

**Wojewódzka Stacja Sanitarno–Epidemiologiczna
we Wrocławiu**

**OCENA STANU
BEZPIECZEŃSTWA SANITARNEGO
WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO
w 2019 r.**

WROCLAW 2020

SPIS TREŚCI:

1	WPROWADZENIE	7
2	ANALIZA ZAGROŻEŃ EPIDEMIOLOGICZNYCH	8
2.1	WYBRANE JEDNOSTKI CHOROBY	8
2.1.1	Tabelaryczne zestawienie wybranych jednostek chorobowych	8
2.1.2	Sytuacja epidemiologiczna wybranych jednostek chorobowych	9
2.2	OGNISKA EPIDEMICZNE W SZPITALACH	12
2.3	SZCZEPHENIA OCHRONNE OBOWIĄZKOWE I ZALECANE	14
3	OCENA ZAOPATRZENIA W WODĘ DO SPOŻYCIA	15
3.1	WODOCIĄGI SIECIOWE	15
3.2	INNE PODMIOTY ZAOPATRUJĄCE W WODĘ	20
3.3	INFORMACJA NA TEMAT ZWODOCIĄGOWANIA MIEJSCOWOŚCI	20
3.4	CIEPŁA WODA W INSTALACJACH WODOCIĄGOWYCH WEWNĄTRZ BUDYNKÓW	20
3.5	UJĘCIA WÓD WYKORZYSTYWANYCH DO ZAOPATRZENIA W WODĘ DO SPOŻYCIA	21
3.6	POSTĘPOWANIE ADMINISTRACYJNE ZWIĄZANE Z NADZOREM NAD JAKOŚCIĄ WODY	22
4	BADANIA CZYNNIKÓW SZKODLIWYCH DLA ZDROWIA WEWNĄTRZ POMIESZCZEŃ	23
5	STAN SANITARNO-PORZĄDKOWY MIEJSCOWOŚCI	24
5.1	MIASTA I TERENY WIEJSKIE	24
5.2	TERENY REKREACYJNE	25
5.3	USTĘPY PUBLICZNE	26
6	OBIEKTY REKREACJI WODNEJ	28
6.1	PLYWALNIE KRYTE	28
6.2	PLYWALNIE ODKRYTE	28
6.3	PLYWALNIE MIESZANE	28
6.4	KĄPIELISKA	29

6.5	MIEJSCA WYKORZYSTYWANE DO KĄPIELI	29
6.1	BASENY	29
6.1	PLAŻE	30
6.1	PODSUMOWANIE	31
7	OBIEKTY DZIAŁAJĄCE W RAMACH POMOCY SPOŁECZNEJ	32
7.1	DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ	32
7.2	INNE JEDNOSTKI ORGANIZACYJNE POMOCY SPOŁECZNEJ	32
7.3	PLACÓWKI ZAPEWNIAJĄCE CAŁODOBOWĄ OPIEKĘ	33
7.4	NOCLEGOWNIE	33
7.5	PODSUMOWANIE	34
8	OBIEKTY ŚWIADCZĄCE USŁUGI HOTELAERSKIE	35
8.1	HOTELE	35
8.2	MOTELE	35
8.3	PENSJONATY	35
8.4	KEMPINIGI	35
8.5	DOMY WYCIECZKOWE	36
8.6	SCHRONISKA I POLA BIWAKOWE	36
8.7	INNE OBIEKTY	36
8.8	PODSUMOWANIE	36
9	ZAKŁADY ŚWIADCZĄCE USŁUGI UPIĘKSZAJĄCE CIAŁO	38
9.1	ZAKŁADY FRYZJERSKIE	38
9.2	ZAKŁADY KOSMETYCZNE	38
9.3	ZAKŁADY TATUAŻU	39
9.4	ZAKŁADY ODNOWY BIOLOGICZNEJ	39
9.5	ZAKŁADY POZOSTAŁE	40
9.6	PODSUMOWANIE	41

10	CMENTARZE I DOMY PRZEDPOGRZEBOWE; EKSHUMACJE	42
11	STAN SANITARNY INNYCH OBIEKTÓW	44
12	OBIEKTY OBSŁUGI PASAŻERSKIEJ	46
12.1	DWORCE I STACJE KOLEJOWE	46
12.2	DWORCE AUTOBUSOWE	46
12.3	WIATY PRZYSTANKOWE	46
12.4	PORTY LOTNICZE	46
12.5	PRZYSTANIE	46
12.6	PRZEJŚCIA GRANICZNE	47
12.7	PODSUMOWANIE	47
13	ŚRODKI TRANSPORTU	48
14	PODMIOTY LECZNICZE	50
14.1	SZPITALE	50
14.2	SZPITALE UZDROWISKOWE	50
14.3	SANATORIA	51
14.4	PRZYCHODNIE, OŚRODKI, PORADNIE, AMBULATORIA	51
14.5	STACJE DIALIZ	51
14.6	PRAKTYKI LEKARSKIE, PRAKTYKI PIELEŃNIAREK I POŁOŻNYCH	52
14.7	ZAKŁADY OPIEKUŃCZO-LECZNICZE, PIELEŃNACYJNO-OPIEKUŃCZE	52
14.8	HOSPICJA	53
15	PROMIENIOWNIE JONIZUJĄCE I NIJONIZUJĄCE	54
15.1	PRACOWNIE RENTGENOWSKIE	54
15.2	ŹRÓDŁA PROMIENIOTWÓRCZE IZOTOPOWE	54
15.3	PLACÓWKI POMIARÓW SKAŻEŃ PROMIENIOTWÓRCZYCH	54
15.4	PROMIENIOWANIE NIJONIZUJĄCE ELEKTROMAGNETYCZNE	54

16	OCENA STANU SANITARNEGO ZAKŁADÓW PRODUKCJI, OBROTU, MAGAZYNOWANIA ŻYWNOŚCI ORAZ ŻYWIENIA ZBIOROWEGO	55
16.1	ZAKŁADY PRODUKCJI ŻYWNOŚCI	56
16.1.1	Wytwórnice lodów	56
16.1.2	Piekarnie	57
16.1.3	Ciastkarnie	58
16.1.4	Przetwórnice owocowo-warzywne i grzybowe	59
16.1.5	Wytwórnice napojów bezalkoholowych i rozlewnie piwa	60
16.1.6	Wytwórnice naturalnych wód mineralnych, naturalnych wód źródlanych i stołowych	60
16.1.7	Zakłady garmazeryjne	60
16.2	OBIEKTY OBROTU ŻYWNOŚCIĄ	62
16.2.1	Sklepy spożywcze	62
16.2.2	Kioski	63
16.2.3	Magazyny hurtowe	63
16.3	OBIEKTY ŻYWIENIA ZBIOROWEGO	64
16.3.1	Zakłady żywienia zbiorowego otwartego	64
16.3.2	Zakłady żywienia zbiorowego zamkniętego	65
17	ZAGROŻENIE ŚRODOWISKA PRACY Z UWZGLĘDNIENIEM CHOROÓB ZAWODOWYCH	67
17.1	OCENA ŚRODOWISKA PRACY	67
17.2	CHEMIKALIA – WPROWADZANIE DO OBROTU I STOSOWANIE W DZIAŁALNOŚCI ZAWODOWEJ	67
17.3	OCENA NARAŻENIA ZAWODOWEGO	68
17.4	CHOROBY ZAWODOWE	72
18	ŚRODKI ZASTĘPCZE	76
19	ZAPOBIEGAWCZY NADZÓR SANITARNY	78
20	STAN SANITARNY ZAKŁADÓW NAUCZANIA I WYCHOWANIA	79
20.1	SZKOŁY PODSTAWOWE, GIMNAZJA I SZKOŁY PONADGIMNAZJALNE	79
20.2	OCENA WARUNKÓW POBYTU DZIECI I MŁODZIEŻY W PLACÓWKACH NAUCZANIA I WYCHOWANIA	81
20.3	NADZÓR NAD SUBSTANCJAMI CHEMICZNYMI W SZKOŁACH	82
20.4	ŻŁOBKI/KLUBY DZIECIĘCE, PRZEDSZKOLA/INNE FORMY WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO.	83
20.5	PLACÓWKI OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZE - DOMY DZIECKA	83
20.6	INTERNATY I BURSRY ZAKŁADY Z POBYTEM CAŁODOBOWYM ORAZ Z POBYTEM DZIENNYM I CAŁODOBOWYM	83

20.7	SZKOŁY WYŻSZE	84
20.8	WYPOCZYNEK DZIECI I MŁODZIEŻY	84
21	WYCHOWANIE ZDROWOTNE I PROMOCJA ZDROWIA	89
22	DZIAŁALNOŚĆ KONTROLNO – REPRESYJNA	98
23	WNIOSKI	99

1 WPROWADZENIE

Zgodnie z delegacją zawartą w art. 12a ust. 3 ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej Dolnośląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny we Wrocławiu przedstawia ocenę stanu bezpieczeństwa sanitarnego województwa dolnośląskiego w 2019 r.

Zadania Państwowej Inspekcji Sanitarnej na terenie województwa wykonują: wojewódzki i powiatowi państwowi inspektorzy sanitarni, kierujący odpowiednio działalnością stacji wojewódzkiej i 26 powiatowych stacji sanitarno-epidemiologicznych.

Zgodnie z kompetencjami i zadaniami określonymi w ustawie o Państwowej Inspekcji Sanitarnej, a także w innych aktach prawnych, organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej nadal kontynuowały w 2019 r. działania dotyczące zapewnienia bezpieczeństwa zdrowotnego ludności, w szczególności poprzez sprawowanie nadzoru nad warunkami higieny środowiska, higieny pracy w zakładach pracy, higieny radiacyjnej, higieny procesów nauczania i wychowania, higieny wypoczynku i rekreacji, warunkami zdrowotnymi żywności, żywienia i przedmiotów użytku oraz warunkami higieniczno-sanitarnymi, jakie powinien spełniać personel medyczny, sprzęt oraz pomieszczenia, w których są udzielane świadczenia zdrowotne – w celu ochrony zdrowia ludzkiego przed niekorzystnym wpływem szkodliwości i uciążliwości środowiskowych, zapobiegania powstawaniu chorób, w tym chorób zakaźnych i zawodowych. W trakcie roku sprawozdawczego realizowano również liczne programy edukacyjne mające na celu propagowanie zdrowego stylu życia i poprawę zdrowia społeczeństwa.

W ramach nadzoru sanitarnego prowadzone są w szerokim zakresie badania wykonywane w laboratorium Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej we Wrocławiu oraz w laboratoriach Powiatowych Stacji Sanitarno-Epidemiologicznych woj. dolnośląskiego. Laboratoria dysponują wykwalifikowaną kadrą i spełniającą współczesne wymagania, co do wyposażenia w sprzęt laboratoryjny i informatyczny. Pomiary i badania laboratoryjne wykonywane są w oparciu o system zarządzania zgodny z wymaganiami normy PN-EN ISO/ICE17025 „Ogólne wymagania dotyczące kompetencji laboratoriów badawczych i wzorcujących”. Umożliwiają one skuteczne identyfikowanie zagrożeń sanitarnych i tym samym umożliwiają podjęcie właściwych działań zwiększając bezpieczeństwo sanitarne województwa.

Przedkładana ocena stanu sanitarnego województwa dolnośląskiego oparta jest na wynikach kontroli obiektów i wynikach badań laboratoryjnych przeprowadzonych w 2019 r. przez Wojewódzką Stację Sanitarno-Epidemiologiczną we Wrocławiu oraz 26 powiatowych stacji sanitarno-epidemiologicznych województwa dolnośląskiego. Ocena zawiera dane na dzień 31 grudnia 2019 r.

2 ANALIZA ZAGROŻEŃ EPIDEMIOLOGICZNYCH

2.1 WYBRANE JEDNOSTKI CHOROBOWE

2.1.1 Tabelaryczne zestawienie wybranych jednostek chorobowych

- wg liczby zachorowań wykazanych w sprawozdaniach MZ-56 o zachorowaniach na choroby zakaźne, zakażeniach i zatruciach województwa dolnośląskiego oraz danych z Zakładu Epidemiologii NIZP-PZH Departament Zapobiegania oraz Zwalczania Zakażeń i Chorób Zakaźnych u Ludzi GIS - Zachorowania na wybrane choroby zakaźne w Polsce od 1 stycznia do 31 grudnia 2019 r. oraz w porównywalnym okresie 2018 r.

Jednostka chorobowa	Rok 2018				Rok 2019			
	Polska		dolnośląskie		Polska		dolnośląskie	
	liczba zachorowań	zapadalność na 100 tys.	liczba zachorowań	zapadalność na 100 tys.	liczba zachorowań	zapadalność na 100 tys.	liczba zachorowań	zapadalność na 100 tys.
Bakteryjne zatrucia pokarmowe - ogółem	10 467	27,25	420	14,47	9 697	25,24	345	11,89
w tym o etiologii salmonelozowej	9 651	25,12	367	12,65	8 928	23,24	279	9,62
Lamblioza (giardioza)	928	2,42	42	1,44	785	2,04	13	0,44
Listerioza	128	0,33	3	0,10	119	0,31	3	0,10
Tężec ogółem	8	0,02	0	-	18	0,05	1	0,03
Krzusiec	1548	4,03	115	3,96	1626	4,23	61	2,10
Choroba meningokokowa inwazyjna ogółem	200	0,52	19	0,65	193	0,50	11	0,37
Kiła ogółem (bez kiły wrodzonej i noworodków)	1 445	3,76	50	1,72	1 642	4,27	42	1,44
Rzeżączka	332	0,86	3	0,10	556	1,45	15	0,51
Inne choroby przenoszone drogą płciową wywołane przez Chlamydie	308	0,80	6	0,20	417	1,09	6	0,20
Borelioza (choroba z Lyme) ogółem	20 150	52,46	849	29,26	20 614	53,66	896	30,89
Encefalopatie gąbczaste - choroba Creutzfelda-Jakoba (CJD)	29	0,08	3	0,10	28	0,07	0	-
Styczność i narażenie na wściekliznę / potrzeba szczepień	7 450	19,39	280	9,65	8 059	20,98	294	10,13
Kleszczowe zapalenie mózgu	197	0,51	18	0,62	265	0,69	27	0,93
Ospa wietrzna	149 565	389,36	7760	267,49	180 487	469,86	8638	297,86
Odra	359	0,93	19	0,65	1 492	3,88	63	2,17
Różyczka	437	1,14	50	1,72	292	0,76	7	0,24
WZW typu A	1 455	3,79	66	2,27	1 065	2,77	296	10,20
WZW typu B ostre	40	0,10	1	0,03	46	0,12	0	-
WZW typu B przewlekłe i BNO	3 156	8,22	164	5,65	2 814	7,33	150	5,17
WZW typu C ogółem	3 441	8,96	371	12,78	3341	8,70	379	13,06
WZW typu B+C	16	0,04	2	0,06	11	0,03	1	0,03
AIDS-Zespół nabytego upośledzenia odporności	118	0,31	12	0,41	123	0,32	11	0,37
Nowo wykryte zakażenia HIV	1 351	3,52	118	4,06	1 751	4,56	193	6,65
Świnka (nagminne zapalenie przyusznicy)	1 585	4,13	77	2,65	1 338	3,48	78	2,68
Malaria (zimnica)	28	0,07	2	0,06	25	0,07	2	0,06
Choroba wywołana przez <i>Streptococcus pneumoniae</i> inwazyjna ogółem	1 355	3,53	77	2,65	1 535	4,00	112	3,86
Choroba wywołana przez <i>Haemophilus influenzae</i> , inwazyjna ogółem	115	0,30	10	0,34	99	0,26	6	0,20
Grypa i podejrzenia zachorowań na grypę ogółem	5 239 293	13 639,33	263 965	9 099,09	4 789 827	12 469,24	251 120	8 659,31

2.1.2 Sytuacja epidemiologiczna wybranych jednostek chorobowych

Zatrucia pokarmowe

W 2019 roku w Rejestrze Ognisk Epidemicznych wpisano 29 ognisk zbiorowych zatruc pokarmowych. Czynnikiem etiologicznym w ogniskach:

Salmonella Enteritidis w 11 ogniskach

Hepatitis - HAV w 3 ogniskach

Clostridium difficile w 4 ogniskach

Adenowirus w 1 ognisku

Rotawirus w 1 ognisku

Norowirus w 1 ognisku

Pasożyty (*Trichinella spiralis*) w 1 ognisku

Nie ustalono czynnika etiologicznego w 7 ogniskach.

Malaria

W 2019 r. na terenie województwa dolnośląskiego podobnie jak w 2018 r. zanotowano 2 zachorowania, które dotyczyły osób przebywających na terenach malarycznych w Afryce – w Beninie i Gwinei, gdzie doszło do wielokrotnego ukłucia przez komary. W obu przypadkach nie zastosowano doustnej profilaktyki przeciwmalarycznej. W Polsce odnotowano w 2019 r. spadek liczby zarejestrowanych przypadków malarii - zgłoszono 25 zachorowań, o 3 przypadki mniej w porównaniu do 2018 r.

Krztusiec

W 2019 roku, w porównaniu do 2018 roku, zaobserwowano prawie 2 - krotny spadek zachorowań na krztusiec w województwie dolnośląskim.

Choroba meningokokowa inwazyjna (ICHM)

W 2019 roku, w porównaniu do 2018 roku, w województwie odnotowano spadek zachorowań na ICHM. Dominującym czynnikiem etiologicznym w 2019 roku była *Neisseria meningitidis* z grupy B. Przypadki zachorowań przebiegały najczęściej pod postacią zapalenia opon mózgowych lub posocznicy. W 2019 roku nie zanotowano zgonów z powodu ICHM.

Choroby szerzące się drogą płciową

W 2019 roku, w porównaniu do 2018 roku, w województwie odnotowano:

- spadek liczby zachorowań na kiłę;
- wzrost zachorowań na rzeżączkę;
- zachorowania na inne choroby przenoszone drogą płciową wywołane przez *Chlamydie* utrzymywały się na tym samym poziomie.

Borelioza

W 2019 r. w województwie dolnośląskim zanotowano wzrost liczby zachorowań. Zarejestrowano 896 przypadków w tym: 860 potwierdzonych i 36 prawdopodobnych. Z ogólnej liczby zachorowań wyszczególniono 46 przypadków neuroboreliozy. Hospitalizowano 81 osób. W 2019 r. na obszarze Polski zarejestrowano 20 614 przypadków, w porównaniu z 2018 r. (20 150 zachorowań) wystąpił wzrost liczby zachorowań na boreliozę.

Encefalopatie gąbczaste - choroba Creutzfelda-Jakoba (CJD)

W 2019 roku w województwie dolnośląskim nie zanotowano przypadków zachorowań na encefalopatie gąbczaste, w 2018 roku zgłoszono 3 przypadki zachorowań z typowym obrazem klinicznym i szybko postępującą demencją. Na obszarze kraju zarejestrowano 28 zachorowań, o jeden przypadek mniej niż w 2018 r.

Różyczka

W 2019 r. zarejestrowano 7 przypadków zachorowań na różyczkę, ponad 7-krotnie mniej w porównaniu z 2018 r. - 50 zachorowań. Wszystkie zachorowania rozpoznano wyłącznie na podstawie objawów klinicznych. W Polsce również zanotowano spadek liczby zachorowań – zgłoszono 292 przypadki, o 145 mniej niż w 2018 r. (437 przypadków).

Odra

W 2019 roku w porównaniu do 2018 r. zanotowano ponad 3 – krotny wzrost liczby zachorowań na odrę – zgłoszono 63 przypadki zachorowań na odrę w tym: 39 przypadków potwierdzonych badaniami laboratoryjnymi, 7 przypadków prawdopodobnych (kontakt z osobą z potwierdzoną odrą) i 17 przypadków możliwych, rozpoznanych na podstawie objawów klinicznych (2018 r. – ogółem 19 przypadków). W 2019 r. zachorowania na odrę wystąpiły u 19 obywateli Ukrainy, 1 u obywatelki Białorusi oraz 3 zachorowania u obywateli Polski. Wśród 63 zachorowań na odrę: u 50 osób nie wykonano szczepień przeciwko odrze, brak było dokumentacji szczepień lub nie uzyskano informacji o szczepieniu, 13 osób było zaszczepionych przeciwko odrze (12 osób zaszczepionych jedną dawką, 1 osoba dwiema dawkami). W Polsce w 2019 r. zarejestrowano ponad 4-krotny wzrost liczby zachorowań w stosunku do poprzedniego roku – zgłoszono 1492 przypadki odry (2018 r. - 359).

Wirusowe zapalenie wątroby typu A

W 2019 r. na obszarze województwa dolnośląskiego wciąż odnotowywano zachorowania na WZW typ A. Zanotowano znaczny, ponad 4 – krotny wzrost liczby zachorowań. Zachorowało 296 osób, w tym rozpoznano 294 przypadki potwierdzone i 2 prawdopodobne. Tylko 4 przypadki były przywleczone z zagranicy – Chorwacja, Indie, Maroko i Wielka Brytania. Pozostałe zachorowania dotyczyły osób z kontaktu z osobą chorą lub zakażoną, wyjazdów krajowych oraz spożywania posiłków w miejscach żywienia zbiorowego (stołówki, restauracje).

W 2019 r. na obszarze Polski zarejestrowano 1065 przypadków. W porównaniu z 2018 r. (1 455 zachorowania) wystąpił znaczny spadek liczby zachorowań na WZW typ A.

Wirusowe zapalenie wątroby typu B (WZW B)

W województwie dolnośląskim w 2019 r. zarejestrowano 150 zachorowań na wirusowe zapalenie wątroby typu B, o 15 przypadków mniej niż w 2018 r. U wszystkich pacjentów rozpoznano postać przewlekłą. W 2019 r. na obszarze Polski zarejestrowano 2860 przypadków WZW typ B, w tym 46 przypadków fazy ostrej i 2814 przewlekłe lub bliżej nieokreślone. W porównaniu z 2018 r. (3196 zachorowań) wystąpił spadek liczby zachorowań na WZW typu B.

Wirusowe zapalenie wątroby typu C (WZW C)

Od 2019 r. wszystkie przypadki WZW C są kwalifikowane wg nowej definicji chorób zakaźnych, opracowanej na potrzeby nadzoru epidemiologicznego przez NIZP - PZH. Na terenie naszego województwa w 2019 r. zarejestrowano ogółem 379 zachorowań na WZW typu C, o 8 przypadków mniej niż w 2018 r. W 2019 r. na obszarze Polski zarejestrowano 3341 przypadków, o 100 przypadków mniej w porównaniu z 2018 r. (3 441 przypadków).

AIDS

W 2019 r. zarejestrowano 11 zachorowań na AIDS, o 1 przypadek mniej niż w 2018 r. Zachorowana rozpoznano u 3 kobiet i 8 mężczyzn. Zachorowania dotyczyły osób w grupach wiekowych: 20-29 lat – 1, 30-39 – 3, 40-49 lat – 5 i 50-59 lat – 2 zachorowania.

U 5 osób najbardziej prawdopodobną drogą nabycia zakażenia HIV było wstrzyknięcie narkotyku, u 2 osób kontakty heteroseksualne, u 4 osób chorych nie ustalono drogi przenoszenia zakażenia. W 2019 r. zmarło 7 osób chorych na AIDS. Od początku epidemii w województwie dolnośląskim do dnia 31.12.2019 r. zachorowało łącznie 777 osób, z których 315 zmarło. W Polsce w 2019 r. nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych zachorowań na AIDS – zgłoszono 123 przypadki to jest o 5 więcej niż w 2018 r. Zachorowania na AIDS w 2019 r. w woj. dolnośląskim stanowiły 8,9 % wszystkich przypadków odnotowanych w Polsce.

Zakażenia HIV

W 2019 r. w województwie dolnośląskim zarejestrowano 193 przypadki nowo wykrytych zakażeń HIV, o 75 więcej niż w 2018 r. (118 zakażeń). Najczęściej zakażenia HIV wykrywano u osób w grupie wieku od 20 do 39 lat – 132 (68,4%). Podobnie jak w latach ubiegłych przeważały zakażenia u mężczyzn – 163 przypadki (84,5 % ogółu zakażonych HIV), wśród kobiet wykryto 30 przypadków zakażeń HIV (15,5% ogółu). Podobnie jak w latach ubiegłych w większości zgłoszonych nowo wykrytych zakażeniach HIV nie podano informacji na temat możliwej drogi transmisji zakażenia (124 – 64,2 % ogółu). Wśród osób o ustalonej drodze transmisji zakażenia HIV najliczniejszą grupę stanowili mężczyźni utrzymujący kontakty seksualne z mężczyznami (MSM) – 49 osób (25,4% przypadków o znanej drodze transmisji), osoby zakażone poprzez ryzykowne kontakty heteroseksualne – 11 osób (5,7%), osoby stosujące narkotyki we wstrzyknięciach – 7 przypadków (3,6%) oraz 2 dzieci zakażonych drogą wertykalną (matka – dziecko) (1,1%). W województwie dolnośląskim do dnia 31.12.2019 r. (dane skumulowane od 1985 r.) zarejestrowano łącznie 3394 osoby zakażone HIV. W skali ogólnokrajowej w 2019 roku również zarejestrowano wzrost liczby nowo wykrytych zakażeń HIV, zanotowano 1751 zakażeń HIV, o 400 przypadków więcej niż w 2018 roku (1351 zakażeń HIV). Zakażenia HIV w województwie dolnośląskim stanowiły 11,0% wszystkich przypadków zakażeń HIV wykrytych w Polsce.

Zachorowania i podejrzenia zachorowań na grypę

W 2019 r. w województwie dolnośląskim nastąpił spadek liczby zachorowań i podejrzeń zachorowań na grypę - zgłoszono 251 120 przypadków, o 12 845 mniej niż w 2018 r. (263 965 zachorowań). Laboratoryjne potwierdzono zakażenie wirusem grypy w 486 przypadkach zachorowań, z czego 337 dotyczyło osób hospitalizowanych (69,6 %). Na obszarze kraju podobnie jak w woj. dolnośląskim w 2019 roku zanotowano spadek liczby zachorowań, zgłoszono 4 789 827 przypadków, o 449 869 przypadków mniej niż w poprzednim roku (5 239 696 zachorowań).

Gruźlica

Zapadalność na gruźlicę w ostatnich latach w województwie dolnośląskim ma tendencję stabilną i spadkową od 2016 r. w rankingu województw.

Sytuacja epidemiologiczna gruźlicy w dolnośląskim (zapadalność) w poprzednich latach

ROK (od 2009 r WSSE)	Liczba zachorowań		Współczynnik zapadalności /100 tys.		Miejsce w rankingu
	dolnośląskie	Polska	dolnośląskie	Polska	
2009	652	8236	22,7	21,6	11
2010	582	7509	20,2	19,7	12
2011	742	8478	25,8	22,2	12
2012	594	7542	20,4	19,6	12
2013	659	7250	22,6	18,8	12

2014	547	6698	18,8	17,4	12
2015	484	6430	16,7	16,7	12
2016	435	6444	15	16,8	9
2017	427	5787	14,7	15,1	11
2018	377	5487	13	14,3	9

Poniżej dane cząstkowe za 2 kwartały 2019 roku dla województwa dolnośląskiego - wszystkie powiaty). Zweryfikowane dane statystyczne Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc w Warszawie dotyczące gruźlicy za III i IV kwartał 2019 roku jeszcze nie wpłynęły do WSSE we Wrocławiu.

Nowe zachorowania (gruźlica płuc i pozapłucna) za I i II kwartał 2019 r:

GRUŻLICA	gruźlica płuc Bk (+)	gruźlica płuc Bk (-)	gruźlica p/płucna Bk (+)	gruźlica p/płucna Bk (-)	RAZEM
I kw. 2019 r.	54	6	2	2	64
II kw. 2019 r.	55	8	1	1	65
III kw. 2019 r.	*	*	*	*	*
IV kw. 2019 r.	*	*	*	*	*

* dane za III i IV kw. 2019 r. są w trakcie weryfikacji przez Instytut Gruźlicy i Chorób Płuc.

Nowe zachorowania na gruźlicę w I i II kwartale 2019 r (ogółem, dzieci i młodzież, gruźlica Bk(+):

Województwo dolnośląskie	Ogółem zarejestrowani	Dzieci (0-14)	Młodzież (15-19)	Gruźlica Bk (+)
I kw. 2019 r.	64	3	0	56
II kw. 2019 r.	65	2	1	56
III kw. 2019 r.	*	*	*	*
IV kw. 2019 r.	*	*	*	*

* dane za III i IV kw. 2019 r. są w trakcie weryfikacji przez Instytut Gruźlicy i Chorób Płuc.

2.2 OGNISKA EPIDEMICZNE W SZPITALACH

W roku sprawozdawczym 2019 do Powiatowych Stacji Sanitarno-Epidemiologicznych województwa dolnośląskiego zgłoszono 41 ognisk epidemicznych (w roku 2018 - 28 ognisk epidemicznych).

Zarejestrowano:

- 26 ognisk wywołanych zakażeniem bakteryjnym, w tym:

3 ogniska epidemiczne wywołane przez *Klebsiella pneumoniae* MBL/MDR,

1 ognisko wywołane przez *Acinetobacter baumannii* MDR):

- 11 ognisk epidemicznych wywołanych zakażeniem wirusowym;
- 2 ogniska wywołane przez świerzbowiec ludzki;
- 2 ogniska o nieznannej etiologii.

Liczba osób z zakażeniem w ogniskach epidemicznych wyniosła ogółem 349 - w tym 311 pacjentów i 38 osób z personelu. Zakażenie w ognisku epidemicznym potwierdzono badaniami laboratoryjnymi w przypadku 286 pacjentów, natomiast u 25 pacjentów nie potwierdzono.

W roku sprawozdawczym zarejestrowano nie potwierdzone badaniami - 3 ogniska epidemiczne wśród personelu medycznego (38 osób): 1 wywołane *świerzbowcem ludzkim* (28 osób) i 2 ogniska wywołane przez wirus A/H1N1 (10 osób)

Przyczyną wystąpienia ww. ognisk epidemicznych były czynniki etiologiczne wymienione w nw. tabeli.

Czynnik etiologiczny	Liczba ognisk epidemicznych 2018	Liczba ognisk epidemicznych 2019
<i>I</i>	2	3
<i>Clostridium difficile</i>	14	17
<i>Wirus A/H1N1</i>	0	7
<i>Wirus typ A</i>	1	0
<i>Wirus typ B</i>	1	0
<i>Norowirusy</i>	0	1
<i>Rotawirusy</i>	4	2
<i>Adenowirusy</i>	0	1
<i>Klebsiella pneumoniae MDL/MDR</i>	0	3
<i>Klebsiella pneumoniae ESBL (+)</i>	1	1
<i>Acinetobacter baumannii</i>	2	3
<i>Acinetobacter baumannii</i> szczep wielooporny MDL	0	1
<i>Staphylococcus aureus MRSA</i>	2	1
<i>Enterococcus faecium VRE</i>	1	0
<i>Enterococcus faecalis VRE</i>	1	0
<i>Świerzbowiec ludzki</i>	0	2
<i>Nieustalony</i>	1 (etiologia prawdopodobnie wirusowa)	2
SUMA	28	41

W roku sprawozdawczym 2019 w stosunku do roku 2018 zaobserwowano ponowny wzrost liczby ognisk epidemicznych wywołanych przez *Clostridium difficile*. Ogniska epidemiczne wywołane ww. biologicznym czynnikiem chorobotwórczym w liczbie 17 (w roku 2018 - 14), stanowiły 41% (w roku 2018 - 50%) wszystkich zarejestrowanych ognisk epidemicznych w podmiotach leczniczych w województwie dolnośląskim w 2019 roku.

We wszystkich sytuacjach wystąpienia ww. ognisk epidemicznych niezwłocznie podjęto w podmiotach leczniczych wszelkie niezbędne działania zmierzające do ograniczenia rozprzestrzeniania się chorobotwórczych drobnoustrojów alarmowych m.in. stosując wytyczne Krajowego Ośrodka Referencyjnego ds. Lekowrażliwości Drobnoustrojów.

2.3 SZCZEPIENIA OCHRONNE OBOWIĄZKOWE I ZALECANE

Na terenie województwa dolnośląskiego w roku 2019 funkcjonowało 755 punktów szczepień, w tym w sektorze niepublicznym 376 oraz 219 w SPZOZ. W oddziałach opieki okołoporodowej oraz gabinetach zabiegowych działało 74 punkty szczepień, pozostałe znajdowały się w strukturze praktyk lekarzy rodzinnych. Zgodnie ze sprawozdaniem MZ-54 z realizacji szczepień ochronnych, oraz kartami szczepień za rok 2019, obowiązkowymi szczepieniami ochronnymi objęto 939 861 dzieci i młodzieży do 20 roku życia.

W 2019 roku liczba nie zaszczepionych dzieci w związku z uchylaniem się od obowiązku szczepień wynosi 2843 dzieci. Według *Rocznego sprawozdania o osobach uchylających się od obowiązku szczepień ochronnych* zarejestrowano 3851 rodziców, opiekunów. osób uchylających się od obowiązku szczepień.

Pracownicy powiatowych stacji sanitarno-epidemiologicznych województwa dolnośląskiego na bieżąco przeprowadzają rozmowy indywidualne z rodzicami uchylającymi się od szczepień, osobom tym wysyłane są również upomnienia. PPIS woj. dolnośląskiego wystawili 176 tytułów wykonawczych i 271 wniosków o egzekucję administracyjną do Dolnośląskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego we Wrocławiu, działającego z upoważnienia Wojewody Dolnośląskiego na mocy *Porozumienia Nr 19 z dnia 25.03.2014 r. opublikowanego w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego z dnia 10 kwietnia 2014 r., poz. 1870*. W ślad za tytułami wykonawczymi wydano postanowienia o nałożeniu grzywny w celu przymuszenia do wykonania obowiązku szczepień ochronnych u małoletnich.

Wszystkie noworodki urodzone w roku 2019, u których nie stwierdzono przeciwwskazań do szczepień, zostały zaszczepione przeciwko gruźlicy (zaszczepiono 24 063) i wirusowemu zapaleniu wątroby typu B (zaszczepiono 20 848 dzieci).

W roku sprawozdawczym zaszczepiono przeciwko odrze, śwince i różyczce podstawowo 218 285 osób, natomiast dawkę przypominającą otrzymało 13 097 osób. Wykonawstwo szczepień:

- przeciwko odrze, śwince i różyczce w województwie dolnośląskim - 97%;
- przeciwko wirusowemu zapaleniu wątroby typu B - 83,5%;
- przeciwko błonicy, tężcowi i krztuścowi dzieci i młodzieży do 19 r. ż. – 96%;
- przeciwko poliomyelitis - 96,5%.

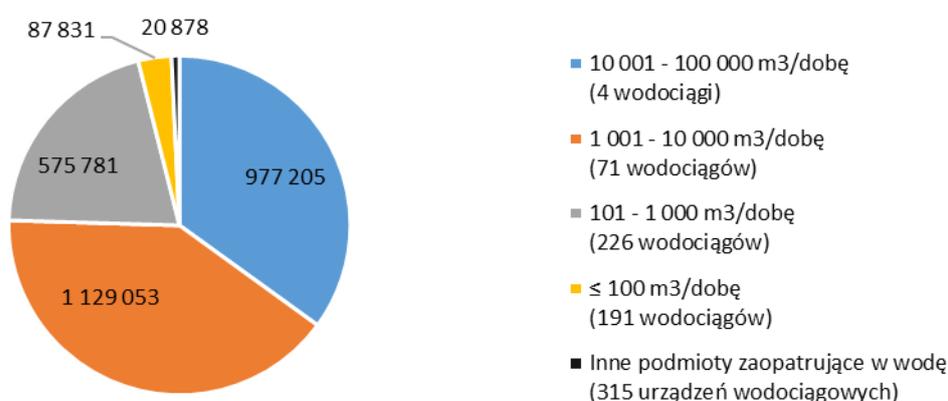
Odsetek dzieci zaszczepionych do 6 r. ż. przeciwko inwazyjnej chorobie wywołanej przez *Haemophilus influenzae typu b* wyniósł 76%.

W 2019 roku zaplanowano zamówienie na preparaty szczepionkowe dla 28 166 noworodków.

3 OCENA ZAOPATRZENIA W WODĘ DO SPOŻYCIA

Na obszarze województwa dolnośląskiego, według ewidencji, znajdują się ogółem 492 wodociągi zbiorowego zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi, dostarczające wodę 2 769 870 mieszkańcom Dolnego Śląska oraz 315 urządzeń wodociągowych zarządzanych przez tzw. inne podmioty, zaopatrujące w wodę 20 878 osób.

Nadzór organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej nad jakością wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi sprawowany jest m.in. poprzez weryfikację wewnętrznej kontroli jakości wody realizowanej przez przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne oraz przez podmioty dostarczające lub wykorzystujące wodę pochodzącą z indywidualnych ujęć w ramach działalności gospodarczej lub w budynkach użyteczności publicznej, budynkach zamieszkania zbiorowego, lub w podmiotach działających na rynku spożywczym, wykorzystujących wodę, a także poprzez wykonywanie własnych badań jakości wody, zgodnie z ustalonym przez organy PIS woj. dolnośląskiego planem działania na dany rok.

Wykres. Liczba ludności zaopatrywanej w wodę z wodociągów zbiorowego zaopatrzenia (w przedziałach produkcji wody) lub przez inne podmioty zaopatrujące w wodę.

3.1 WODOCIĄGI SIECIOWE

Wodociągi w przedziale produkcji wody 10 001 – 100 000 m³/dobę

Na terenie woj. dolnośląskiego zewidencjonowane są 4 wodociągi sieciowe, w przedziale produkcji wody od 10 001 do 100 000 m³/dobę, które zlokalizowane są w: Jeleniej Górze, Legnicy, Wałbrzychu oraz Wrocławiu. Zaopatrują w wodę do spożycia 977 205 mieszkańców. Wodociągi te oprócz zasilania w wodę odbiorców ww. miejscowości, również zaopatrują w wodę niektóre miejscowości ościenne. Pomimo zdarzających się nielicznych przypadków okresowego pogorszenia się jakości wody, wodociągi te zostały ocenione na koniec 2019 r. jako dostarczające wodę odpowiadającą wymaganiom ustalonym dla wody przeznaczonej do spożycia. Poniżej przedstawiono krótką charakterystykę jakości wody w ww. wodociągach.

Wodociąg dla miasta Jeleniej Góry zaopatrywany jest w wodę z 1 ujęcia infiltracyjnego i 3 ujęć powierzchniowych, odpowiednio: „Grabarów”, „Sosnowka Zalew”, „Leśniczówka” oraz „Kamienna Wieża”. W zakresie składu fizykochemicznego wody, w strefie zaopatrzenia „Kamienna Wieża”, tylko w 3 próbkach stwierdzono zaniżony odczyn (pH), natomiast w 1 próbce stwierdzono zaniżony odczyn (pH) oraz zwiększoną zawartość chloroformu, THM i żelaza (prowadzone jest postępowanie administracyjne). W strefie zaopatrzenia „Leśniczówka”

niezgodności wystąpiły w 4 próbkach: w 2 próbkach stwierdzono zaniżony odczyn (pH), w pozostałych 2 próbkach stwierdzono zwiększoną zawartość chloroformu (prowadzone jest postępowanie administracyjne). W zakresie składu mikrobiologicznego wszystkie przebadane próbki wody były prawidłowe. Wodociąg zaopatruje w wodę ok. 81 000 osób.

Źródłem wody wykorzystywanej do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi z wodociągu legnickiego jest woda powierzchniowa ujmowana z rzeki Kaczawy. Wodociąg zaopatruje w wodę mieszkańców miasta Legnica oraz gmin: Miłkowice, Kunice, Legnickie Pole i Krotoszyce – łącznie 113 911 osób. W wodzie z wodociągu na terenie miasta Legnica odnotowano jedynie w 3 próbkach wody przekroczenia dopuszczalnych wartości parametrów fizykochemicznych: żelaza i mętności (2 próbki) oraz mętności (1 próbka). Przekroczenia te były krótkotrwałe, nie powtórzyły się w kolejnych pobranych próbkach.

System zaopatrzenia w wodę wodociągu Wałbrzych opiera się na 7 ujęciach wody, w tym ujęciu mieszanym z różnych rodzajów wód: 2 powierzchniowe (ujęcie jazowe na rzece Bóbr w Dębrzniku oraz staw infiltracyjny Ptaszków I, będący częścią ujęcia Marciszów Górny) oraz 6 podziemnych, znajdujących się w Marciszowie, Gorzeszowie (obszar powiatu kamiennogórskiego), Unisławiu Śląskim, Czarnym Borze i Starym Lesieńcu (Boguszów-Gorce). Wodociąg Wałbrzych zaopatruje w wodę mieszkańców miast: Wałbrzych, Szczawno-Zdrój, Jedlina-Zdrój i większa część Boguszów-Gorce oraz mieszkańców wsi: Struga, Lubomin, Jabłów, Stare i Nowe Bogaczowice, Gostków, Chwaliszów i Cieszów w gminie Stare Bogaczowice, Jaczków, Witków, Czarny Bór i Grzędy w gminie Czarny Bór, Rybnica Leśna, Kamionka i Unisław Śląski w gminie Mioszów oraz Dzieńmorowice i Olszyniec w gminie Walim – razem 143 694 osoby. Woda z tych ujęć dociera do Wałbrzycha i wymienionych wyżej miejscowości powiatu w 8 wydzielonych strefach zaopatrzenia, z których mieszkańcy korzystają z różnej pod względem pochodzenia (i tym samym pod względem składu) wody.

W 2019 r. z sieci wodociągu Wałbrzych na terenie miasta Wałbrzycha kwestionowano jedynie 3 pobrane próbki wody. W jednym przypadku, stwierdzenia podwyższonej ogólnej liczby mikroorganizmów w 22°C, wykonane w niewielkim odstępie czasowym badanie rekontrolne wykazało poprawę mikrobiologicznej jakości wody. Dwukrotnie stwierdzono podwyższone wartości żelaza w wodzie. W związku z powyższym PPIS w Wałbrzychu wydał decyzję nakazującą zarządcy wodociągu zrealizowanie działań naprawczych w zakresie doprowadzenia jakości wody w punkcie pobrania z sieci wodociągowej do norm sanitarnych oraz zezwalającą na warunkowe korzystanie z wody przeznaczonej do spożycia. PPIS w Wałbrzychu wydał ponadto komunikat dla odbiorców wody o warunkowej przydatności wody do spożycia.

Źródłem wody z przeznaczeniem na cele wodociągowe dla miasta Wrocławia jest ujęcie wody powierzchniowej oraz ujęcia wody infiltracyjnej o cechach wody podziemnej. Produkowana woda dostarczana jest także do około 6000 mieszkańców gmin: Siechnice, Czernica oraz w rejon węzła Bielany Wrocławskie (gm. Kobierzyce). Szacunkowa liczba mieszkańców zaopatrywanych w wodę z wodociągu wrocławskiego to 638 600 osób.

Spośród pobranych próbek, w ramach kontroli wewnętrznej przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego i w ramach nadzoru sanitarnego, 26 nie spełniało wymagań sanitarnych (w zakresie parametrów fizykochemicznych - 11 próbek na 663 zbadane, w zakresie parametrów mikrobiologicznych - 15 próbek na 649 zbadanych). W próbkach wody niewłaściwa wartość parametryczna dotyczyła jednego lub dwóch parametrów fizykochemicznych (mętności, żelaza, siarczanów, chloru wolnego, smaku, zapachu wody) lub mikrobiologicznych (liczby bakterii grupy coli, ogólnej liczby mikroorganizmów wyhodowanych w temp. 22°C po 72 godzinach inkubacji). W przypadkach stwierdzonych przekroczeń przedsiębiorstwo wodociągowe podejmowało natychmiastowe działania korygujące, dokumentując ich skuteczność wynikami badań laboratoryjnych.

Wodociągi w przedziale produkcji wody 1 001 – 10 000 m³/dobę

Według ewidencji psse w ww. przedziale produkcji wody znajduje się 71 wodociągów sieciowych zaopatrujących w wodę 1 129 053 osoby. W wyniku badań jakości wody dostarczanej przez przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne, wykonanych we wszystkich wodociągach, państwowi powiatowi inspektorzy sanitarni w 8 spośród nich stwierdzali, najczęściej krótkotrwały, brak przydatności wody do spożycia lub warunkową przydatność wody na terenie poniższych powiatów:

Lp.	Powiat	Gmina	Nazwa wodociągu	Stwierdzona jakość wody	Przekroczony parametr
1.	jeleniogórski	Mysłakowice	Mysłakowice	warunkowa przydatność	odczyn (pH)
2.		Piechowice	Piechowice	warunkowa przydatność	glin
3.		Karpacz	Karpacz	warunkowa przydatność	THM, glin, odczyn (pH)
4.	kłodzki	Polanica-Zdrój	Polanica-Zdrój	warunkowa przydatność	odczyn (pH)
5.		Lądek-Zdrój	Lądek-Zdrój	brak przydatności	<i>Escherichia coli</i> , bakterie grupy coli, enterokoki
6.	oleśnicki	Bierutów	Bierutów	warunkowa przydatność	mangan
7.	wrocławski	Sobótka	Świątniki	warunkowa przydatność	bakterie grupy coli
8.		Sobótka	Świątniki	brak przydatności	bakterie grupy coli

Wodociągi w przedziale produkcji wody 101 – 1 000 m³/dobę

W tym przedziale produkcji wody w ewidencji PSSE znajduje się 226 wodociągów sieciowych, zaopatrujących w wodę 575 781 mieszkańców. W wyniku prowadzonych kontroli jakości wody stwierdzano najczęściej krótkotrwały brak przydatności wody do spożycia lub warunkową przydatność wody - w poniżej wymienionych w tabeli wodociągach.

Nadal w jednym przypadku obowiązuje zgoda na odstępstwo od wymaganej jakości wody.

Lp.	Powiat	Gmina	Nazwa wodociągu	Stwierdzona jakość wody	Przekroczony parametr
1.	bolesławiecki	Bolesławiec	Tomaszów Bolesławiecki	warunkowa przydatność	bakterie grupy coli
2.	górowski	Góra	Wierzowice Wielkie	warunkowa przydatność	barwa
3.	jeleniogórski	Stara Kamienica	Stara Kamienica-Kromnów	warunkowa przydatność	odczyn (pH), glin
4.		Podgórzyn	Sosnówka	warunkowa przydatność	odczyn (pH)
5.		Podgórzyn Mysłakowice	Przesieka Kostrzyca	warunkowa przydatność	odczyn (pH)
6.		Janowice Wielkie	Janowice Wielkie	odstępstwo	arsen

7.	kłodzki	Duszniki – Zdrój	Duszniki	brak przydatności	<i>Escherichia coli</i> , enterokoki
8.	legnicki	Miłkowice	Miłkowice (zaopatrywany z wodociągu w Okmianach)	warunkowa przydatność	odczyn (pH)
9.	lubański	Platerówka	Zalipie	brak przydatności	bakterie grupy coli, <i>Escherichia coli</i> , enterokoki
10.	lubiński	Ścinawa	Ścinawa	warunkowa przydatność	bakterie grupy coli, ogólna liczba mikroorganizmów w 22°C
11.		Ścinawa	Przychowa	warunkowa przydatność	mangan
12.		Lubin	Lisiec	warunkowa przydatność	mangan
13.		Ścinawa	Ścinawa	warunkowa przydatność	mangan, mętność, żelazo
14.	strzeliński	Wiązów	Częstocice	warunkowa przydatność	mangan
15.	średzki	Kostomłoty	Wilków Średzki	brak przydatności	bakterie grupy coli
16.	wołowski	Brzeg Dolny	Pogalewo Wielkie	brak przydatności	ogólna liczba mikroorganizmów w 22°C, bakterie grupy coli, enterokoki, mętność
17.	ząbkowicki	Ciepłowody	Muszkowice	brak przydatności	bakterie grupy coli, <i>Escherichia coli</i>
18.	złotoryjski	Wojcieszów	Wojcieszów ul. Kresowa I	warunkowa przydatność	mętność
19.		Świerzawa	Świerzawa	warunkowa przydatność	mętność

Wodociągi o produkcji wody $\leq 100 \text{ m}^3/\text{dobę}$

Spośród 191 wodociągów o wskazanej produkcji wody w wyniku kontroli jakości wody (190 urządzeń), PPIS woj. dolnośląskiego stwierdzali najczęściej krótkotrwale pogorszenie się jakości wody oraz w jednym przypadku w 2019 r. udzielono zgodę na odstępstwo od wymaganej jakości wody (w wodociągach wymienionych w poniższej tabeli).

Wodociągi te dostarczały wodę do 87 831 mieszkańców Dolnego Śląska.

Lp.	Powiat	Gmina	Nazwa wodociągu	Stwierdzona jakość wody	Przekroczony parametr
1.	górowski	Jemielno	Lubów	warunkowa przydatność	mętność
2.	legnicki	Chojnów	Czernikowice	odstępstwo	azotany
3.	lubański	Olszyna	Olszyna Dolna	warunkowa przydatność	mangan

4.		Świeradów Zdrój	Czarny Potok	warunkowa przydatność	glin
5.		Leśna	Złotniki	brak przydatności	ogólna liczba mikroorganizmów w 22°C, bakterie grupy coli, <i>Escherichia coli</i> , enterokoki
6.		Leśna	Świecie Dolne	brak przydatności	bakterie grupy coli, <i>Escherichia coli</i> , enterokoki, <i>Clostridium perfringens</i>
7.		Mirsk	Giebułtów	warunkowa przydatność	bakterie grupy coli
8.	lwówecki	Wleń	Pilchowice II	brak przydatności	bakterie grupy coli, <i>Escherichia coli</i>
9.		Mirsk	Mirsk 1	brak przydatności	enterokoki
10.		Czarny Bór	Wałbrzych - sieć wodociągowa w Jaczkowie	warunkowa przydatność	żelazo
11.	wałbrzyski	Wałbrzych	Wałbrzych - sieć wodociągowa przy ul. Zachodniej	warunkowa przydatność	żelazo
12.		Czarny Bór	Grzędy Górne	warunkowa przydatność	odczyn (pH)
13.		Walim	Walim - sieć wodociągowa przy ul. Nowa Kolonia	warunkowa przydatność	odczyn (pH)
14.	wołowski	Wińsko	Białawy Wielkie	warunkowa przydatność	bakterie grupy coli, mętność, mangan, żelazo
15.		Wińsko	Białawy Wielkie	brak przydatności	enterokoki, bakterie grupy coli
16.	ząbkowicki	Ząbkowice Śląskie	Brodziszów	brak przydatności	bakterie grupy coli
17.		Świerzawa	Nowy Kościół ul. Jeleniogórska 39	warunkowa przydatność	mangan
18.	złotoryjski	Świerzawa	Nowy Kościół ul. Jeleniogórska 4	brak przydatności	<i>Escherichia coli</i>

Stwierdzana przez właściwych państwowych inspektorów sanitarnych w ww. wodociągach sieciowych warunkowa przydatność wody do spożycia w zakresie parametru bakterie grupy coli, dotyczy tylko takich przypadków, gdy liczba bakterii grupy coli jest < 10 jtk (NPL) w 100 ml wody i jednocześnie w badanej próbce wody wykluczono obecność parametrów *Escherichia coli* i enterokoki oraz uznaniu stwierdzonej niezgodności za nieistotną, niestwarzającą zagrożenia dla zdrowia, przy jednoczesnym podjęciu odpowiednich działań naprawczych (§ 21 ust. 4 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi).

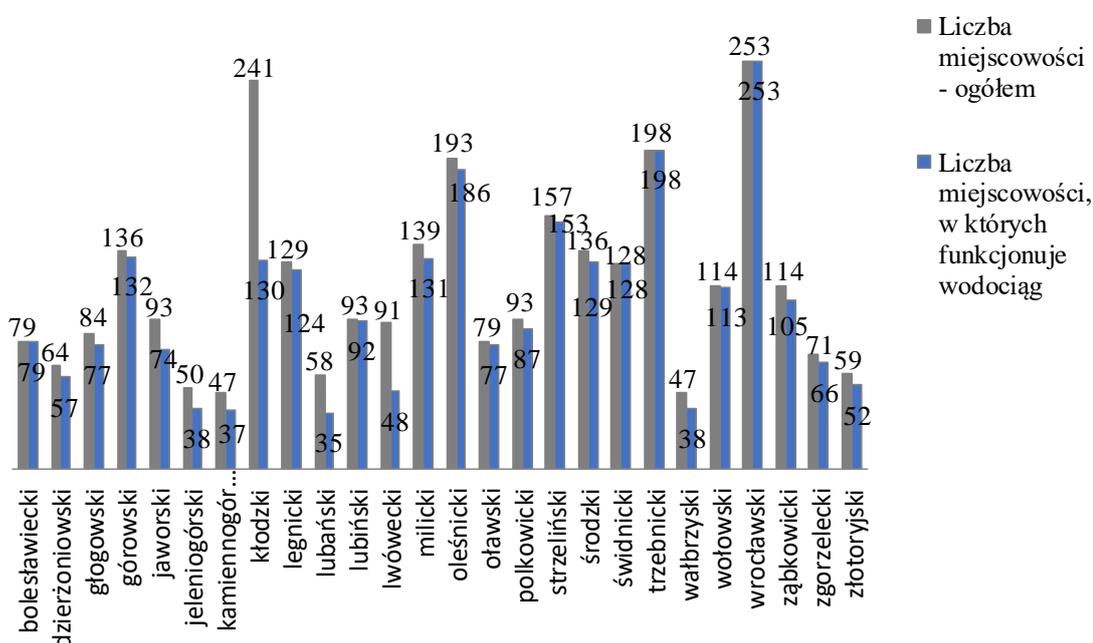
Ponadto w przypadkach pogorszenia się mikrobiologicznej jakości wody, w tym stwierdzonego braku przydatności wody do spożycia, zarządcy wodociągów i urzędów wodociągowych podejmowali szybkie i adekwatne działania naprawcze skutkujące, najczęściej w krótkim okresie, doprowadzeniem jakości wody do stanu spełniającego wymagania sanitarne.

3.2 INNE PODMIOTY ZAOPATRUJĄCE W WODĘ

W ewidencji PSSE woj. dolnośląskiego oraz WSSE we Wrocławiu znajduje się łącznie 315 urządzeń wodociągowych, zarządzanych przez tzw. inne podmioty, zaopatrujące w wodę 20 878 osób. Jakość wody oceniono w 148 urządzeniach, jako odpowiadającą wymaganiom, natomiast występowały przypadki okresowego pogorszenia się jakości wody. Nadal w jednym przypadku obowiązywała zgoda na odstępstwo od wymaganej jakości wody.

3.3 INFORMACJA NA TEMAT ZWODOCIĄGOWANIA MIEJSCOWOŚCI

Jak wynika z posiadanych przez PIS woj. dolnośląskiego danych odsetek miejscowości (np. miasta, wsie, osady, kolonie, przysiółki) Dolnego Śląska, w których funkcjonują wodociągi stanowi 89,6% ogółu miejscowości, a odsetek liczby ludności zaopatrywanej w wodę wynosi 95,5% ogółu mieszkańców województwa (2 899 986 - stan na 30.06.2019 roku).

Wykres: Liczba miejscowości, w których funkcjonują wodociągi - w rozbiciu na powiaty.

3.4 CIEPŁA WODA W INSTALACJACH WODOCIĄGOWYCH WEWNĄTRZ BUDYNKÓW

Kontrola jakości ciepłej wody w celu wykrywania bakterii *Legionella* sp., pozwalająca na ocenę wewnętrznej instalacji wodociągowej (poza siecią wodociągową) realizowana jest poprzez pobieranie próbek ciepłej wody w przedsiębiorstwach podmiotu wykonującego

działalność leczniczą w rodzaju stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne i w budynkach zamieszkania zbiorowego oraz w budynkach użyteczności publicznej, w których w trakcie ich użytkowania wytwarzany jest aerozol wodno-powietrzny. Łącznie z instalacji wodociągowej ciepłej wody w tego typu obiektach (m.in. szpitalach, domach pomocy społecznej, hotelach lub innych obiektach hotelarskich, zakładach opiekuńczo-leczniczych, zakładach pielęgnacyjno-opiekuńczych, sanatoriach, placówkach z całodobową opieką, itp.) pobrano 1 369 planowych próbek wody. Poniżej opisano krótką charakterystykę pobranych próbek w wybranych grupach obiektów.

W szpitalach dolnośląskich (w tym jednodniowych i uzdrowiskowych) jakość ciepłej wody kontrolowano 146 razy. Łącznie pobrano 516 próbek wody (w tym 376 przez organy PIS) w 76 szpitalach lub w odrębnych budynkach szpitala, stwierdzając prawidłową jakość ciepłej wody w 117 obiektach, natomiast w 29 przypadkach stwierdzano skażenie bakteriami z rodzaju *Legionella* instalacji wodociągowej ciepłej wody w stopniu: średnim (20), wysokim (5) i bardzo wysokim (4). Skażenie instalacji często miało charakter punktowy i dotyczyło 1 lub 2 pobranych próbek ciepłej wody w obiekcie. Każdorazowo zarządcy szpitali podejmowali niezwłoczne działania naprawcze oraz wykonywane były badania wody sprawdzające czy nastąpiło skuteczne obniżenie liczby bakterii do wymaganego poziomu.

Jakość ciepłej wody została skontrolowana w 44 domach pomocy społecznych. Do badań laboratoryjnych pobrano łącznie 205 próbek wody (w tym 151 przez organy PIS). Przeprowadzone badania laboratoryjne wykazały jednorazowo bardzo wysokie i wysokie skażenie instalacji ciepłej wody, w związku z czym zarządcy DPS podejmowali niezwłoczne działania naprawcze w celu poprawy jakości wody. Natomiast w 9 obiektach stwierdzano średnie skażenie instalacji ciepłej wody – tutaj również podejmowane były stosowne działania naprawcze, w celu obniżenia liczby bakterii z rodzaju *Legionella* do wymaganego poziomu.

W zakładach opiekuńczo-leczniczych oraz zakładach pielęgnacyjno-opiekuńczych jakość ciepłej wody skontrolowano w 26 obiektach, pobierając łącznie 121 próbek ciepłej wody (w tym 86 próbek przez organy PIS). Przeprowadzone analizy laboratoryjne wykazały w 4 przypadkach występowanie w instalacji wodociągowej ciepłej wody mikrobiologicznego skażenia, w stopniu: bardzo wysokim (1) i średnim (3).

Próbki wody do badań w kierunku oznaczania bakterii z rodzaju *Legionella* pobrano w 36 hotelach – łącznie 134 próbki (w tym 65 próbek przez organy PIS). W wyniku przeprowadzonych badań laboratoryjnych stwierdzono skażenie instalacji ciepłej wody w stopniu: bardzo wysokim (1), wysokim (1) oraz średnim (4). Pozostałe badania pobranych próbek wody były prawidłowe.

W powyższych przypadkach, po powzięciu informacji o nieprawidłowej jakości ciepłej wody, państwowi inspektorzy sanitarni podjęli niezwłoczne działania w celu przekazania informacji o wynikach badań oraz zobowiązali zarządców obiektów do doprowadzenia jakości ciepłej wody do zgodności z obowiązującymi wymaganiami.

3.5 UJĘCIA WÓD WYKORZYSTYWANYCH DO ZAOPATRZENIA W WODĘ DO SPOŻYCIA

Na obszarze woj. dolnośląskiego w 2019 r. zewidencjonowano ogółem 993 ujęcia wód wykorzystywanych na potrzeby zbiorowego zaopatrzenia w wodę oraz w ramach działalności prowadzonej przez inne podmioty zaopatrujące w wodę. Większość stanowią ujęcia podziemne - 902, a pozostałe - 91, to ujęcia powierzchniowe. Ujęcia zasilane wodą powierzchniową występują na terenie następujących 13 powiatów: dzierzoniowskiego (4), jaworskiego (3), jeleniogórskiego (36), kamiennogórskiego (4), kłodzkiego (21), legnickiego (1), lubańskiego (8), świdnickiego (2), wałbrzyskiego (7), wrocławskiego (1), ząbkowickiego (2), zgorzeleckiego (1) oraz złotoryjskiego (1). Ujęcia te w znaczącej większości położone są na potokach górskich.

Spośród 60 ujęć powierzchniowych, ocenionych pod względem spełnienia wymagań rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 27 listopada 2002 r. w sprawie wymagań jakim powinny odpowiadać wody powierzchniowe wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia (Dz. U. nr 204, poz. 1728), lub wg rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 29 sierpnia 2019 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać wody powierzchniowe wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi (Dz. U. poz. 1747) - 18 ujęć kwalifikowano do najwyższej kategorii A1. Nadal najliczniejszą grupę ujęć wody stanowią ujęcia należące do kategorii A2 – 33 ujęcia, w których stwierdzono podwyższone wartości jednego lub kilku parametrów jakości wody (głównie parametrów mikrobiologicznych), takich jak: bakterie grupy coli, bakterie coli typu kałowego lub *Escherichia coli*, enterokoki, barwa, azotany, zaniżony odczyn (pH), fosforany, mangan, żelazo, BZT5. Trzy ujęcia wód powierzchniowych zakwalifikowano do kategorii A3, ze względu na przekroczenia manganu (2 ujęcia) oraz liczby bakterii grupy coli i azotu Kjeldahla (1 ujęcie). Pozostałe 6 ujęć wód powierzchniowych nie kwalifikowały się do żadnej z ww. kategorii, z tym, że w 5 z nich tylko jeden zbadany parametr był poza kategorią A3, tj. zaniżony odczyn (pH), zaś pozostałe zbadane parametry kwalifikowały ujęcia do kategorii A2 (3 ujęcia) lub A1 (2 ujęcia), natomiast w 1 ujęciu stwierdzono pozaklasowe wartości dla kilku parametrów: zawiesiny ogólnej, ChZT i BZT5.

3.6 POSTĘPOWANIE ADMINISTRACYJNE ZWIĄZANE Z NADZOREM NAD JAKOŚCIĄ WODY

Państwowa Inspekcja Sanitarna województwa dolnośląskiego w ramach sprawowanego nadzoru nad jakością wody dokonała 1782 kontrole urządzeń wodociągowych. W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami nałożony został mandat na kwotę 300 zł.

Postępowania administracyjne związane z nadzorem nad jakością wody dotyczyły, m.in., pogorszenia się jakości wody z urządzeń wodociągowych, zarządzanych przez przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne lub inne podmioty zaopatrujące w wodę, jak również niewłaściwego stanu sanitarno-technicznego urządzeń wodociągowych oraz nieprawidłowej jakości ciepłej wody z instalacji wodociągowej wewnątrz budynków,

Zostało wydanych 439 decyzji administracyjnych na właścicieli / zarządców wodociągów lub na inne podmioty zaopatrujące w wodę, w tym 158 decyzji merytorycznych, 73 decyzje prolongujące wykonanie obowiązków oraz 208 decyzji płatniczych.

4 BADANIA CZYNNIKÓW SZKODLIWYCH DLA ZDROWIA WEWNĄTRZ POMIESZCZEŃ

W 2019 r. organy PIS województwa dolnośląskiego dokonały pomiarów hałasu w 4 lokalach mieszkalnych (powiat jeleniogórski, oleśnicki, wrocławski - hałas usługowo-handlowy - 1, instalacyjny – 3). Wykazano przekroczenia poziomu dźwięku A w przypadku pomiaru hałasu instalacyjnego.

Na terenie powiatu jeleniogórskiego w związku z pismem interwencyjnym przeprowadzono pomiary poziomu hałasu w mieszkaniu w Szklarskiej Porębie. Przeprowadzone pomiary nie wykazały przekroczeń.

W związku ze skargami mieszkańców Oleśnicy przeprowadzono badania hałasu w dwóch lokalach mieszkalnych. W pierwszym przypadku źródłem hałasu był klimatyzator zainstalowany w sklepie spożywczym – nie stwierdzono przekroczenia obowiązujących norm sanitarnych. W drugim przypadku źródłem hałasu był wentylator dachowy podłączony do wyciągu w obiekcie gastronomicznym. Przeprowadzone badania wykazały przekroczenie równoważnego dopuszczalnego i maksymalnego dopuszczalnego poziomu dźwięku A w porze dziennej – prowadzone postępowanie administracyjne w celu obniżenia emitowanego poziomu hałasu.

We Wrocławiu wykonano pomiar natężenia hałasu w 1 mieszkaniu – przekroczenia natężenia hałasu nie stwierdzono.

5 STAN SANITARNO-PORZĄDKOWY MIEJSCOWOŚCI

5.1 MIASTA I TERENY WIEJSKIE

W roku sprawozdawczym, podobnie jak w roku 2018, stan sanitarno-porządkowy miast i terenów wiejskich był dobry. Obiekty użyteczności publicznej utrzymywane były w dobrym stanie sanitarno-porządkowym. Na terenie miejscowości regularnie wykonywano prace porządkowe. Pielęgnowano trawniki, krzewy i rośliny ozdobne. Wody opadowe i z okresowego mycia ulic odprowadzane były do kanalizacji deszczowej w ciągach ulic, a ścieki sanitarne z obiektów do kanalizacji sanitarnej i na oczyszczalnię ścieków.

Dalszej poprawie ulega gospodarka odpadami komunalnymi. Niemniej jednak nadal stwierdzano niedostateczną ilość pojemników umożliwiających segregację odpadów. Zdarzały się przypadki „występowania dzikich wysypisk śmieci”.

Zastrzeżenia budzi zły stan techniczny urządzeń do gromadzenia nieczystości na wsi, stare nieszczelne szamba. Notuje się braki w wyposażeniu w urządzenia do gromadzenia nieczystości stałych na wsi.

Wniesione do PPIS wnioski o podjęcie działań interwencyjnych dotyczyły m.in. złego stanu sanitarnego obiektów użyteczności publicznej, złej jakości wody, złego stanu sanitarnego mieszkań, złego stanu sanitarnego obiektów użyteczności publicznej, uciążliwości zapachowych w związku z działalnością gospodarczą, uciążliwości zapachowej w związku z gromadzeniem odpadów. Wszystkie interwencje miały zasięg lokalny i nie stwarzały większego zagrożenia epidemiologicznego.

W uzasadnionych przypadkach przeprowadzano kontrole sanitarne, a na osoby odpowiedzialne za wystąpienie stwierdzonych uchybień nakładano mandat karny/wydawano decyzje administracyjne. Przykładowo na terenie Kłodzka stwierdzono nieprawidłowości dotyczące złego stanu sanitarno-higienicznego nieruchomości, zabudowanej budynkiem mieszkalnym. Zostało wszczęte postępowanie administracyjne. PPIS w Kłodzku wydał decyzję administracyjną nr 481/19 z 13.03.2019 r. z terminem wykonania obowiązków do 29.03.2019 r. Nieprawidłowości zostały usunięte w terminie. Również do PSSE w Legnicy wpływały wnioski o podjęcie interwencji w sprawie złego stanu sanitarno - porządkowego budynków i lokali mieszkalnych, w związku z czym przeprowadzano kontrole i wydawano stosowne zalecenia.

Sprawy z zakresu kompetencji innych organów przekazywano do załatwienia, według właściwości, m.in., do Urzędu Gminy, Urzędu Miejskiego, Straży Miejskiej, Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska, Państwowej Inspekcji Nadzoru Budowlanego.

Poprawił się stan sanitarno-techniczny infrastruktury drogowej. Przykładowo wybudowano ścieżki rowerowe na terenie miasta Bolesławiec - ok. 16 km, gminy Bolesławiec 3,6 km oraz na terenie gminy Warta Bolesławiecka 7,3 km. Wzdłuż ścieżki Kruszyn – Iwiny wybudowano dwa miejsca obsługi rowerzystów (MOR), umieszczono ławki, kosze na odpady i stojaki na rowery. Wytyczono także szlaki piesze i rowerowe.

W 2019 r. na terenie województwa odbywały się imprezy masowe. Imprezy organizowano w obiektach sportowych (boiska, hale widowiskowo-sportowe, stadiony, tor wyścigów konnych, hipodrom, pływalnie, aquaparki), kulturalno-rozrywkowych (amfiteatry, hale widowiskowe), innych jak tereny otwarte np. parki, parkingi, bulwary, rynki miast, pergola, tereny lotnisk.

Wydano 338 opinii pozytywnych dotyczących spełnienia warunków sanitarnych, jakim powinna odpowiadać impreza masowa, w tym 187 opinii pozytywnych i 151 opinii pozytywnych z zastrzeżeniami. z zastrzeżeniem.

Zastrzeżenia dotyczyły m.in.: sprzedaży artykułów spożywczych oraz prowadzenia działalności gastronomicznej, ustawienia przenośnych kabin sanitarnych oraz zapewnienia właściwych parametrów wody do spożycia.

Wydano 69 pozytywnych opinii w zakresie organizacji masowych imprez sportowych, w tym do organizacji meczów piłki nożnej 23. Pozostałe wydane opinie dotyczyły m.in. rozgrywek siatkówki, koszykówki, sportów walki.

Wydano 269 pozytywnych opinii w zakresie organizacji imprez masowych - artystyczno - rozrywkowych, takich jak np. koncerty, festiwale, dożynki, dni miast/gmin, przedstawienia operowe/baletowe, kabaretony, pikniki, jarmarki, Juwenalia, Sylwester.

Przeprowadzono 73 kontrole sanitarne w związku z organizowanymi imprezami masowymi (przed/w trakcie imprezy). Ponadto część obiektów, w których imprezy masowe się odbywały jest pod bieżącym nadzorem sanitarnym właściwych PPIS. W 2019 r. nie podjęto działań interwencyjnych w związku z organizacją/przebiegiem imprezy masowej w zakresie higieny komunalnej.

5.2 TERENY REKREACYJNE

Na 783 znajdujące się pod nadzorem sanitarnym tereny rekreacyjne woj. dolnośląskiego skontrolowano 392 tereny (w tym parki, place zabaw i skwery spacerowe), co stanowi 50,06% ogółu obiektów z tej grupy.

Kontrole sanitarne przeprowadzone w obiektach tej kategorii w 2019 r. nie wykazywały istotnych nieprawidłowości. Postępowanie z odpadami było prawidłowe. Bieżący stan sanitarno - porządkowy i stan sanitarno - techniczny był zachowany. Tereny rekreacyjne były odpowiednio zagospodarowane. Place zabaw wyposażono w tablice informacyjne z regulaminem korzystania z urządzeń zabawowych i znaki zakazujące wprowadzanie psów na teren placów zabaw dla dzieci i na inne tereny zielone oraz zakazu palenia tytoniu i papierosów elektronicznych. W znajdujących się na placach zabaw piaskownicach, przed sezonem wymieniono piasek. Podczas przeprowadzonych kontroli nie stwierdzono widocznych zanieczyszczeń (m. in. odchodami zwierząt) piasku. Część piaskownic, wraz z terenem przyległym, była ogrodzona. Urządzenia zabawowe, znajdujące się na placach zabaw poddawane były okresowej kontroli stanu technicznego. Wszelkie usterki wyposażenia placów zabaw czy ubytki w odeskowaniu piaskownic naprawiane były przez zarządców terenów na bieżąco. Nie stwierdzono przepełnionych pojemników na odpady komunalne oraz zaśmiecenia terenów rekreacyjnych.

Stan sanitarno-porządkowy terenów rekreacyjnych był dobry. Niemniej jednak odnotowano przypadki stwierdzonych nieprawidłowości sanitarnych. W trakcie kontroli boiska w Lwówku Śląskim stwierdzono nieprawidłowości w zakresie stanu higieniczno-sanitarnego i technicznego obiektu - kontrola sprawdzająca w październiku 2019 roku wykazała, że zalecenia zostały wykonane przez zarządcę.

W powiecie milickim na 7 placach zabaw dla dzieci na terenie gminy Cieszków i Milicz stwierdzone zostały nieprawidłowości - nieprawidłowy stan techniczny nawierzchni, ogrodzenia, nieprawidłowy stan techniczno-sanitarny niektórych urządzeń zabawowych i sprzętu będącego na wyposażeniu placów zabaw itp. W związku z powyższym PPIS w Miliczu wszczął postępowanie administracyjne. Ze względu na szybkie usunięcie stwierdzonych nieprawidłowości na 6 placów zabaw nie zostały wydane decyzje merytoryczne, właściciele placów zabaw obciążono jedynie kosztami kontroli. Natomiast na stwierdzone podczas kontroli nieprawidłowości - nieprawidłowy stan techniczny nawierzchni na placu zabaw dla dzieci przy szkole podstawowej w Miliczu, oprócz decyzji płatniczej, na Gminę Milicz jako właściciela placu zabaw została wydana również decyzja merytoryczna z terminem wykonania do 30.05.2020 r.

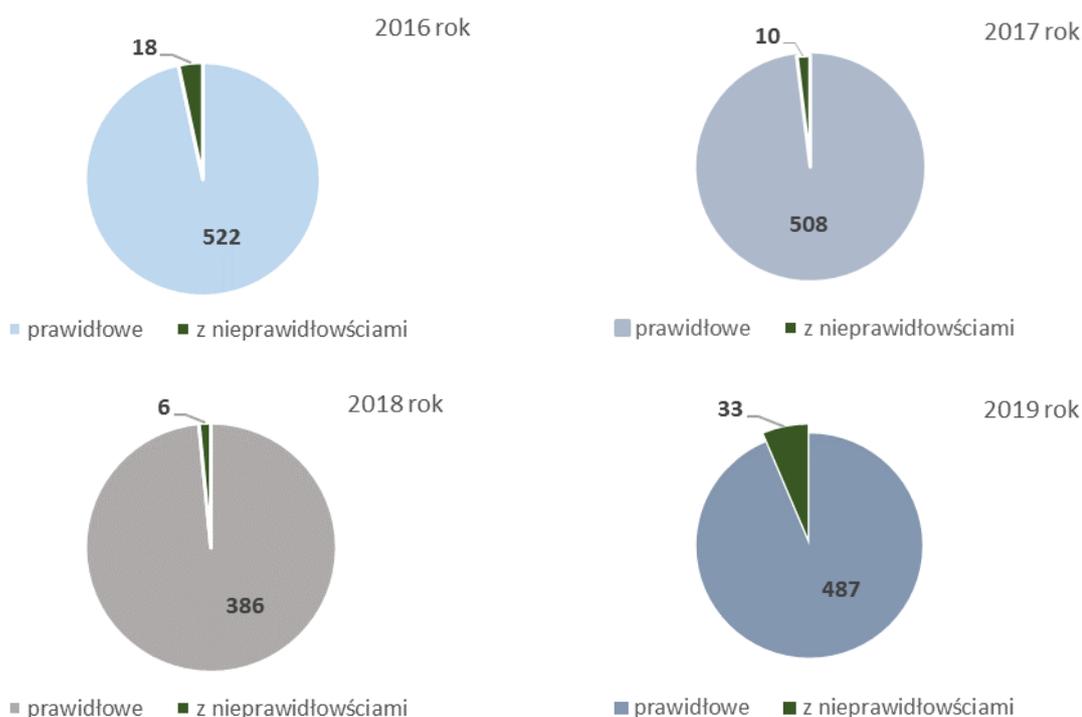
W roku 2019 skontrolowano 70 placów zabaw wraz z piaskownicami na terenie powiatu wołowskiego. Na 24 placach zabaw stwierdzono zły stan techniczny urządzeń zabawowych, w związku z czym zobowiązano Urząd Miejski w Wołowie, Urząd Gminy w Wińsku oraz Wołowską Spółdzielnię Mieszkaniową do usunięcia uchybień, co zostało wykonane.

Podczas kontroli boiska wraz z infrastrukturą we Lwówku Śląskim stwierdzono nieprawidłowości w zakresie stanu higieniczno-sanitarnego i technicznego obiektu. – kontrola sprawdzająca w październiku 2019 roku wykazała, że zalecenia zostały wykonane przez zarządcę.

W powiecie strzelińskim nieprawidłowości stwierdzono na placu zabaw na terenie gm. Borów, Przeworno oraz Miasta i gminy Wiązów. Stwierdzone nieprawidłowości to zły stan techniczny obudowy piaskownicy, ławek oraz brak informacji o zakazie palenia papierosów.

Tabela: Działalność kontrolno-represyjna na przestrzeni 2019 r.

Grup obiektów	Liczba kontroli	Decyzje podstawowe	Decyzje prolongujące	Decyzje płatnicze	Liczba mandatów	Kwota mandatów [zł]
Tereny rekreacyjne	309	8	1	12	1	150,-

Wykres: Udział terenów rekreacyjnych ze stwierdzonymi nieprawidłowościami sanitarnymi do wszystkich obiektów tej grupy skontrolowanych w latach 2016-2019

5.3 USTĘPY PUBLICZNE

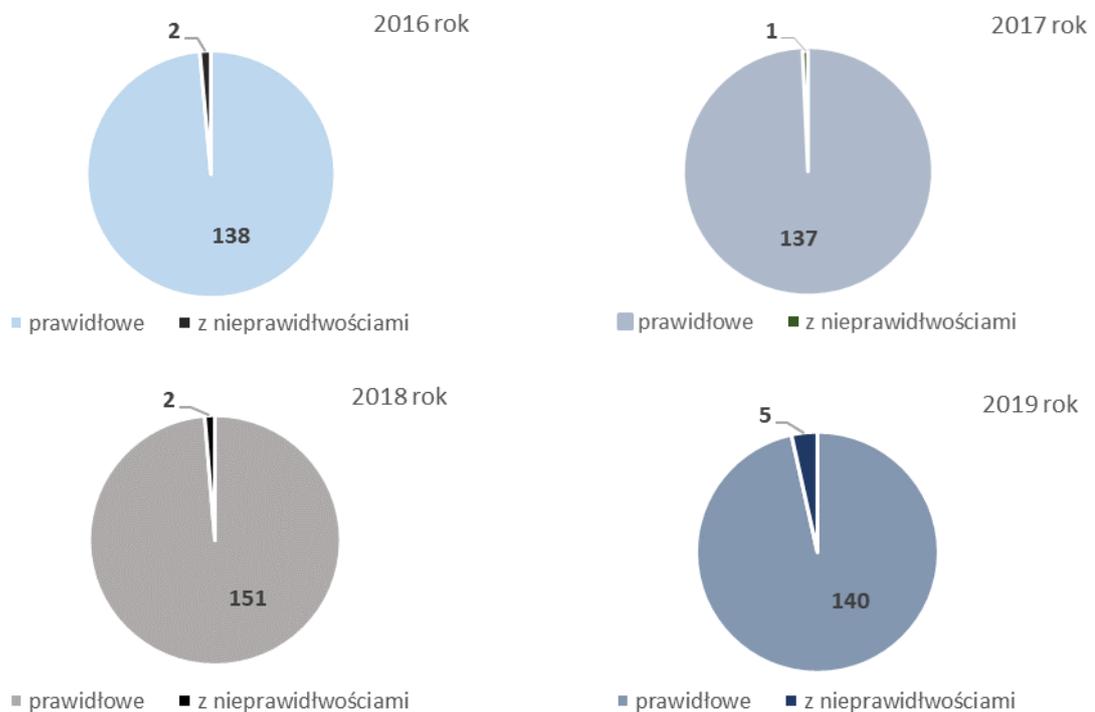
W ewidencji organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej woj. dolnośląskiego znajduje się jest 161 ustępów publicznych. W 2019 roku skontrolowano 145 obiektów, przeprowadzając 236 kontroli. W kilku przypadkach stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły stanu technicznego obiektów (zniszczone podłogi i sufity, zniszczona armatura sanitarna).

Wszczęto postępowania administracyjne/a stwierdzone uchybienia sanitarno-higieniczne (np. brak prawidłowej dezynfekcji, brak ręczników) osoby odpowiedzialne zostały ukarane mandatem karnym.

Stan higieniczno-porządkowy pozostałych skontrolowanych obiektów nie budził zastrzeżeń.

Tabela: Działalność kontrolno-represyjna na przestrzeni 2019 r.

Grup obiektów	Liczba kontroli	Decyzje podstawowe	Decyzje prolongujące	Decyzje płatnicze	Liczba mandatów	Kwota mandatów [zł]
Ustępy publiczne	236	6	0	10	3	400,-

Wykres: Udział ustępów publicznych ze stwierdzonymi nieprawidłowościami sanitarnymi do wszystkich obiektów tej grupy skontrolowanych w latach 2016-2019

6 OBIEKTY REKREACJI WODNEJ

6.1 PŁYWALNIE KRYTE

Według ewidencji PSSE i WSSE we Wrocławiu na terenie woj. dolnośląskiego funkcjonuje 116 pływalni krytych, w tym 14 parków wodnych. W 2019 r. skontrolowano 14 obiektów z tej grupy.

Zarządcy obiektów realizowali kontrolę wewnętrzną i dokumentowali jakość wody zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 9 listopada 2015 roku w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać woda na pływalniach. W większości przypadków przeprowadzali badania wody zgodnie z harmonogramem na 2019 rok, wyniki badań przedkładali do PSSE. Wyniki badań próbek wody systematycznie pobieranej w ciągu całego roku przez zarządcę obiektu, a także przez organy inspekcji sanitarnej, w celu wydania rocznej oceny, nie budziły zastrzeżeń, z wyjątkiem sporadycznych przekroczeń ogólnej liczby bakterii, *Pseudomonas aeruginosa*, czy przekroczeń parametrów fizykochemicznych, np. utlenialności, chloroformu, potencjał redox. W takich przypadkach zarządca obiektu wdrażał natychmiastowe działania naprawcze oraz wykonywał kontrolne badanie wody.

Tabela: Działalność kontrolno-represyjna na przestrzeni 2019 r.

Grup obiektów	Liczba kontroli	Decyzje podstawowe	Decyzje prolongujące	Decyzje płatnicze	Liczba mandatów	Kwota mandatów [zł]
Pływalnie kryte w tym parki wodne	217	36	7	53	1	100

6.2 PŁYWALNIE ODKRYTE

W ewidencji organów PIS woj. dolnośląskiego znajdują się 24 pływalnie odkryte. Skontrolowano 23 obiekty z tej grupy. Kontrole sanitarne wykazały, że w większości obiekty te zostały właściwie przygotowane do sezonu letniego. W nielicznych przypadkach stwierdzano (okresowo) niewłaściwą jakość wody w nieckach basenowych.

Tabela: Działalność kontrolno-represyjna na przestrzeni 2019 r.

Grup obiektów	Liczba kontroli	Decyzje podstawowe	Decyzje prolongujące	Decyzje płatnicze	Liczba mandatów	Kwota mandatów [zł]
Pływalnie odkryte	56	15	0	13	0	0

6.3 PŁYWALNIE MIESZANE

W ewidencji organów PIS woj. dolnośląskiego znajduje się 4 pływalnie mieszane, znajdujące się na terenie powiatu jeleniogórskiego i trzebnickiego. Wszystkie skontrolowano.

Wobec pływalni w Karpaczu (powiat jeleniogórski) wystawiono decyzję nakazującą wykonanie obowiązku zapewnienia właściwej jakości wody w zakresie zawartości azotanów w brodziku, niecce wewnętrznej oraz ich systemach cyrkulacji, ogólnej liczby mikroorganizmów w 36°C w systemie cyrkulacji brodzika. Obowiązki zostały wykonane. Również wobec kolejnej pływalni w Karpaczu wydano decyzję dotyczącą zapewnienia właściwej jakości wody

w zakresie odczynu pH w systemie cyrkulacji, w niecce zewnętrznej oraz chloru związanego w systemie cyrkulacji w niecce letnio-zimowej i w niecce Rzeka.

Tabela: Działalność kontrolno-represyjna na przestrzeni 2019 r.

Grup obiektów	Liczba kontroli	Decyzje podstawowe	Decyzje prolongujące	Decyzje płatnicze	Liczba mandatów	Kwota mandatów [zł]
Pływalnie mieszane	5	2	0	2	0	0

6.4 KĄPIELISKA

W ewidencji psse woj. dolnośląskiego znajduje się ogółem 16 kąpielisk (otwartych w sezonie letnim), na terenie następujących powiatów: dzierżoniowski, jaworski, kłodzki, legnicki, oleśnicki, oławski, strzebiński, wrocławski. W 2019 r. przeprowadzono 43 kontrole sanitarne wszystkich kąpielisk. Stan sanitarno-techniczny i porządkowy był prawidłowy.

Kontrole sanitarne przeprowadzone przed rozpoczęciem, jak i w trakcie trwania sezonu oraz analizy prób wód powierzchniowych przeznaczonych do kąpeli przeprowadzone przed rozpoczęciem sezonu nie wykazały uchybień. W trakcie sezonu zarządcy kąpielisk prowadzili monitoring wewnętrzny jakości wody przeznaczonej do kąpeli – jakość wody w większości przypadków była bez zastrzeżeń. W związku ze stwierdzeniem obecności zakwitów sinic i potwierdzeniu tego faktu w badanych próbkach wody Wrocławskie Centrum Treningowe Spartan (Zarządca kąpieliska przy ul. Królewieckiej we Wrocławiu) podjęło decyzję o jego zamknięciu. Jakość wody w pozostałych kąpieliskach nie budziła zastrzeżeń.

6.5 MIEJSCA WYKORZYSTYWANE DO KĄPIELI

W ewidencji psse woj. dolnośląskiego znajduje się ogółem 16 kąpielisk. W 2019 r. przeprowadzono 43 kontrole sanitarne wszystkich kąpielisk. Stan sanitarno-techniczny i porządkowy był prawidłowy.

Kontrole sanitarne przeprowadzone przed rozpoczęciem, jak i w trakcie trwania sezonu oraz analizy prób wód powierzchniowych przeznaczonych do kąpeli przeprowadzone przed rozpoczęciem sezonu nie wykazały uchybień. W trakcie sezonu zarządcy kąpielisk prowadzili monitoring wewnętrzny jakości wody przeznaczonej do kąpeli – jakość wody w większości przypadków była bez zastrzeżeń. W związku ze stwierdzeniem obecności zakwitów sinic i potwierdzeniu tego faktu w badanych próbkach wody Wrocławskie Centrum Treningowe Spartan (Zarządca kąpieliska przy ul. Królewieckiej we Wrocławiu) podjęło decyzję o jego zamknięciu. Jakość wody w pozostałych kąpieliskach nie budziła zastrzeżeń.

6.1 BASENY

W 2019 r. przeprowadzono 188 kontroli basenów znajdujących się na terenie województwa dolnośląskiego. Większość obiektów oceniono pozytywnie zarówno pod względem stanu sanitarnego jak i jakości wody. Nieprawidłowości stwierdzono, m.in., w:

- powiecie jeleniogórskim – na basenie hotelu w Karpaczu została wydana decyzja dotycząca wykonania obowiązku zapewnienia skutecznej wentylacji w pomieszczeniach basenu. Obowiązek został wykonany. Za usterki sanitarne, tj. zanieczyszczone dno niecki basenowej oraz brudne, zanieczyszczone kratki przy przelewie wody nałożono mandat w wysokości 100 zł.
- powiecie jeleniogórskim – na basenie hotelu w Szklarskiej Porębie wydano decyzję zobowiązującą do wykonania obowiązku doprowadzenia do prawidłowego stanu

sanitarno-technicznego dna niecki basenowej. Zalecenie zostało wykonane. Za zły stan sanitarny niecki basenowej wystawiono mandat na kwotę 100 zł.

- powiecie lubińskim – na basenie sezonowym w Ścinawie stwierdzono ponadnormatywne przekroczenia bakterii *Escherichia coli* i *Pseudomonas aeruginosa* w wodzie. PPIS w Lubinie wydał decyzję nakazującą zamknięcie obiektu (decyzja nr 415/19 z dnia 06.08.2019 r.). Zarządzający obiektem natychmiast podjął działania naprawcze, w celu doprowadzenia jakości wody do zgodnej z przepisami prawa. Ponowne badania wody wykazały jej dobrą jakość mikrobiologiczną. Ponadto w wodzie basenowej występowały pojedyncze przypadki przekroczenia mętności.
- powiecie ząbkowickim – na basenie w Złotym Stoku, badania wykazały niewłaściwą jakość wody w zakresie parametrów mikrobiologicznych, tj. bakterii *Pseudomonas aeruginosa*. Zalecono wykonywanie działań naprawczych, prowadzenie monitoringu zawartości dezynfektora w wodzie oraz sprawdzenie sprawności urządzeń służących do uzdatniania wody. Zarządca zgłosił zamknięcie obiektu i wykonanie zaleconych działań naprawczych. Wyniki badań wykonanych z urzędu, po zakończeniu działań naprawczych, potwierdziły dobrą jakość wody.
- powiecie zgorzeleckim – basen odkryty w Zgorzelcu został czasowo unieruchomiony (w drugiej połowie lipca) z powodu usterki technicznej infrastruktury basenu. Zarządca basenu zamknął również obiekt po otrzymaniu nieprawidłowych wyników badań mikrobiologicznych wody pobranej w ramach kontroli wewnętrznej w dniu 02.08.2019 r. Stwierdzono obecność *Pseudomonas aeruginosa* w dużej niecce i *Escherichia coli* w niecce średniej. Ponowne uruchomienie basenu nastąpiło po uzyskaniu prawidłowych wyników badań wody. Ponadto w następstwie przeprowadzonej w sierpniu 2019 r. kontroli sanitarnej wszczęto postępowanie administracyjne w sprawie niewłaściwego stanu sanitarno-technicznego obrzeży niecek basenowych. Wydano decyzję Nr 1240/19 z dnia 13.09.2019 r. z terminem wykonania obowiązku do dnia 18.05.2020 r.

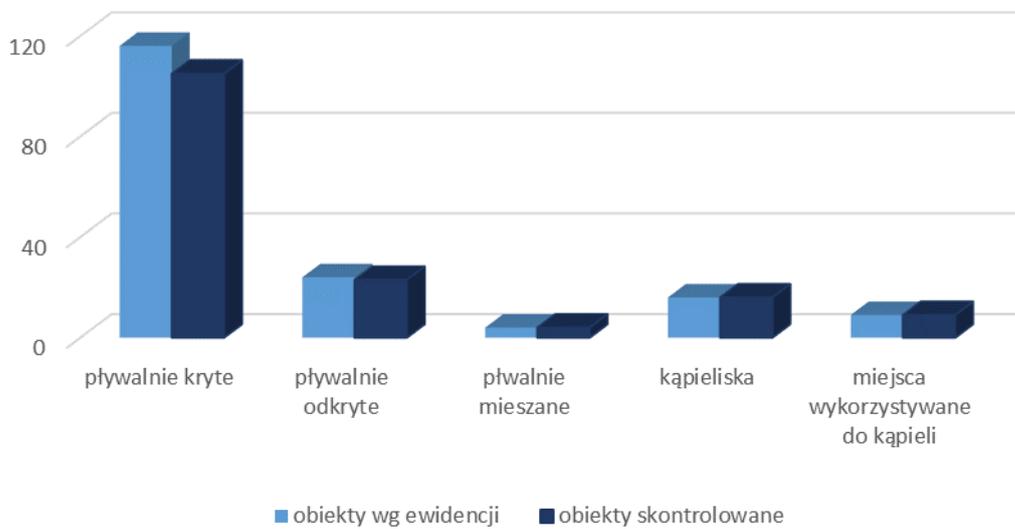
Tabela: Działalność kontrolno-represyjna na przestrzeni 2019 r.

Grup obiektów	Liczba kontroli	Decyzje podstawowe	Decyzje prolongujące	Decyzje płatnicze	Liczba mandatów	Kwota mandatów [zł]
Baseny	188	8	1	13	3	500

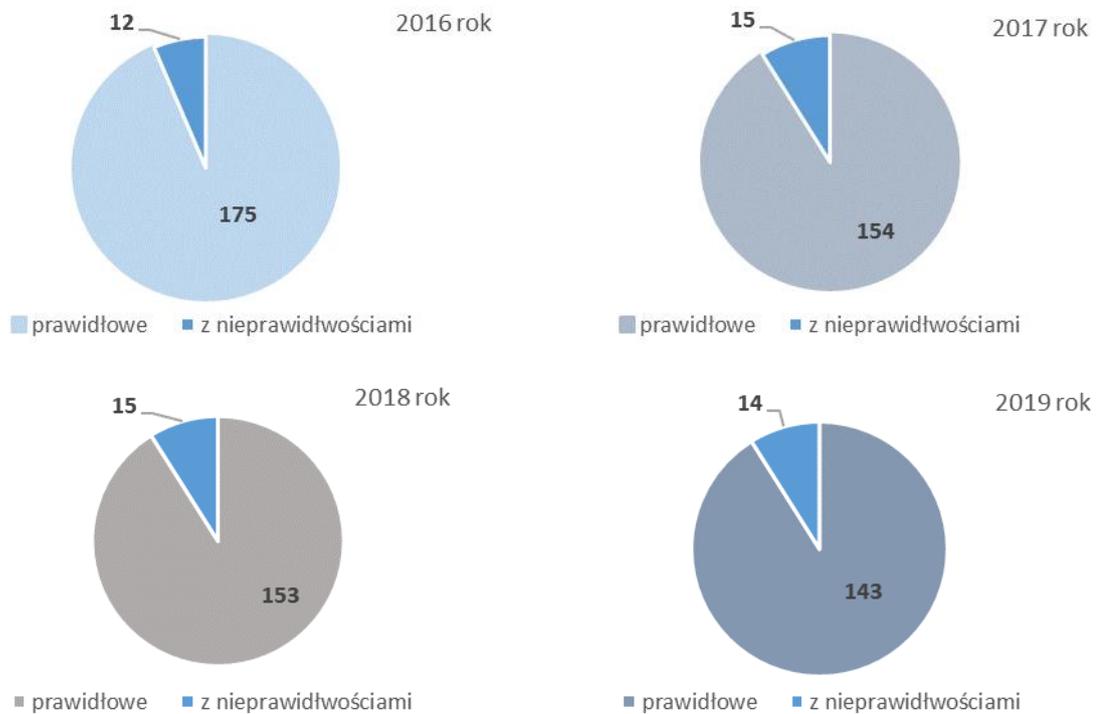
6.1 PLAŻE

W 2019 r. przeprowadzono 9 kontroli plaż znajdujących się na terenie województwa dolnośląskiego, tj. w powiecie: legnickim, strzelińskim, wałbrzyskim. Kontrole tych obiektów wykazały, że plaże były uporządkowane, wyposażone w pojemniki na odpady komunalne, a także posiadały dostęp do toalet skanalizowanych lub przenośnych. Nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie utrzymania właściwego stanu sanitarnego plaż.

6.1 PODSUMOWANIE

Wykres: Liczba obiektów rekreacji wodnej skontrolowanych przez organy PIS województwa dolnośląskiego w stosunku do ilości obiektów zewidencjonowanych w 2019 r.

Wykres: Udział obiektów rekreacji wodnej ze stwierdzonymi nieprawidłowościami sanitarnymi do wszystkich obiektów tej grupy skontrolowanych w latach 2016-2019

7 OBIEKTY DZIAŁAJĄCE W RAMACH POMOCY SPOŁECZNEJ

7.1 DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ

Na terenie woj. dolnośląskiego znajduje się 73 domy pomocy społecznej [DPS]. W 2019 r. do użytku został oddany DPS w Mojeńcach (powiat wołowski), Dom Seniora w Świdnicy został przekwalifikowany z podmiotu leczniczego na obiekt pomocy społecznej, a 2 obiekty Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Legnicy: DPS dla Dorosłych i DPS dla Dzieci, połączono w jeden obiekt – DPS w Legnicy.

W 2019 r. przeprowadzono 76 kontroli sanitarnych obiektów z tej grupy. Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły przede wszystkim złego stanu powierzchni ścian i sufitów (zacieki, ciemne naloty, odpryski farby i tynku) w pomieszczeniach obiektów oraz zniszczonych wykładziny dywanowe i meble.

Ponadto przeprowadzone badania laboratoryjne próbek wody ciepłej pobranych z instalacji wewnętrznej w budynkach DPS, wykazały w wodzie obecność ponadnormatywnej liczby bakterii *Legionella sp.* w kilku obiektach.

W związku ze stwierdzonymi uchybieniami sanitarnymi oraz złą jakością wody ciepłej właściwe organy PIS wszczęły postępowania administracyjne. W większości przypadków nieprawidłowości zostały usunięte. Na koniec 2019 r. stan sanitarno-techniczny pozostałych skontrolowanych obiektów nie budził zastrzeżeń.

Tabela: Działalność kontrolno-represyjna na przestrzeni 2019 r.

Grup obiektów	Liczba kontroli	Decyzje podstawowe	Decyzje prolongujące	Decyzje płatnicze	Liczba mandatów	Kwota mandatów [zł]
Domy pomocy społecznej	76	17	2	16	0	0

7.2 INNE JEDNOSTKI ORGANIZACYJNE POMOCY SPOŁECZNEJ

Na terenie woj. dolnośląskiego znajdują się 33 inne jednostki organizacyjne pomocy społecznej. Część z nich funkcjonuje jako domy dziennego pobytu. Przeprowadzono 22 kontrole sanitarne obiektów z tej grupy. Stan sanitarno-techniczny pomieszczeń, urządzeń i sprzętu w większości skontrolowanych obiektów był dobry. Tylko w jednym obiekcie kontrola sanitarna przeprowadzona w związku z wnioskiem mieszkańca, potwierdziła zły stan techniczny pomieszczeń sanitarnych, brak porządku, brudne i zniszczone ściany, podłogi i sufity w poszczególnych pomieszczeniach. Dlatego PPIS w Lubinie wydał decyzję nakazującą usunięcie stwierdzonych uchybień, natomiast zarządzający w trybie pilnym zamknął ten obiekt i rozpoczął jego gruntowny remont.

Tabela: Działalność kontrolno-represyjna na przestrzeni 2019 r.

Grup obiektów	Liczba kontroli	Decyzje podstawowe	Decyzje prolongujące	Decyzje płatnicze	Liczba mandatów	Kwota mandatów [zł]
Inne jednostki organizacyjne pomocy społecznej	22	2	2	3	0	0

7.3 PLACÓWKI ZAPEWNIAJĄCE CAŁODOBOWĄ OPIEKĘ

W 2019 r. na terenie woj. dolnośląskiego funkcjonowało 37 obiektów zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku. Przeprowadzono 51 kontroli sanitarnych obiektów tej grupy.

Stwierdzone uchybienia dotyczyły m.in. złego stanu sanitarno-technicznego ścian, podłóg i sufitów w pomieszczeniach ww. obiektów, braku prawidłowej wentylacji w sanitariatach oraz uszkodzonego wyposażenia sanitariatów. Ponadto stwierdzono także nieprawidłowości w zakresie gospodarki odpadami medycznymi oraz nieprzestrzegania zakazu palenia. Właściwi PPIS wszczęli postępowania administracyjne oraz wydali decyzje administracyjne. W kilku przypadkach zastosowano również karanie mandatowe.

W 2019 r. powstały nowe obiekty należące do tej grupy: Dom Spokojnej Starości w Górczycy (powiat lwówecki) oraz ośrodek rehabilitacyjno-opiekuńczo-wychowawczy „Niezwykła Kraina” w Wołowie, zapewniający całodobową opiekę nad osobami niepełnosprawnymi.

Tabela: Działalność kontrolno-represyjna na przestrzeni 2019 r.

Grup obiektów	Liczba kontroli	Decyzje podstawowe	Decyzje prolongujące	Decyzje płatnicze	Liczba mandatów	Kwota mandatów [zł]
Placówki zapewniające całodobową opiekę	51	6	2	6	2	800,-

7.4 NOCLEGOWNIE

Według ewidencji PSSE na terenie woj. dolnośląskiego znajdują się 21 noclegowni. W 2019 r. przeprowadzono 15 kontroli obiektów z tej grupy.

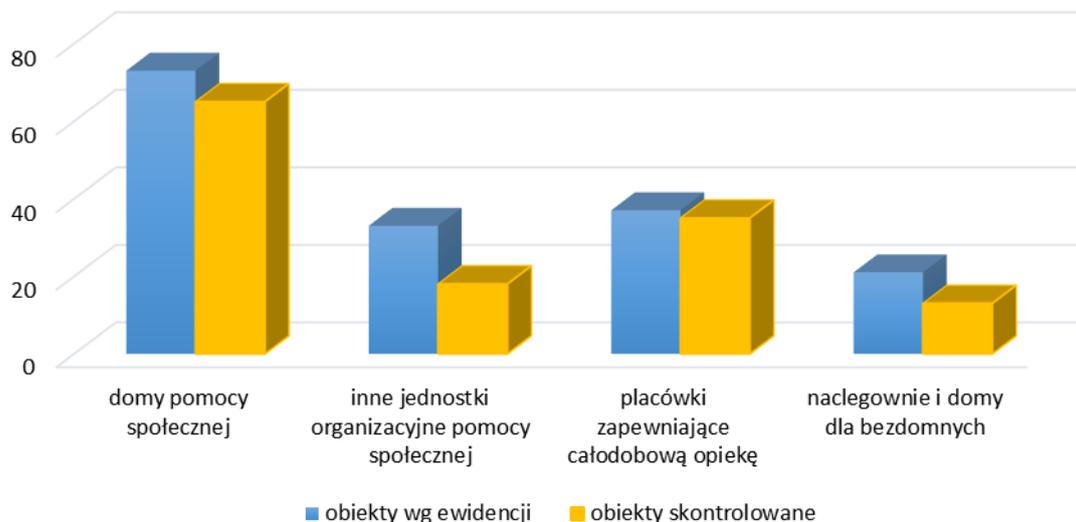
Nieprawidłowości dotyczyły przede wszystkim złego stanu powierzchni ścian i sufitów w pomieszczeniach obiektów oraz niewłaściwego stanu porządkowego. W związku z powyższym właściwi PPIS wszczęli postępowania administracyjne i wydali decyzje administracyjne, a w jednym przypadku zastosowano karanie mandatowe.

Tabela: Działalność kontrolno-represyjna na przestrzeni 2019 r.

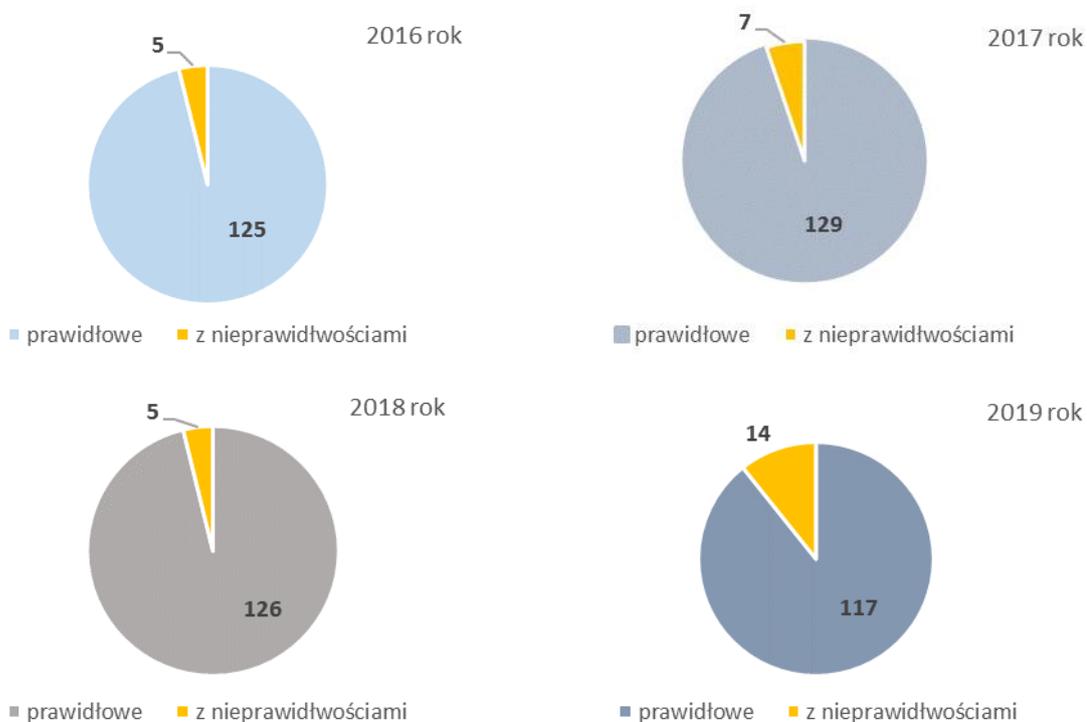
Grup obiektów	Liczba kontroli	Decyzje podstawowe	Decyzje prolongujące	Decyzje płatnicze	Liczba mandatów	Kwota mandatów [zł]
Noclegownie	15	2	0	3	1	100,-

7.5 PODSUMOWANIE

W 2019 r. PPIS nadzorowali ogółem 164 obiekty działające w ramach pomocy społecznej. Skontrolowano 131 obiektów. Ogółem stan sanitarny obiektów pomocy społecznej ocenia się jako dobry. Odsetek obiektów ze stwierdzonym złym stanem sanitarnym wyniósł ogółem 10,7%.

Wykres: Liczba skontrolowanych obiektów działających w ramach pomocy społecznej w stosunku do liczby obiektów zewidencjonowanych w 2019 r.

Wykres: Udział obiektów działających w ramach pomocy społecznej ze stwierdzonymi nieprawidłowościami sanitarnymi do wszystkich obiektów tej grupy skontrolowanych w latach 2016-2019

8 OBIEKTY ŚWIADCZĄCE USŁUGI HOTELOWE

8.1 HOTELE

W 2019 r. w ewidencji PSSE znajdowało się 309 hoteli. Stwierdzone uchybienia dotyczyły, m.in. złego stanu sanitarnego materaców, złych warunków sanitarnych magazynowania bielizny czystej, niewłaściwego stanu sanitarno-technicznego ścian, sufitów w pomieszczeniach hotelowych. W hotelach badano również ciepłą wodę w kierunku bakterii z rodzaju *Legionella*.

W przypadkach stwierdzonych uchybień sanitarnych właściciele/zarządcy obiektów podjęli działania naprawcze wymagane przepisami prawa. Badanie kontrolne wody w kierunku bakterii *Legionella* były prawidłowe.

Tabela: Działalność kontrolno-represyjna na przestrzeni 2019 r.

Grup obiektów	Liczba kontroli	Decyzje podstawowe	Decyzje prolongujące	Decyzje płatnicze	Liczba mandatów	Kwota mandatów [zł]
Hotele	261	20	2	28	0	0

8.2 MOTELE

W 2019 r. w ewidencji PSSE znajdowało się 9 moteli. Przeprowadzono 8 kontroli. Motele utrzymane były w dobrym stanie sanitarno-technicznym i porządkowym.

8.3 PENSJONATY

Według ewidencji PSSE na terenie województwa dolnośląskiego znajduje się 89 pensjonatów. Skontrolowano 60 obiektów z tej grupy. Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły m.in. stanu sanitarnego poduszek, podłogi w magazynie bielizny czystej, przechowywania bielizny czystej.

Właściciele PPIS wszczęli postępowania administracyjne i wydali decyzje administracyjne w celu usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości. W przypadkach stwierdzonych uchybień sanitarnych na osoby odpowiedzialne za stan sanitarny obiektu zostały nałożony mandat karny.

Pozostałe skontrolowane obiekty tej grupy oceniono jako dobry.

Tabela: Działalność kontrolno-represyjna na przestrzeni 2019 r.

Grup obiektów	Liczba kontroli	Decyzje podstawowe	Decyzje prolongujące	Decyzje płatnicze	Liczba mandatów	Kwota mandatów [zł]
Pensjonaty	69	2	3	2	1	100,-

8.4 KEMPINIGI

Według ewidencji PSSE na terenie województwa dolnośląskiego znajduje się 17 kempingów. W 2019 r. skontrolowano 15 obiektów. Stan sanitarno-porządkowy oraz techniczny kempingów oceniono jako dobry.

8.5 DOMY WYCIECZKOWE

W 2019 r. PPIS nadzorowali stan sanitarno-techniczny 7 domów wycieczkowych, Skontrolowano 7. Stan sanitarno-porządkowy oraz techniczny obiektów oceniono jako dobry.

8.6 SCHRONISKA I POLA BIWAKOWE

Na terenie województwa dolnośląskiego znajduje się 32 schroniska i pola biwakowe. W 2019 r. skontrolowano 26 obiektów. Pod względem stanu sanitarnego i technicznego obiekty oceniono jako dobre.

8.7 INNE OBIEKTY

Według ewidencji PSSE na terenie województwa znajduje się 1252 obiekty z tej grupy (m.in. ośrodki wypoczynkowe i szkoleniowe, pokoje gościnne, hotele pracownicze, hostele, gospodarstwa agroturystyczne). Skontrolowano 645 obiektów.

Stwierdzone uchybienia to, m.in.: nieprawidłowy stan sanitarno-techniczny podłóg, ścian i sufitów, zniszczona stolarka okienna i drzwiowa, niewłaściwy stan sanitarno-techniczny elementów wyposażenia pomieszczeń, brak dezynfekcji sanitariatów, zły stan sanitarny otoczenia. Właściwi PPIS wszczęli postępowania administracyjne i wydali decyzje administracyjne w celu usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości. W przypadkach stwierdzonych uchybień sanitarnych na osoby odpowiedzialne za stan sanitarny obiektu zostały nałożone mandaty karne.

Tabela: Działalność kontrolno-represyjna na przestrzeni 2019 r.

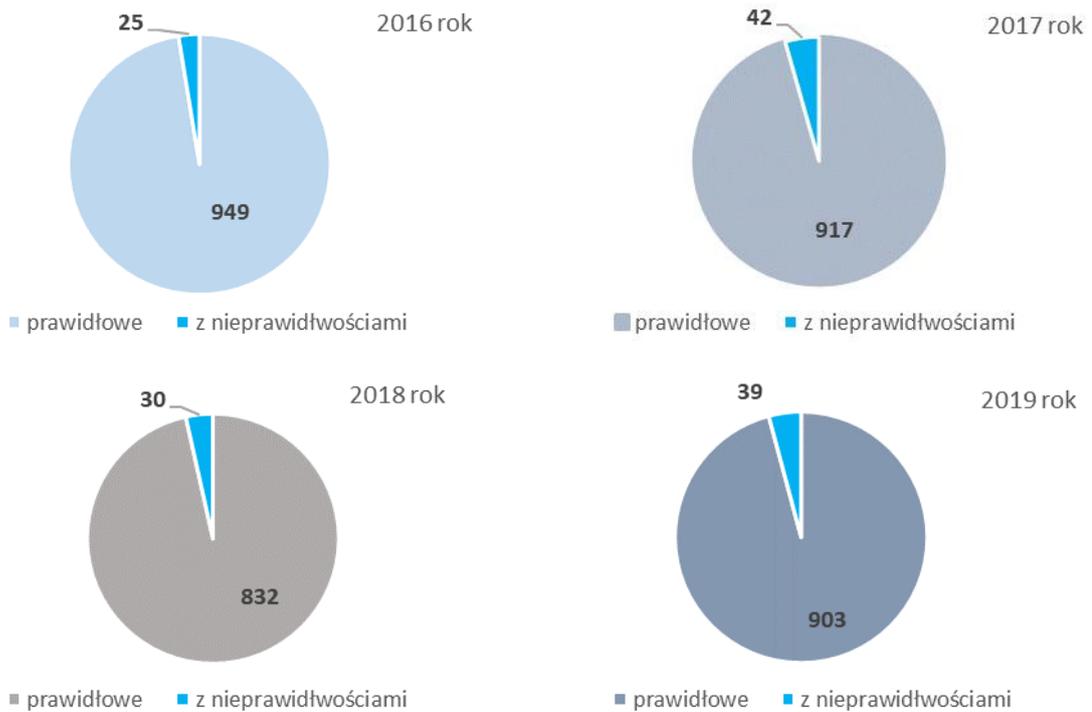
Grup obiektów	Liczba kontroli	Decyzje podstawowe	Decyzje prolongujące	Decyzje płatnicze	Liczba mandatów	Kwota mandatów [zł]
Inne obiekty, w których świadczone są usługi hotelarskie	717	97	26	104	7	1800,-

8.8 PODSUMOWANIE

W 2019 r. odsetek skontrolowanych obiektów świadczących usługi hotelarskie, w których stwierdzono zły stan sanitarny wyniósł 3,91 % (996 obiektów skontrolowanych). Ogółem stan sanitarny obiektów tej grupy oceniany jest jako dobry.

Wykres: Liczba obiektów świadczących usługi hotelarskie skontrolowanych w 2019 r. do liczby obiektów zewidencjonowanych

Wykres: Udział obiektów świadczących usługi hotelarskie ze stwierdzonymi nieprawidłowościami sanitarnymi do wszystkich obiektów tej grupy skontrolowanych w latach 2016-2019

9 ZAKŁADY ŚWIADCZĄCE USŁUGI UPIĘKSZAJĄCE CIAŁO

9.1 ZAKŁADY FRYZJERSKIE

Na terenie województwa dolnośląskiego działalność prowadzi 2198 zakładów fryzjerskich. W 2019 r. przeprowadzono 1140 kontroli. W większości skontrolowanych obiektów pomieszczenia zakładów były utrzymane w należyтым stanie porządkowym. Postępowanie z bielizną czystą i brudną było prawidłowe. Przybory fryzjerskie były po użyciu myte i dezynfekowane. Czyste narzędzia przechowywano w wydzielonych pojemnikach, natomiast środki dezynfekcyjne – w oryginalnych opakowaniach, a ich roztwory w zamykanych i oznakowanych opakowaniach zastępczych. W obiektach gromadzono dostateczne zapasy środków czystości. Dokumentacja zdrowotna pracowników była aktualna. Przestrzegano zakazu palenia tytoniu w zakładach.

Stwierdzone uchybienia techniczne dotyczyły w szczególności: niewłaściwego stanu przedmiotów stanowiących wyposażenie zakładu (np. stanowisk fryzjerskich), zapewnienia łatwej do utrzymania czystości posadzki w sali usług, braku wentylacji w pomieszczeniach zakładu, braku prawidłowych warunków do przechowywania odzieży wierzchniej pracowników, złego stanu technicznego ścian oraz zapewnienia bieżącej ciepłej wody przy umywalce do mycia rąk w toalecie oraz w punkcie wodnym wykorzystywanym do mycia sprzętu fryzjerskiego.

Ponadto w kilku obiektach stwierdzono uchybienia sanitarno-higieniczne. Stwierdzone uchybienia dotyczyły m.in. nieprawidłowego przechowywania czystych przyborów fryzjerskich, używania środka do dezynfekcji po terminie ważności, braku powierzchni zmywalnej, odpornej na działanie wody i środków dezynfekcyjnych, brudnych, zanieczyszczonych ścinkami włosów podłóg, mebli i sprzętów, niewłaściwego przechowywania peleryn fryzjerskich i odzieży ochronnej, brudnych narzędzi i przyborów fryzjerskich, braku informacji w języku polskim na stosowanych produktach kosmetycznych, braku środka do dezynfekcji narzędzi. W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami właściwi miejscowo PPIS wszczynali postępowanie administracyjne lub nakładali mandaty karne, celem doprowadzenia zakładów do właściwego stanu sanitarnego. Przeprowadzone kontrole sprawdzające wykazały poprawę stanu sanitarno-technicznego i usunięcie bieżących uchybień sanitarnych.

Tabela: Działalność kontrolno-represyjna na przestrzeni 2019 r.

Grup obiektów	Liczba kontroli	Decyzje podstawowe	Decyzje prolongujące	Decyzje płatnicze	Liczba mandatów	Kwota mandatów [zł]
Zakłady fryzjerskie	1140	32	4	48	16	3450

Na koniec 2019 r. stan sanitarny większości zakładów fryzjerskich należy ocenić jako dobry. W 2019 r. PSSE w Złotoryi zorganizowała szkolenie w zakresie „Profilaktyka zakażeń w zakładach fryzjerskich, kosmetycznych, tatuażu i odnowy biologicznej - wymagania sanitarne z zagadnień dezynfekcji i sterylizacji”.

Większości zakładów fryzjerskich należy ocenić jako dobry.

9.2 ZAKŁADY KOSMETYCZNE

W ewidencji PSSE woj. dolnośląskiego znajduje się 1517 zakładów kosmetycznych. W roku 2019 przeprowadzono 873 kontrole obiektów z tej grupy. W większości skontrolowanych zakładów pomieszczenia utrzymane były w należyтым stanie porządkowym. Odpady niebezpieczne gromadzono w miejscach powstawania, w pojemnikach o sztywnych

ściankach, odpornych na działanie wilgoci i przekłucie. Do czasu ich odbioru były przechowywane w wydzielonych miejscach. Zabiegów, przy których może dojść lub dochodzi do naruszenia ciągłości tkanek wykonywane były przy użyciu jednorazowych lub jałowych narzędzi. Część zakładów kosmetycznych posiada własne autoklawy. W zakładach najczęściej używana była bielizna jednorazowego użytku.

Stwierdzone uchybienia dotyczyły przede wszystkim: niewłaściwego stanu technicznego sufitu w pomieszczeniu toalety, braku wentylacji, złego stanu sanitarno-higienicznego stanowiska pracy, urządzeń i wyposażenia zakładu, braku wydzielonego stanowiska sterylizacji narzędzi, niewłaściwego przechowywania sprzętu porządkowego, braku słowno-graficznego znaku zakazu palenia wyrobów tytoniowych i papierosów elektronicznych, brak aktualnej kontroli biologicznej urządzenia do sterylizacji narzędzi wielokrotnego użytku, braku prawidłowych warunków do mycia rąk i mycia narzędzi wielokrotnego użytku, braku opracowanych i wdrożonych procedur zapewniających ochronę przed zakażeniami oraz chorobami zakaźnymi podczas wykonywania czynności powodujących naruszenie ciągłości tkanek ludzkich. W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami właściwi miejscowo PPIS wszczynali postępowania administracyjne lub nakładali mandaty karne. Przeprowadzone kontrole sprawdzające wykazały poprawę stanu sanitarno-technicznego i usunięcie bieżących uchybień sanitarnych.

Tabela: Działalność kontrolno-represyjna na przestrzeni 2019 r.

Grup obiektów	Liczba kontroli	Decyzje podstawowe	Decyzje prolongujące	Decyzje płatnicze	Liczba mandatów	Kwota mandatów [zł]
Zakłady kosmetyczne	873	14	1	35	18	4950

Ogółem stan sanitarny zakładów kosmetycznych należy ocenić jako dobry.

9.3 ZAKŁADY TATUAŻU

W ewidencji PSSE woj. dolnośląskiego znajduje się 85 zakładów tatuażu. W 2019 r. skontrolowano 62 zakłady. Tatuaże wykonywano tuszami posiadającymi certyfikaty, wyłącznie przy użyciu narzędzi jednorazowego użytku. Odpady niebezpieczne gromadzone były w zamkniętych, plastikowych pudełkach (igły) lub pojemnikach wyłożonych workiem foliowym koloru czerwonego (np. waciki). Odpady, do chwili odebrania przez uprawnioną firmę, przechowywano w wydzielonej lodówce. W zakładach używano fartuchów i prześcieradeł jednorazowego użytku. Dokumentacja zdrowotna pracowników była aktualna. Opracowano procedury zapewniające ochronę przed zakażeniami oraz chorobami zakaźnymi.

9.4 ZAKŁADY ODNOWY BIOLOGICZNEJ

Ogółem w ewidencji PSSE znajduje się 435 zakładów odnowy biologicznej. W 2019 roku skontrolowano 192 obiekty z tej grupy. Obiekty wyposażone były w sprzęt porządkowy w dobrym stanie technicznym oraz dostateczne zapasy środków czystości i dezynfekcyjnych. Dezynfekcja łóżek przeprowadzana była po każdym kliencie. Solaria miały zapewnioną odpowiednią wentylację mechaniczną. Dokumentacja zdrowotna pracowników była aktualna. Przestrzegany był zakaz palenia wyrobów tytoniowych. Nieprawidłowości sanitarno-techniczne stwierdzono w kilku zakładach odnowy biologicznej:

Uchybienia dotyczyły złego technicznego sufitów w poczekalni dla klientów, szatni dla personelu i w pomieszczeniu toalety, złego stanu sanitarno-technicznego łóżek w kabinie. W celu usunięcia nieprawidłowości właścivi PPIS podjęli stosowne działania.

Tabela: Działalność kontrolno-represyjna na przestrzeni 2019 r.

Grup obiektów	Liczba kontroli	Decyzje podstawowe	Decyzje prolongujące	Decyzje płatnicze	Liczba mandatów	Kwota mandatów [zł]
Zakłady odnowy biologicznej	205	5	1	10	1	200,-

Właściciele solariów realizują obowiązki zgodnie z zapisami ustawy z dnia 15 września 2017 roku o ochronie zdrowia przed następstwami korzystania z solarium (Dz.U. z 2017, poz. 2111).

Stan sanitarny większości obiektów z tej grupy był dobry.

9.5 ZAKŁADY POZOSTAŁE

W ewidencji PSSE woj. dolnośląskiego znajduje się 626 obiektów z tej grupy. Większość zakładów posiadała dostateczne zapasy środków czystości i dezynfekcyjnych. Dokumentacja zdrowotna pracowników była aktualna

Stwierdzone uchybienia dotyczyły w szczególności braku opracowanych i wdrożonych procedur zapewniających ochronę przed zakażeniami oraz chorobami zakaźnymi podczas wykonywania czynności powodujących naruszenie ciągłości tkanek ludzkich oraz złego stanu porządkowego pomieszczeń obiektów. Ponadto w poszczególnych przypadkach stwierdzono zły stan sanitarno-techniczny powierzchni ścian i podłóg pomieszczeń kontrolowanych obiektów, nieprawidłowy sposób przeprowadzania dezynfekcji sprzętu lub brak kontroli jej skuteczności, nieprzestrzeganie przepisów dotyczących reklamy i promocji usług solarium oraz stosowanie artykułów kosmetycznych, jak i środków dezynfekcyjnych, po upływie terminu przydatności do użycia. Właścivi PPIS niezwłocznie podjęli działania celem poprawy stanu sanitarnego obiektów z tej grupy – wszczęli postępowania administracyjne i wydali decyzje, a w kilku przypadkach nałożyli grzywny w drodze mandatu karnego.

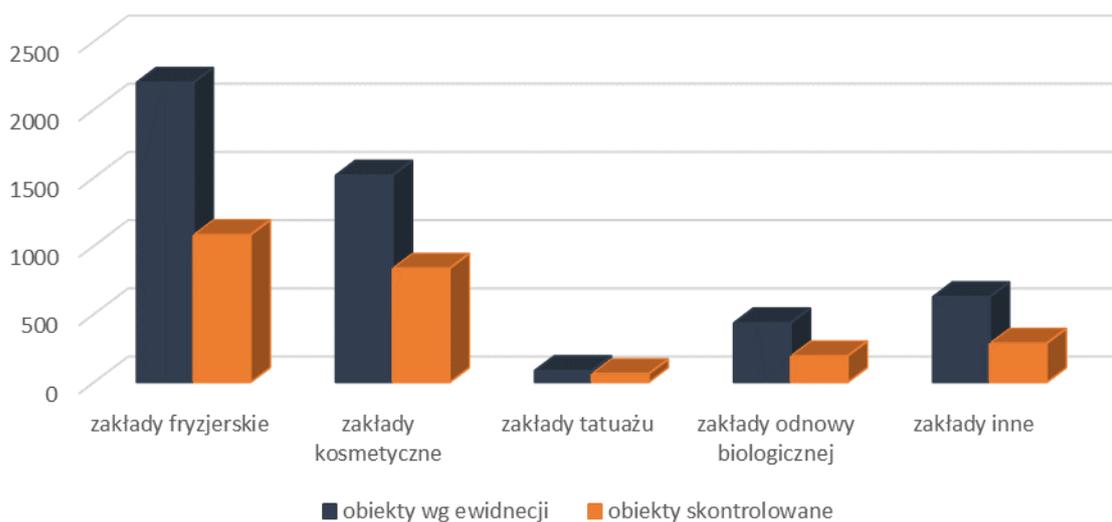
Ogółem stan sanitarny obiektów, w których świadczone są łącznie usługi upiększające ciało był dobry.

Tabela: Działalność kontrolno-represyjna na przestrzeni 2019 r.

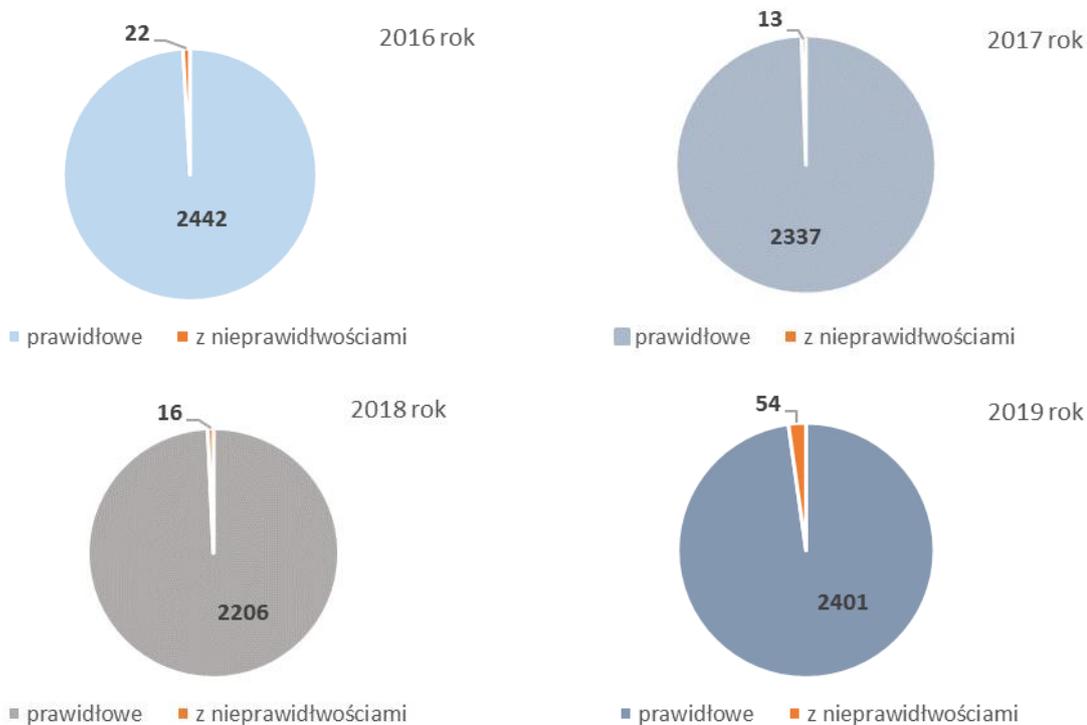
Grup obiektów	Liczba kontroli	Decyzje podstawowe	Decyzje prolongujące	Decyzje płatnicze	Liczba mandatów	Kwota mandatów [zł]
Inne zakłady, w których świadczone są łącznie różne usługi upiększające	298	7	2	12	7	1200,-

9.6 PODSUMOWANIE

Odsetek zakładów (w których świadczone są usługi upiększające ciało) o stwierdzonym złym stanie sanitarnym wyniósł 2,2 % (2455 obiekty skontrolowane). Ogółem stan sanitarny tych obiektów należy uznać jako dobry.

Wykres: Liczba obiektów świadczących usługi upiększające ciało skontrolowanych w 2019 r. do liczby obiektów zewidencjonowanych

Wykres: Udział obiektów świadczących usługi upiększające ciało ze stwierdzonymi nieprawidłowościami sanitarnymi do wszystkich obiektów tej grupy skontrolowanych w latach 2016-2019

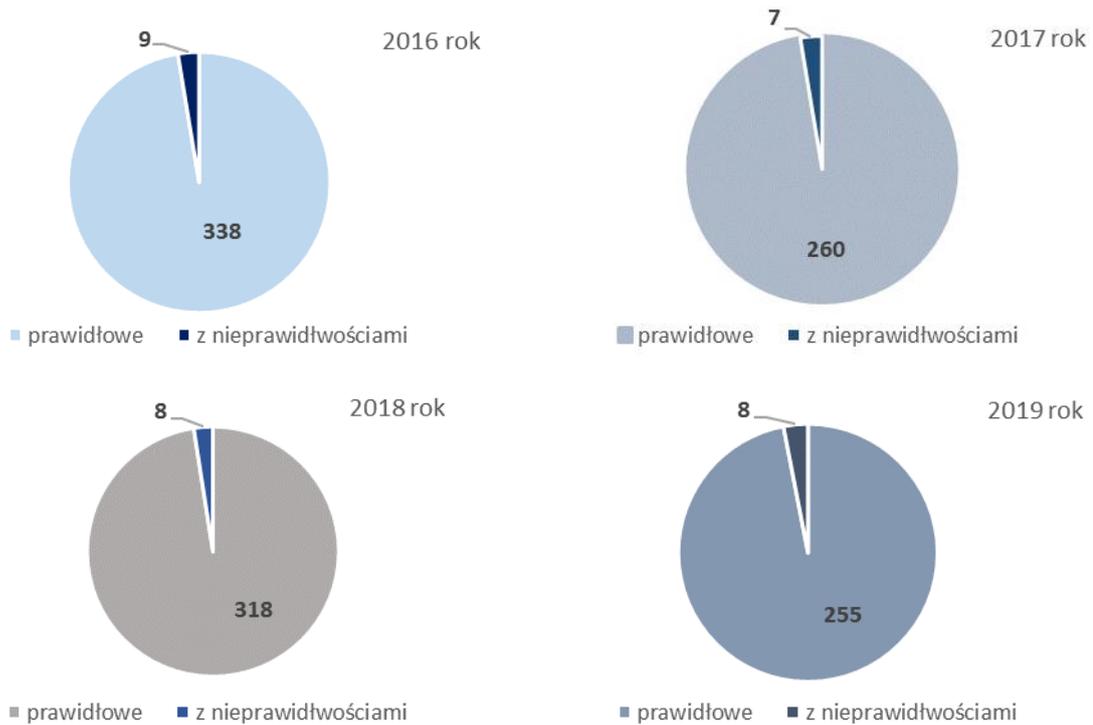
10 CMENTARZE I DOME PRZEDPOGRZEBOWE; EKSHUMACJE

Na terenie województwa, wg ewidencji PSSE, zlokalizowanych jest 866 cmentarzy i 91 domów przedpogrzebowych. W 2019 r. skontrolowano 263 cmentarze i 84 domy przedpogrzebowe. W większości przypadków tereny cmentarzy były prawidłowo zagospodarowane i utrzymywane w należyтым stanie sanitarnym. W kilku przypadkach stwierdzono nieprawidłowości sanitarne. Przykładowo w trakcie kontroli w 2019 roku stwierdzono zły stan techniczny ogrodzeń i bram wjazdowych na dwóch cmentarzach w powiecie lwóweckim). Zarządca zobowiązał się do ich naprawy do 30 listopada 2020 roku. Przeprowadzona w lipcu br. kontrola cmentarza komunalnego w powiecie milickim wraz z przyległą do niego kaplicą przycmentarną służącą do odprawiania ceremonii przedpogrzebowych, wykazała nieprawidłowy stan techniczny ścian w pomieszczeniu kaplicy – ściany brudne, popękane ze złuszczącą się miejscami farbą. W związku z powyższym w stosunku do zarządcy cmentarza wszczęte zostało postępowanie administracyjne. Zgodnie z pismem Strony wydana została decyzja merytoryczna, a zarządcę cmentarza obciążono kosztami kontroli.

Domy przedpogrzebowe zaopatrywane były w wodę przeznaczoną do spożycia z wodociągów sieciowych. Ścieki odprowadzono do sprawnie działających sieci kanalizacji miejskiej. Odpady komunalne i niebezpieczne były systematycznie odbierane przez specjalistyczne firmy. Sprzątanie i dezynfekcja przeprowadzane były na bieżąco. Pomieszczenia do przechowywania zwłok zabezpieczone były przed dostępem osób nieuprawnionych, a także przed gryzoniami i owadami. Wydano 2 decyzje na zły stan sanitarno-techniczny skontrolowanych obiektów.

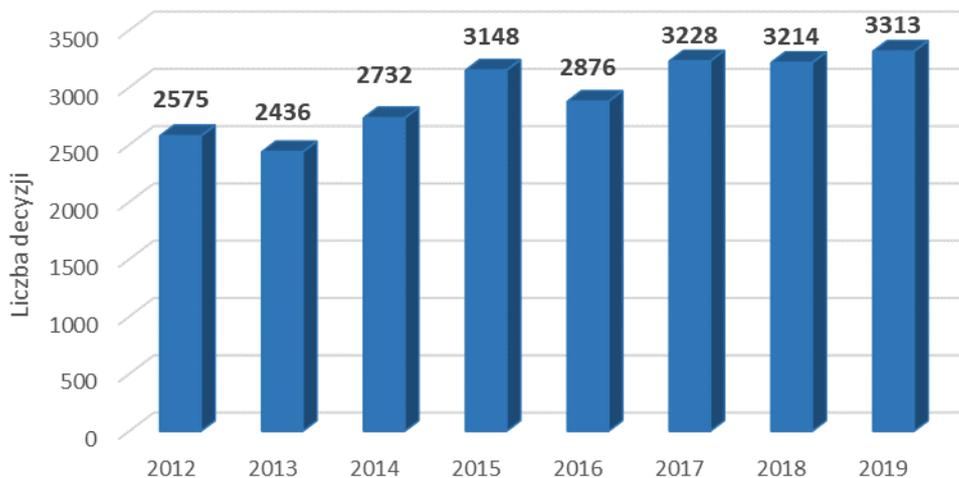
Tabela: Działalność kontrolno-represyjna na przestrzeni 2019 r.

Grup obiektów	Liczba kontroli	Decyzje podstawowe	Decyzje prolongujące	Decyzje płatnicze	Liczba mandatów	Kwota mandatów [zł]
Cmentarze	262	4	4	4	0	0,-
Domy przedpogrzebowe	79	2	0	2	0	0,-

Wykres: Udział cmentarzy i domów przedpogrzebowych ze stwierdzonymi nieprawidłowościami sanitarnymi do wszystkich obiektów tej grupy, skontrolowanych w latach 2016-2019

Ponadto w 2019 r. PPIS wydali 3809 decyzji zezwalających na przeprowadzenie ekshumacji. Ekshumacje odbywały się we wczesnych godzinach rannych. Pracownicy przeprowadzający ekshumacje stosowali środki ochrony osobistej. Postępowanie z odzieżą ochronną po wykonaniu ekshumacji było prawidłowe. Doły po ekshumacji poddawano dezynfekcji. Podczas przeprowadzanych ekshumacji nie stwierdzono nieprawidłowości sanitarnych.

Wykres: Liczba decyzji administracyjnych wydanych przez PPIS woj. dolnośląskiego w sprawach dotyczących przeprowadzenia ekshumacji w latach 2012-2019

11 STAN SANITARNY INNYCH OBIEKTÓW

Na terenie woj. dolnośląskiego znajduje się 4751 innych rodzajów obiektów. Do tej grupy zaliczono, m.in., obiekty sportowe, obiekty kulturalne, targowiska, urzędy, apteki, pralnie, stacje paliw, parkingi i miejsca postojowe oraz zakłady i areszty karne oraz baseny.

W 2019 r. przeprowadzono 1151 kontroli sanitarnych obiektów z tej grupy. Jako złe pod względem stanu sanitarnego oceniono 66 obiektów.

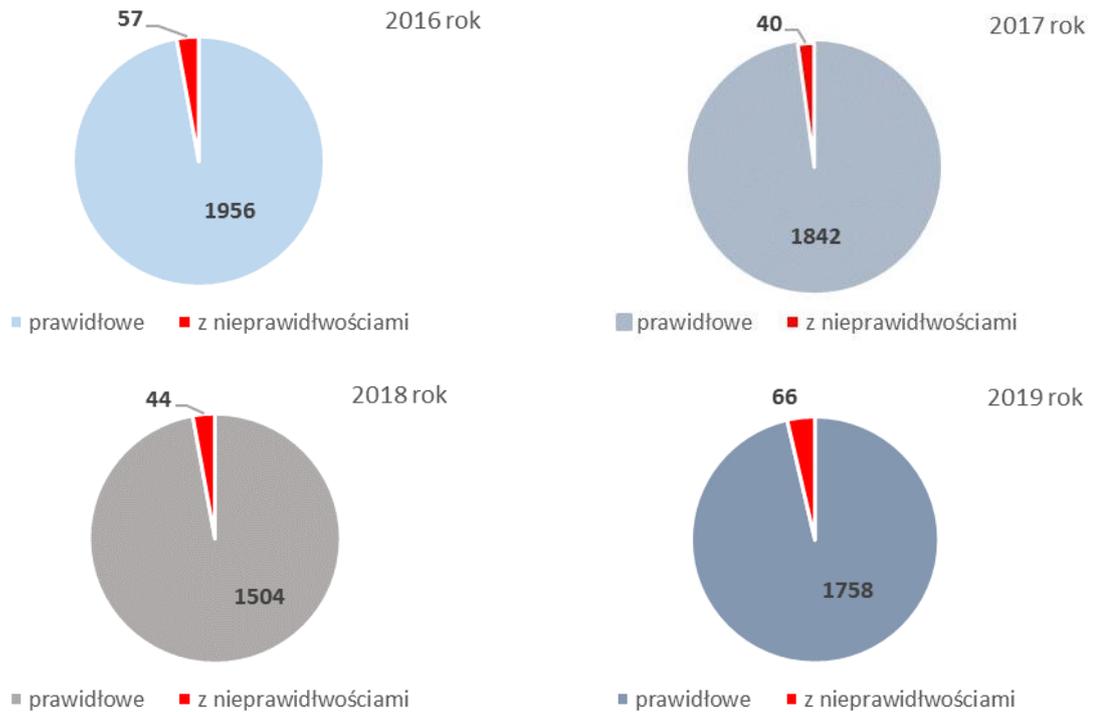
W 2019 r. podczas kontroli stacji paliw sprawdzano również decyzje oraz oświadczenia dotyczące posiadania koncesji na obrót paliwami ciekłymi, o której mowa w art. 32 ust. 1 - 4 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (Dz. U. z 2017 r. poz. 220 z późn. zm.).

Najczęściej stwierdzane nieprawidłowości dotyczyły złego stanu sanitarno-technicznego ścian, podłóg i sufitów w pomieszczeniach obiektów, zniszczonej stolarki okiennej. Przykładowo uchybienia sanitarno-techniczne stwierdzono m.in. w Zakładzie Karnym w Głogowie. W wyniku przeprowadzonej kontroli sanitarnej w Zakładzie Karnym w Głogowie w węzłach sanitarno-higienicznych dla osadzonych stwierdzono następujące nieprawidłowości:

- w zmywalni brudne sufity z licznymi zaciekami,
- miski ustępowe w kabinach w złym stanie sanitarno-technicznym,
- uszkodzone drzwi do kabin ustępowych,
- rury doprowadzające wodę do pisuarów w złym stanie technicznym,
- w toalecie brudny sufit z zaciekami.

Wobec powyższego PPIS w Głogowie wszczął postępowanie administracyjne skutkujące wydaniem decyzji z terminem wykonania zaleceń do dnia 31.01.2020 r.

Wszczęto postępowanie wobec Aresztu Śledczego w Jeleniej Górze ul. Grotgera 2. Podczas kontroli stwierdzono: brudne, wymagające odnowienia cele więzienne na oddziale I pawilonu B, łącznie w pawilonie B z odpryskami tynku i farby oraz brak do wglądu aktualnego dokumentu potwierdzającego właściwą jakość wody ciepłej w zakresie parametru *Legionella sp.* instalacji wewnętrznej budynku zamieszkania zbiorowego. Obiekt oceniono jako zły pod względem stanu technicznego.

Wykres: Udział innych obiektów użyteczności publicznej (w tym zakłady karne i areszty śledcze) ze stwierdzonymi nieprawidłowościami sanitarnymi do wszystkich obiektów tej grupy skontrolowanych w latach 2016-2019

Na terenie powiatu górowskiego stwierdzono zły stan sanitarny pokoi pracowniczych w Górze. Wszczęto postępowanie administracyjne i wystawiono decyzję nakazującą wykonanie nieprawidłowości (dot. brudne ściany i sufity we wszystkich pomieszczeniach obiektu). W listopadzie 2019 r. dokonano kontroli sprawdzającej, podczas której stwierdzono wykonanie zaleceń.

Ogólnie stan sanitarny obiektów z tej grupy pozostał na poziomie z roku 2018 r.

12 OBIEKTY OBSŁUGI PASAŻERSKIEJ

12.1 DWORCE I STACJE KOLEJOWE

Według ewidencji PSSE na terenie województwa znajduje się 114 obiektów zaliczanych do tej grupy. W 2019 roku skontrolowano 78 obiektów.

W wyniku kontroli sanitarnej nieprawidłowości stwierdzono na stacji PKP w Strzelinie oraz na dworcu PKP w Żmigrodzie przy ul. Kolejowej nr 14 (powiat trzebnicki) dotyczące złego stanu technicznego sufitów w pomieszczeniach obiektu. PPIS w Trzebnicy i Strzelinie prowadzi postępowanie administracyjne w sprawie usunięcia nieprawidłowości.

Pozostałe obiekty skontrolowane zostały ocenione jako dobre.

12.2 DWORCE AUTOBUSOWE

Według ewidencji organów PIS na terenie województwa znajduje się 21 dworców autobusowych. W 2019 roku skontrolowano wszystkie obiekty, przeprowadzając 21 kontroli. Ogólnie stan sanitarno-techniczny dworców autobusowych ocenia się jako dobry.

W czasie kontroli Dworca PKS w Sycowie, ul. Kolejowa 1 (powiat oleśnicki) stwierdzono uchybienia dotyczące niewłaściwego stanu sanitarno-technicznym sufitów w toaletach dla pasażerów i toaletach dla pracowników oraz ścian w poczekalni. PPIS w Oleśnicy wszczął postępowanie administracyjne i wydał decyzję nakazującą usunięcie nieprawidłowości.

12.3 WIATY PRZYSTANKOWE

W 2019 r. przeprowadzono 353 kontrole wiat przystankowych. Stan sanitarny większości obiektów w porównaniu do roku ubiegłego uległ poprawie. Wnętrza wiat oraz ich otoczenie sprzątane było na bieżąco. Przystanki wyposażone były w kosze na odpadki, które systematycznie opróżniano. Okresowo dokonywano niezbędnych napraw i malowania.

W czasie kontroli uchybienia dotyczące stanu technicznego wiat przystankowych, braku znaku zakazu palenia wyrobów tytoniowych, stwierdzono w Gminie Kondratowice (powiat strzeliński) W związku z powyższym PPIS w Strzelinie wszczął postępowanie administracyjne.

12.4 PORTY LOTNICZE

Na terenie woj. dolnośląskiego zlokalizowany jest Port Lotniczy we Wrocławiu. Port Lotniczy we Wrocławiu posiada poczekalnie dla podróżnych, węzły sanitarne, oddzielne dla personelu i podróżnych, pomieszczenia dla funkcjonariuszy Straży Granicznej. Wydzielono także pomieszczenia sanitarne dla osób chorych lub podejrzanych o zachorowanie na chorobę zakaźną o znaczeniu epidemicznym. W obiekcie przygotowane są schematy postępowania w sytuacjach kryzysowych, dotyczących podejrzenia lub wystąpienia ataku bioterrorystycznego lub choroby zakaźnej o znaczeniu epidemicznym. W 2019 roku skontrolowano Port Lotniczy we Wrocławiu. Stan sanitarny obiektu nie budził zastrzeżeń

12.5 PRZYSTANIE

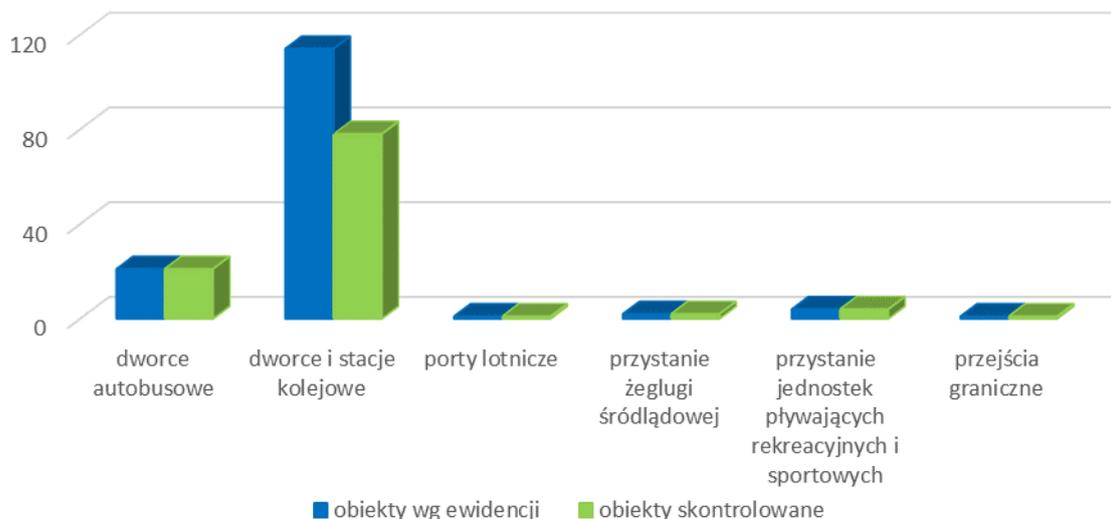
Według ewidencji PSSE na terenie województwa dolnośląskiego znajduje się 6 przystani, zlokalizowanych we Wrocławiu, w Urazie (powiat trzebnicki), w Bardzie (powiat ząbkowicki – 2 przystanie), w Głogowie i w Wąsoszu (powiat górowski). W 2019 r. przeprowadzono 6 kontroli. Stan sanitarny skontrolowanych obiektów nie budził zastrzeżeń.

12.6 PRZEJŚCIA GRANICZNE

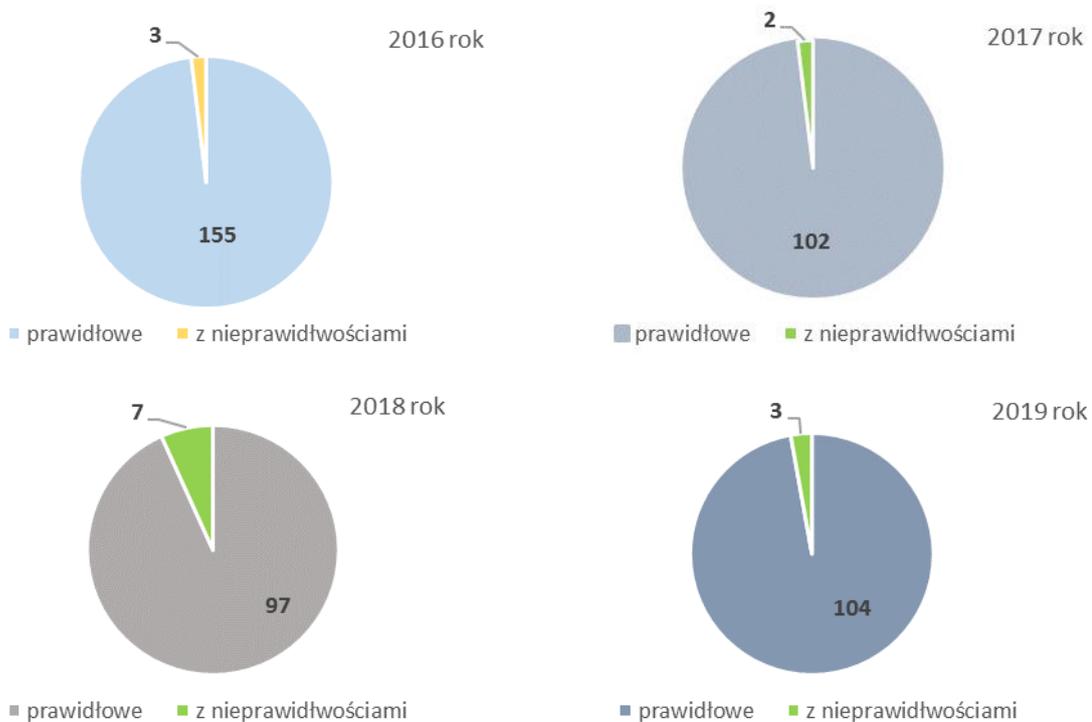
Na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonuje lotnicze przejścia graniczne we Wrocławiu. W czasie kontroli obiektu nie stwierdzono uchybień sanitarno-technicznych.

12.7 PODSUMOWANIE

W ewidencji PSSE znajduje się 143 obiekty obsługi pasażerskiej W 2019 r. skontrolowano 107 obiektów. W złym stanie sanitarnym było 2,8 % skontrolowanych obiektów.

Wykres: Liczba skontrolowanych w 2019 r. obiektów obsługi podróżnych do liczby obiektów zewidencjonowanych

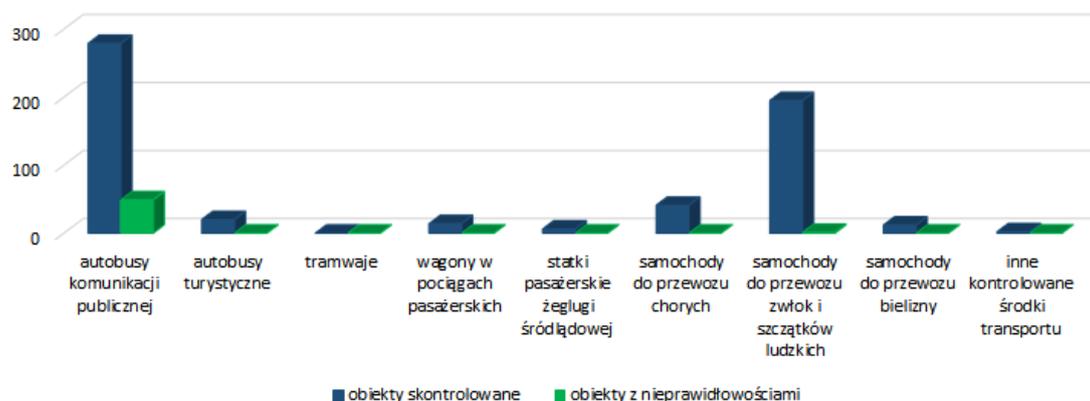
Wykres: Udział obiektów obsługi podróżnych ze stwierdzonymi nieprawidłowościami sanitarnymi do wszystkich obiektów tej grupy skontrolowanych w latach 2016-2019

13 ŚRODKI TRANSPORTU

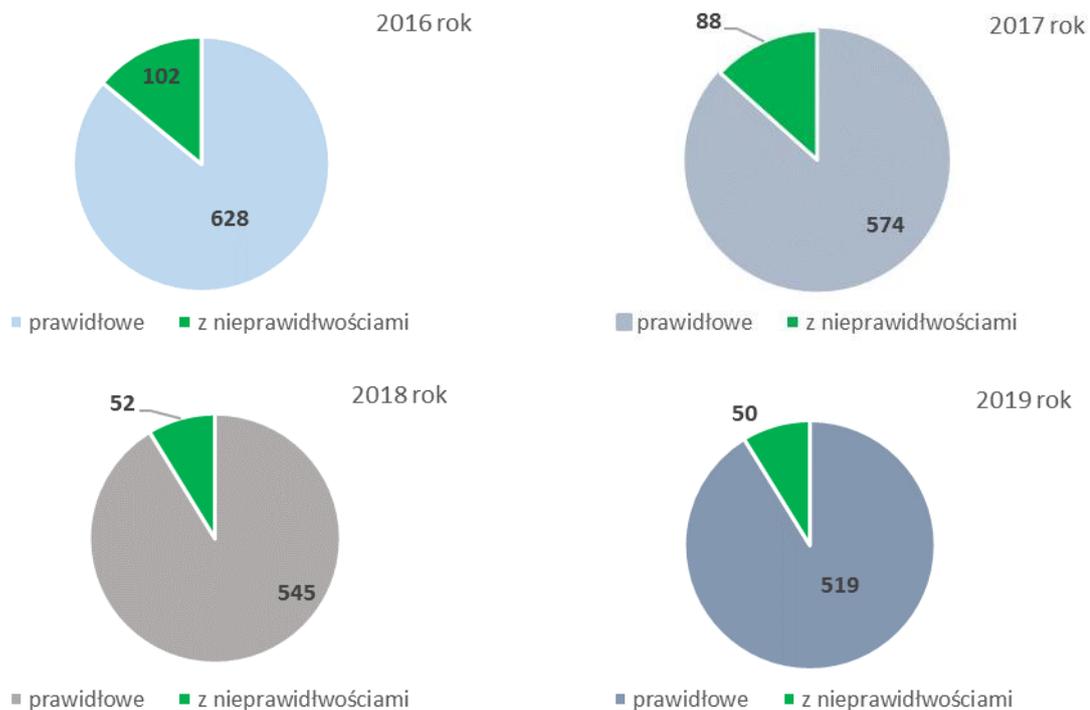
W 2019 roku na terenie województwa dolnośląskiego skontrolowano 571 środków transportu osobowego. Nieprawidłowości higienicznosanitarne stwierdzono w 12 autobusach komunikacji publicznej. Stwierdzone uchybienia to w szczególności brudne, zaśmiecone podłogi, zniszczona tapicerka siedzeń, brudne szyby.

Środki transportu zarejestrowane są jako pojazdy specjalne do przewozu zwłok, są trwale oznakowane w sposób wskazujący na ich przeznaczenie, posiadają kabinę trwale oddzieloną od części przeznaczonej do przewozu zwłok lub szczątków ludzkich, część przeznaczona do transportu wykonana z blachy nierdzewnej, o powierzchni gładkiej, łatwej do mycia i dezynfekcji, wyposażona jest w specjalistyczny wózek do mocowania trumny lub noszy ze zwłokami, posiada schowek do przechowywania noszy i zapasu worków foliowych. W wydzielonych miejscach zapewniono środki do mycia i dezynfekcji oraz zapas rękawic jednorazowych. W Trzebnicy w jednym przypadku stwierdzono niezgodność z obowiązującymi przepisami. Samochód do przewozu zwłok podczas nadzorowanej ekshumacji był nieoznakowany w sposób wskazujący na jego przeznaczenie. Wydano decyzję obciążającą opłatą.

W roku 2019 przeprowadzono kontrolę 5 autobusów komunikacji publicznej. Nie stwierdzono usterek stanu sanitarnego i technicznego. Ponadto przeprowadzono kontrole 2 pociągów, składających się łącznie z 13 wagonów. Podczas kontroli pociągu należącego do PKP „Intercity” stwierdzono brak właściwych środków do dezynfekcji. Strona okazała dokumentację właściwych środków dezynfekcyjnych.

Wykres: Ocena stanu sanitarnego środków transportu w 2019 r.

Wykres: Udział środków transportu ze stwierdzonymi nieprawidłowościami sanitarnymi do wszystkich obiektów tej grupy skontrolowanych w latach 2016-2019

14 PODMIOTY LECZNICZE

14.1 SZPITALE

Według ewidencji WSSE we Wrocławiu i PSSE w 2019 r. na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonowało 84 szpitale. Przeprowadzono 198 kontroli sanitarnych tych obiektów. Zły stan sanitarny stwierdzono w 40 szpitalach. Ogólnie w części obiektów tej grupy stwierdzono niespełnienie wymagań, o których mowa w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 26 marca 2019 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą, dotyczące m.in.: centralnej sterylizatorni, bloku operacyjnego, bloku porodowego, izby przyjęć, pomieszczeń porządkowych, brudownika oraz rezerwowego źródła zaopatrzenia w wodę i energię. Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły głównie złego stanu sanitarno-technicznego sufitów, ścian i podłóg w pomieszczeniach obiektów, niespełnienia wymagań funkcjonalnych dla określonych zespołów pomieszczeń, braku właściwej wentylacji w pomieszczeniach, w których wymagana jest zwiększona wymiana powietrza, a także braku śluz umywalkowo - fartuchowych i szatniowych, brak płuczek – dezynfektorów w izolatkach i brudownikach oraz braku pomieszczeń porządkowych.

W związku z powyższym właścivi PPIS wszczynali postępowania administracyjne i wydawali decyzje administracyjne.

Szpitaly zaopatrywane są głównie w wodę z wodociągów sieciowych. W nielicznych obiektach, np. w: Szpitalu Powiatowym w Miliczu, Regionalnym Szpitalu Specjalistycznym „Latawiec” w Świdnicy, NZOZ w Kamiennej Górze, Wojewódzkim Szpitalu Rehabilitacyjnym w Janowicach Wielkich (powiat jeleniogórski) podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę są własne ujęcia wody.

W kontrolowanych obiektach opracowano procedury i instrukcje dotyczące postępowania z odpadami medycznymi. Odpady medyczne przekazywane są do utylizacji. Nie odnotowano nieprawidłowości w zakresie sposobu postępowania z bielizną brudną i czystą. Szpitale korzystają z usług pralni ogólnodostępnych lub własnych.

14.2 SZPITALE UZDROWISKOWE

Według ewidencji PSSE w 2019 r. na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonowało 24 szpitale uzdrowiskowych. W obiektach przeprowadzono 25 kontroli sanitarnych. W 2019 r. 5 szpitali uzdrowiskowych w powiecie kłodzkim zmieniło zakres działalności ze szpitala uzdrowiskowego na sanatorium. Nieprawidłowości stwierdzono w 2 szpitalach w powiecie jeleniogórskim. Dotyczyły one złego stanu technicznego ścian sufitów w pomieszczeniach. PPIS w Jelenie Górze wszczął postępowanie administracyjne. W obiektach w używany jest wyłącznie sprzęt jednorazowy. Postępowanie ze sprzętem prawidłowe. Nie odnotowano nieprawidłowości w zakresie sposobu postępowania z bielizną brudną i czystą. Szpitale korzystają z usług pralni ogólnodostępnych. Przewóz bielizny odbywa się środkami transportu pralni. Szpitale posiadają opracowane instrukcje postępowania z odpadami medycznymi. Odpady przekazywane są do unieszkodliwiania uprawnionym podmiotom. Szpitale uzdrowiskowe zaopatrywane są w wodę do spożycia z wodociągów sieciowych. Jedynie Zespół Profilaktyki i Rehabilitacji w Janowicach Wielkich wykorzystuje wodę z własnego ujęcia.

14.3 SANATORIA

Według ewidencji PSSE na terenie województwa dolnośląskiego zlokalizowanych jest 21 sanatoriów. W 2019 r. przeprowadzono 18 kontroli sanitarnych obiektów z tej grupy. Stan sanitarny większości obiektów nie budził zastrzeżeń. Obiekty posiadają opracowane procedury dezynfekcji sprzętu wykorzystywanego do zabiegów rehabilitacyjnych oraz dekontaminacji pomieszczeń. Postępowanie z odpadami medycznymi prowadzone jest prawidłowo. W obiektach bieliznę pierze się we własnych pralniach lub korzysta z usług pralni ogólnodostępnych. Sanatoria zaopatrywane są w wodę z wodociągów sieciowych. Jakość wody we wszystkich skontrolowanych obiektach była dobra.

14.4 PRZYCHODNIE, OŚRODKI, PORADNIE, AMBULATORIA

Według ewidencji PSSE na terenie województwa znajduje się 1771 obiektów z tej grupy. Skontrolowano 1005 obiektów, przeprowadzając 1315 kontroli. Stan sanitarno-techniczny zakładów leczniczych udzielających ambulatoryjnych świadczeń zdrowotnych ogólnie ocenia się jako dobry. Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły:

- braku paszportów technicznych - w zakresie przeglądu, czyszczenia lub dezynfekcji instalacji wentylacji mechanicznej,
- braku dostosowania dla osób niepełnosprawnych (brak pochwyty) pomieszczenia higieniczno-sanitarne,
- częstotliwości kontroli wewnętrznych jakości ciepłej wody
- braku pomieszczeń porządkowych lub miejsc do przechowywania sprzętu porządkowego,
- złego stanu technicznego ścian i sufitów.

Właściwi ppis wszczęli postępowanie administracyjne.

Większość zakładów używa bielizny i podkładów jednorazowego użytku. Bielizna po użyciu traktowana jest jako odpad medyczny i przekazywana do utylizacji firmom specjalistycznym. Bielizna wielorazowego użytku prana jest w pralniach własnych lub oddawana do pralni zewnętrznych.

Większość obiektów zaopatrywana jest w wodę o dobrej jakości z wodociągów sieciowych.

14.5 STACJE DIALIZ

Na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonuje 17 stacji dializ. W roku 2019 r. przeprowadzono 20 kontroli sanitarnych. W skontrolowanych obiektach postępowanie z odpadami medycznymi było zgodne z obowiązującymi zasadami i procedurami. Wytwarzane odpady medyczne zbierane były selektywnie w miejscach ich powstawania, tj. w salach dializacyjnych i gabinecie zabiegowym. Pojemniki i worki z odpadami były właściwie oznakowane. W stacjach dializ używana była bielizna jednorazowego użytku, która po zakończeniu zabiegu traktowana była jak odpad medyczny. Zapasy bielizny były wystarczające, przechowywano ją w sposób prawidłowy, w wydzielonych i opisanych szafach w gabinetach oraz w magazynkach podręcznych. W stacjach dializ przestrzegane są procedury sprzątania i dezynfekcji pomieszczeń. Nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie wentylacji pomieszczeń. Wszystkie obiekty wyposażone są w stacje uzdatniania wody. W procesie dializoterapii stosowany jest sprzęt jednorazowego użytku, traktowany po użyciu jako odpad medyczny. Stacje dializ mają opracowane procedury postępowania mające na celu zapobieganie zakażeniom przenoszonym przez krew. Bielizna pościelowa i koce wykorzystywane przez dializowanych pacjentów przydzielane są imiennie dla każdego z pacjentów. Bieliznę wielokrotnego użytku prano w pralniach przyszpitalnych lub pralniach ogólnodostępnych. Nieprawidłowości stwierdzono w dwóch stacjach dializ. Dotyczyły one niewłaściwego stanu

sanitarno-technicznego ścian i sufitów oraz podłóg w niektórych pomieszczeniach obiektu. Prowadzone jest postępowanie administracyjne.

14.6 PRAKTYKI LEKARSKIE, PRAKTYKI PIEŁĘGNIAREK I POŁOŻNYCH

Na terenie województwa dolnośląskiego działa 6 166 praktyk lekarskich i 257 praktyk pielęgniarek i położnych, w tym:

- indywidualnych praktyk lekarskich - 1880
- indywidualnych specjalistycznych praktyk lekarskich - 4232
- grupowych praktyk lekarskich - 54
- indywidualnych praktyk pielęgniarek - 212
- indywidualnych specjalistycznych praktyk pielęgniarek - 21
- grupowych praktyk pielęgniarek - 24.

Skontrolowano ogółem 957 obiektów z tej grupy. Obiekty zaopatrywane są w wodę z wodociągów sieciowych o dobrej jakości. W gabinetach lekarskich sterylizacja narzędzi prowadzona jest w autoklawach, stosowane są chemiczne testy kontroli sterylizacji. Narzędzia pakowane są w rękawy papierowo-foliowe oznaczone datą sterylizacji i datą ważności. Odpady medyczne do czasu ich odbioru przechowywane są w wydzielonych, chłodnych miejscach. Wszystkie skontrolowane placówki miały zawarte umowy ze specjalistycznymi firmami, uprawnionymi do odbioru i unieszkodliwiania odpadów medycznych. Postępowanie z odpadami medycznymi w gabinetach lekarskich odbywa się prawidłowo. Przy wykonywaniu świadczeń medycznych jest używana bielizna jednorazowego użytku, która przekazywana jest po użyciu do utylizacji. Placówki stosujące bieliznę wielokrotnego użytku korzystają z usług pralniczych wyspecjalizowanych firm. Odzież ochronną pracownicy piorą we własnym zakresie. Bielizna czysta przechowywana jest w wydzielonych szafkach, w gabinetach.

W grupie indywidualnych praktyk pielęgniarskich większość to gabinety profilaktyki i pomocy przedlekarskiej w szkołach oraz praktyki prowadzące działalność w zakresie pielęgniarstwa środowiskowo rodzinnego. W przypadku praktyk pielęgniarskich środowiskowo-rodzinnych usługi medyczne wykonywane są w środowisku domowym pacjenta przy użyciu sprzętu jednorazowego użytku. Stosowana jest wyłącznie bielizna jednorazowego użytku.

W trakcie przeprowadzonych kontroli nieprawidłowości stwierdzono m.in. w obiektach na terenie powiatu: jeleniogórskiego, legnickiego, zgorzeleckiego, które dotyczyły braku systematycznej wewnętrznej biologicznej kontroli procesów sterylizacji, braku oznakowania sterylnych pakietów z narzędziami, nieprawidłowej gospodarki odpadami medycznymi. Właściwi miejscowo PPIS wszczęli postępowania administracyjne.

14.7 ZAKŁADY OPIEKUŃCZO-LECZNICZE, PIEŁĘGNACYJNO-OPIEKUŃCZE

Według ewidencji PSSE na terenie województwa zlokalizowanych jest 42 zakłady opiekuńczo-leczniczych i 13 zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych. W 2019 r. skontrolowano 37 zakładów opiekuńczo-lecznicze i 9 zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych. Przeprowadzono łącznie 55 kontroli obiektów z tej grupy. Kontrole obejmowały sprawdzenie stanu sanitarno-technicznego obiektów, zaopatrzenie w wodę, zaopatrzenie w środki dezynfekcyjne i ich stosowanie, postępowanie z odpadami medycznymi i komunalnymi, postępowanie z bielizną czystą i brudną, utrzymanie stanu bieżącej czystości i porządku w obiektach oraz w ich otoczeniu.

Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły przede wszystkim złego stanu sanitarno-technicznego ścian, sufitu i podłóg. W takich przypadkach właściwi miejscowo PPIS ukarali właścicieli obiektów mandatami karnymi lub prowadzą postępowania administracyjne. Ogólny stan sanitarny zakładów opiekuńczo-lecznicze i zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych należy ocenić jako dobry.

14.8 HOSPICJA

Według ewidencji PSSE na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonuje 8 hospicjów. W roku 2019 skontrolowano 4 obiektów. Stan sanitarny obiektów nie budził zastrzeżeń. Placówki hospicyjne zaopatrywane są w wodę z wodociągów sieciowych, a woda odpowiada wymaganiom jakościowym wody do spożycia przez ludzi. W zakładach przestrzega się instrukcji postępowania z odpadami, w tym z odpadami medycznymi. Obiekty mają wydzielone pomieszczenia do czasowego gromadzenia odpadów. Pojemniki i worki przeznaczone do usuwania odpadów były prawidłowo oznakowane. Postępowanie z bielizną czystą i brudną prowadzone było zgodnie z procedurami. Pranie bielizny odbywało się w pralniach ogólnodostępnych.

15 PROMIENIOWNIE JONIZUJĄCE I NIJONIZUJĄCE

15.1 PRACOWNIE RENTGENOWSKIE

W całym 2019 r. realizowano zadania wynikające z obowiązków nadzorowych z zakresu ochrony radiologicznej w placówkach służby zdrowia. Były to kontrole sanitarne – zgodnie z harmonogramem oraz odbiory nowych aparatów rentgenowskich. W zakresie odbiorów, przeważały w dalszym ciągu aparaty stomatologiczne do zdjęć wewnątrzustnych punktowych, a także aparatów pantomograficznych. Wyraźnie wzrosła liczba jednostek służby zdrowia, w których wymieniano dotychczasowy sprzęt radiologiczny w związku z wyeksploatowaniem lub też na skutek modernizacji w celu poszerzenia możliwości diagnostycznych.

Wykonywano również pomiary wybranych parametrów fizycznych aparatów rentgenowskich, mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo pacjentów poddawanych badaniom radiologicznym.

W placówkach służby zdrowia był realizowany proces budowy i doskonalenia systemów zarządzania jakością usług medycznych związanych z wykorzystaniem promieniowania jonizującego. Jest to realizacja obowiązku występowania jednostek służby zdrowia o wydanie zgód na udzielanie świadczeń zdrowotnych z zakresu rentgenodiagnostyki i diagnostyki obrazowej. Od września 2019 roku obowiązek ten zaczął dotyczyć również jednostek służby zdrowia, wyposażonych w stomatologiczne aparaty rentgenowskie do zdjęć pantomograficznych. W jednostkach były prowadzone systematyczne szkolenia personelu w celu utrzymania certyfikatów bezpieczeństwa z zakresu ochrony radiologicznej pacjentów.

Firmy prowadzące szkolenia na podstawie zezwoleń wydanych przez GIS, działały w tym zakresie w sposób systematyczny, organizując szkolenia na terenie Wrocławia oraz w niektórych miejscowościach Dolnego Śląska.

15.2 ŹRÓDŁA PROMIENIOTWÓRCZE IZOTOPOWE

Nie przeprowadzano wspólnych kontroli z przedstawicielami Państwowej Agencji Atomistyki.

15.3 PLACÓWKI POMIARÓW SKAŻEŃ PROMIENIOTWÓRCZYCH

Badania skażeń promieniotwórczych prowadzone w roku 2019 w artykułach żywnościowych a także stężenie radionuklidów w wodzie pitnej (wyłącznie trytu) – pozostają na poziomie tła naturalnego.

15.4 PROMIENIOWANIE NIJONIZUJĄCE ELEKTROMAGNETYCZNE

Pomiary rozkładu natężenia pola elektromagnetycznego wokół różnych źródeł promieniowania, przeprowadzały laboratoria akredytowane zewnętrzne.

Wykonane pomiary potwierdzają brak zagrożeń dla ludności w rozumieniu obowiązujących przepisów. Nie stwierdzono również rażąco złych warunków pracy przy źródłach promieniowania elektromagnetycznego.

16 OCENA STANU SANITARNEGO ZAKŁADÓW PRODUKCJI, OBROTU, MAGAZYNOWANIA ŻYWNOŚCI ORAZ ŻYWIENIA ZBIOROWEGO

W 2019 roku nadzorem objęto 14156 tj. 38,5 % obiektów z 36759 zaewidencjonowanych w rejestrach zakładów (w 2018 r. – 39,8 %). W okresie tym nie kontrolowano zakładów, dla których po przeprowadzeniu oceny ryzyka ustalono częstotliwość kontroli co dwa lata, a także zakładów, które uległy likwidacji w ciągu roku. W roku 2019 r. przeprowadzono 20576 kontroli w 14068 zakładach żywnościowo-żywnościowych.

W analizowanym okresie ustalono, że w 74,5 % zakładów wprowadzono zasady GHP/GMP, a system HACCP w 62,4 % w stosunku do zakładów ujętych w rejestrach PPIS. Na podstawie danych uzyskanych w roku sprawozdawczym stwierdzono pogorszenie stanu sanitarnego kontrolowanych obiektów (113 zakładów oceniono jako niezgodne) w stosunku do 2018 r. (95 zakładów oceniono jako niezgodne).

Stan sanitarny nadzorowanych obiektów w 2019 r. oceniano zgodnie z ustalonymi procedurami urzędowej kontroli żywności oraz materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością, uwzględniającymi obowiązujące przepisy prawne.

W nadzorowanych zakładach kontrole sanitarne były przeprowadzane zgodnie z ustalonym harmonogramem kontroli na rok 2019, a także jako kontrole:

- sprawdzające wykonanie obowiązków nakładanych na przedsiębiorców decyzjami administracyjnymi,
- tematyczne m. in. wynikające z działań podejmowanych w ramach systemu RASFF oraz wniosków konsumentów,
- związane z wnioskami przedsiębiorców o zatwierdzenie zakładu.

W ramach systemu wczesnego ostrzegania o niebezpiecznych produktach żywnościowych RASFF pracownicy pionu żywienia brali czynny udział w wycofywaniu produktów niebezpiecznych. Łącznie odnotowano 113 powiadomień przychodzących i 30 wychodzących.

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami dotyczącymi między innymi: wprowadzania do obrotu środków spożywczych po upływie terminu przydatności do spożycia/daty minimalnej trwałości oraz braku zachowania czystości, higieny w produkcji i obrocie środkami spożywczymi w stosunku do osób winnych stosowano represje w postaci mandatów karnych. W wyniku podjętych działań represyjnych odnotowano zwiększoną liczbę wniosków do DPWIS o ukaranie przedsiębiorców (z 23 w 2018 r. do 35 w 2019 r.). Zwiększyła się również liczba nałożonych mandatów karnych z 1395 na kwotę 375490 zł w 2018 r. do 1742 mandatów na kwotę 463 860 zł.

Ponadto w ramach urzędowej kontroli żywności i monitoringu, zgodnie z opracowanym harmonogramem pobierane były do badań laboratoryjnych m.in. próbki środków spożywczych oraz materiałów i wyrobów do kontaktu z żywnością. Pobrano do badań 5766 próbek, z których zakwestionowano 200. Uzyskane wyniki były podstawą do dalszego podejmowania działań administracyjnych.

16.1 ZAKŁADY PRODUKCJI ŻYWNOŚCI

Na terenie woj. dolnośląskiego pod nadzorem znajdują się zakłady tj.:

- wytwórnie lodów,
- piekarnie,
- ciastkarnie,
- przetwórnie owocowo-warzywne,
- wytwórnie napojów bezalkoholowych i rozlewnie piwa,
- wytwórnie naturalnej wody mineralnej,
- wytwórnie naturalnej wody źródlanej,
- zakłady garmażeryjne.

Stan sanitarny-techniczny zakładów ulega poprawie. W większości wdrożono instrukcje dobrej praktyki higienicznej (GHP) i dobrej praktyki produkcyjnej (GMP) oraz system HACCP lub procedury oparte na zasadach systemu HACCP. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości technicznych lub dotyczących systemów jakości przedsiębiorców zobowiązywano decyzjami administracyjnymi do wyeliminowania uchybień oraz zastosowano karanie mandatowe za brak przestrzegania zasad higieny.

16.1.1 Wytwórnie lodów

W 2019 r. nadzorem objęto 81 zakładów, w których przeprowadzono 122 kontrole sanitarne. Dokumentację dobrej praktyki produkcyjnej i higienicznej GHP/GMP opracowano w 100 % zakładów, natomiast system HACCP w 97,8%. W wytwórniach lodów prowadzona jest produkcja lodów mlecznych na bazie : mleka spożywczego pasteryzowanego o zawartości 2% tłuszczu mlecznego, śmietanki UHT o zawartości tłuszczu 30%, mleka w proszku oraz z dodatkiem cukru, mieszanek lodowych płynnych, koncentratów smakowo-zapachowych w postaci past lub proszku. Do produkcji używane są także surowce w postaci owoców świeżych i mrożonych, przetworów owocowych, bakalii i wyrobów cukierniczych.

W większości wytwórnie lodów to również miejsca sprzedaży lodów produkcji własnej z możliwością konsumpcji na miejscu, działające lokalnie.

W 2019 r. w wytwórniach lodów stwierdzono następujące uchybienia:

- zły stan techniczny pomieszczeń zakładów i ich wyposażenia (w tym drzwi),
- brak utrzymania bieżącego stanu czystości pomieszczeń zakładu,
- brak wdrożenia, opracowanej w ramach dokumentacji dobrej praktyki higienicznej,
- ilość zamawianych surowców niedostosowana do powierzchni magazynowej,
- przechowywanie wafli do lodów niezabezpieczonych przed zanieczyszczeniem,
- brak wyposażenia urządzeń chłodniczych w urządzenia kontrolne tj. termometry, czytniki temperatur,
- brak prowadzonych na bieżąco zapisów z czynności wykonywanych w ramach opracowanych dla zakładu instrukcji dobrej praktyki higienicznej (GHP) oraz procedur opartych na zasadach systemu HACCP,
- brak udokumentowania jakości zdrowotnej wyrobu gotowego nietrwałego mikrobiologicznie wyprodukowanego w zakładzie.

W okresie sprawozdawczym na podstawie arkusza oceny zakładu i analizy ryzyka jedna wytwórnia lodów została oceniona jako zakład niezgodny, uzyskała sumę punktów ogółem –79 m.in. za nieprawidłowy stan sanitarno-higieniczny, nieprzestrzeganie instrukcji i procedur GHP/GMP oraz brak monitoringu wyznaczonych CCP/CP brak zapisów w założonych

rejestrach, brak informacji dla klientów nt. składników i alergenów występujących w lodach. Za stwierdzone nieprawidłowości nałożono grzywnę w postaci mandatu karnego.

W roku 2019 w wytwórniach lodów poprawę stanu sanitarno-technicznego egzekwowano poprzez postępowanie administracyjne – wydano 21 decyzji administracyjnych, a za stwierdzone uchybienia sanitarne w stosunku do osób winnych stosowano represje – nałożono 10 mandatów karnych na kwotę 2600 zł. W ocenianym okresie sprawdzano również jakość produkowanych lodów – pobrano 60 próbek, wszystkie próbki uzyskały wynik prawidłowy.

16.1.2 Piekarnie

W ocenianym okresie skontrolowano 294 zakłady. W 98 % zakładów w stosunku do ewidencji wdrożono zasady GHP/GMP oraz system HACCP. W roku sprawozdawczym pojawiła się tendencja łączenia produkcji piekarskiej z częścią kawiarnianą. Odbywa się w nich sprzedaż produkcji własnej – pieczywa w pełnym asortymencie lub tylko jednego rodzaju pieczywa np. żytniego, z możliwością konsumpcji na miejscu, często połączonej z ofertą sprzedaży gorących napoi (kawy z ekspresu), zimnych bezalkoholowych w opakowaniach jednostkowych producenta, kanapek, przekąsek słodkich, wytrawnych sporządzanych na miejscu w zakładzie, wyrobów półcukierniczych. Obiekty są nowe lub zmodernizowane, również zlokalizowane w starej, zabytkowej zabudowie, z nowoczesnym sprzętem i wyposażeniem. Ponadto nadal powstają małe piekarnie z działalnością często jednoosobową, które korzystają z dofinansowania środków publicznych z Urzędu Pracy lub z Unii Europejskiej. Sprzedaż z niewielkich piekarni odbywa się na małą skalę, wyłącznie w sklepach przy zakładzie produkcyjnym lub dostarczane są do jednego, dwóch punktów sprzedaży, głównie w pobliżu prowadzonej działalności produkcyjnej. Większość istniejących piekarni prowadzi produkcję tradycyjną na zakwasach. W roku sprawozdawczym powstały piekarnie, w których produkowane jest pieczywo pszenne, mieszane, żytnie (typu gruzińskiego) z ciasta wyrabianego na miejscu bez dodatków lub z dodatkiem wędlin, przetworów mięsnych, sera dojrzewającego, podpuszczkowego, twarogowego, mozzarella, przypraw, owoców, warzyw mrożonych, przetworów owocowych, owocowo warzywnych i warzywnych.

Stan sanitarno-techniczny piekarni jest zróżnicowany: od zakładów o złym stanie technicznym, bez możliwości rozbudowy, po obiekty nowoczesne, z nowym sprzętem i wyposażeniem.

Ponadto w tej grupie zakładów nadzorem objęte są piekarnie usytuowane na terenie hipermarketów, które produkują na miejscu pieczywo przeznaczone do sprzedaży klientom sklepów lub wypiekają pieczywo z dostarczanych produktów głęboko mrożonych. W ofercie sklepów wielkopowierzchniowych i hipermarketach dominuje sprzedaż pieczywa odpiekanego z półproduktów głęboko mrożonych, w znikomej części pieczywa produkowanego w sposób tradycyjny, z zachowaniem wszystkich etapów takiej produkcji.

W zakładach do produkcji pieczywa i wyrobów ciastkarskich stosowane są bezpośrednio dodatki do żywności m.in.: substancje spulchniające, regulatory kwasowości, barwniki oraz pośrednio używane w postaci koncentratów spożywczych np.: polepszacze, mieszanki wypiekowe, przetwory owocowe, komponenty do dekoracji. Ponadto do produkcji ww. wyrobów stosowane są aromaty spożywcze, które dozowane są zgodnie z zaleceniami producenta.

Ponadto w roku sprawozdawczym w nadzorowanych piekarniach stwierdzono m.in. następujące nieprawidłowości:

- brak badań produkowanych wyrobów gotowych w ramach kontroli wewnętrznej;
- brak do wglądu aktualnych wyników badania wody stosowanej do celów technologicznych;
- nieprawidłowe znakowanie produkowanego pieczywa;
- nieprzestrzeganiu podstawowych zasad higieny;

- brak dostępności do informacji o składnikach żywności nieopakowanej wprowadzanych do obrotu handlowego;
- brak systematycznego przeglądu i weryfikacji opracowanej dokumentacji HACCP;
- brak zapisów potwierdzających stosowanie dobrej praktyki produkcyjnej i dobrej praktyki higienicznej GMP/GHP i systemu HACCP,
- brak dokumentów potwierdzających udział pracowników w szkoleniach z zasad GMP/GHP i systemu HACCP,
- pomieszczenia zakładu niezabezpieczone przed dostępem szkodników, w tym obecność szkodników zbożowo – mącznych,
- nieprawidłowe przechowywanie surowców i półproduktów, brak zachowania segregacji,
- nieprawidłowy stan sanitarny pomieszczeń produkcyjnych i sprzętu produkcyjnego.

Na podstawie arkusza oceny stanu sanitarnego oceniono dwa zakłady jako niezgodne, za stwierdzone podczas kontroli nieprawidłowości m.in. za nieprawidłowy stan sanitarno-higieniczny, niewłaściwe warunki przechowywania gotowych wyrobów, nieprzestrzeganie instrukcji i procedur GHP/GMP oraz brak monitoringu wyznaczonych CCP/CP.

Mając na uwadze poprawę stanu technicznego zakładów prowadzono postępowanie administracyjne – wydano 215 decyzji administracyjnych. Osoby winne ukarano mandatami karnymi – nałożono 65 mandatów karnych na kwotę 17 200 zł.

Nadzorem objęto także jakość zdrowotną produkowanych wyrobów- pobrano 112 próbek, 10 zakwestionowano ze względu na nieprawidłowe znakowanie.

16.1.3 Ciastkarnie

W okresie sprawozdawczym za 2019 r. na terenie województwa dolnośląskiego skontrolowano 201 ciastkarń tj. 88,5% w stosunku do zakładów wykazanych w rejestrze. W zakładach tych przeprowadzono 339 kontroli, w tym 11 interwencyjnych, zatwierdzono 35 nowych zakładów.

W 98,7 % zakładów opracowano i wdrożono system HACCP oraz dokumentację dobrej praktyki produkcyjnej i dobrej praktyki higienicznej. W pozostałych zakładach prowadzone jest postępowanie administracyjne celem wyegzekwowania tego obowiązku.

Produkcja w nadzorowanych zakładach najczęściej ma charakter rzemieślniczy – procesy produkcyjne są tylko w części zautomatyzowane, większość czynności odbywa się ręcznie. W ciastkarniach do produkcji wyrobów gotowych stosowane są dodatki do żywności – barwniki, aromaty, substancje spulchniające, regulatory kwasowości oraz koncentraty spożywcze, przetwory owocowe, mleczne, komponenty do dekoracji – galaretki, żele, masy cukiernicze.

Podczas kontroli dokonywano ocen jakości tłuszczu smaźalniczego na zawartość związków polarnych, 1 ocena wykazała nieprawidłowość w tym zakresie – w trakcie czynności kontrolnych przepracowany tłuszcz został wymieniony, zalecono zwiększyć częstotliwość jego wymiany. W trakcie kontroli zwracano również szczególną uwagę na stosowanie i sposób dozowania substancji dodatkowych, możliwość zidentyfikowania dostawców surowców używanych do produkcji i odbiorców gotowych wyrobów oraz wdrażanie systemów jakości. W roku sprawozdawczym wydano 37 świadectw (44 partii) spełnienia wymagań zdrowotnych przez środki spożywcze przekraczające granicę.

Do najczęściej powtarzających się nieprawidłowości wykazanych w ocenach zakładów produkujących wyroby ciastkarskie należą:

- nieprawidłowy stan sanitarno-techniczny pomieszczeń zakładu i wyposażenia,
- nieprawidłowe znakowanie produkowanego wyrobu gotowego, w tym również brak dostępności do informacji o składnikach żywności nieopakowanej wprowadzanych do obrotu handlowego,

- nieprzestrzeganie podstawowych zasad higieny przez zatrudniony personel,
- brak do wglądu dokumentów potwierdzających udział pracowników w szkoleniach,
- nieprawidłowe przechowywanie surowców i półproduktów, brak zachowania segregacji,
- brak badań dla produkowanych wyrobów w ramach kontroli właścicielskiej,
- braku zapisów wynikających z opracowanych w zakładzie instrukcji GHP/GMP i systemu HACCP,
- obecność środków spożywczych po upływie terminów przydatności do spożycia.

W związku ze stwierdzonymi uchybieniami sanitarnymi ukarano osoby odpowiedzialne za zaniechania grzywną w drodze mandatów karnych, nałożono 18 mandatów na kwotę 4250 zł. Prowadzono również postępowanie administracyjne celem poprawy stanu technicznego poprzez wydanie 89 decyzji.

W roku sprawozdawczym w ramach urzędowej kontroli żywności pobrano 316 próbek wyrobów ciastkarskich do badań laboratoryjnych, z których zdyskwalifikowano 4 ze względu na stwierdzenie zanieczyszczeń mikrobiologicznych bakteriami *Bacillus cereus*. W związku z powyższym zalecono wzmożenie reżimu sanitarnego w zakładzie oraz kontrolę wewnętrzną w zakresie przestrzegania zasad dobrej praktyki higienicznej i produkcyjnej. Producent we własnym zakresie podjął działania naprawcze w celu zidentyfikowania i usunięcia przyczyny zagrożenia, powodującego niewłaściwą jakość mikrobiologiczną produkowanych wyrobów oraz wykonał ponowne badania ciastek uzyskując prawidłowe wyniki potwierdzające bezpieczeństwo dla zdrowia konsumenta.

16.1.4 Przetwórnictwo owocowo-warzywne i grzybowe

W roku sprawozdawczym 2019 wg rejestru nadzorem objęto 52 zakłady, w tym 7 nowozatwierdzonych. Skontrolowano 43 zakłady, a w celu wyegzekwowania poprawy stanu sanitarno-technicznego wydano 16 decyzji administracyjnych (w tym 1 unieruchomienia), nałożono 4 mandaty karne na kwotę 1300 złotych.

W tej grupie znajdują się głównie zakłady produkujące dżemy, soki, musy owocowe oraz kwaszarnie kapusty i ogórków, przetwórnictwo warzyw marynowanych (sałatki warzywne, korniszony, patisony, buraczki, itp.), zakłady obróbki wstępnej, rozdrabniania i konfekcjonowania warzyw, dojrzewalnia bananów, zakłady produkcji soków i syropów na bazie sezonowych owoców i ziół oraz winiarnia produkująca wina gronowe, a po rozszerzeniu działalności również wyroby spirytusowe. W przetwórnictwach owocowo-warzwywnych produkcja prowadzona jest metodami tradycyjnymi, ręcznie, bez stosowania dodatków do żywności. Zakłady te zlokalizowane są w większości na terenie prywatnych posesji, w budynkach zaadaptowanych do celów produkcyjnych, a produkcja często odbywa się sezonowo. Nieliczne zakłady prowadzą produkcję ciągłą na potrzeby odbiorców hurtowych. Odbiorcami wyrobów gotowych są głównie zakłady gastronomiczne, wytwórnie garmazeryjne i zakłady żywienia zbiorowego.

W tej grupie najczęściej kwestionowano:

- stan techniczny, ścian, podłóg, sufitów,
- brak wyniku badania wody;
- brak wyników badania wyrobu gotowego.

W wielu zakładach stan sanitarny ulega systematycznej poprawie, dzięki coraz większej świadomości przedsiębiorców w zakresie obowiązujących wymagań oraz wdrażaniu i stosowaniu procedur i instrukcji dobrej praktyki higienicznej (GHP), dobrej praktyki produkcyjnej (GMP), a także wprowadzaniu procedur na podstawie zasad HACCP.

W 2019 r. do badań laboratoryjnych pobrano 16 próbek wyrobów gotowych – wyniki prawidłowe.

16.1.5 Wytwórnice napojów bezalkoholowych i rozlewni piwa

W roku sprawozdawczym w rejestrze zakładów nadzorowanych przez Państwową Inspekcję Sanitarną woj. dolnośląskiego znajdowało się 10 zakładów, w tym zatwierdzono 3 zakłady. Przeprowadzono 14 kontroli sanitarnych i odnotowano poprawę stanu sanitarnego. We wszystkich wytwórniach wdrożono procedury GHP /GMP oraz system HACCP. W celu poprawy stanu sanitarno-technicznego prowadzono postępowanie administracyjne – wydano 4 decyzje administracyjne. W ocenianym okresie nie stosowano represji w postaci mandatu karnego.

W 2019 r. do badań laboratoryjnych pobrano 5 próbek napojów niegazowanych, które zostały zakwestionowane ze względu na nieprawidłowe znakowanie.

16.1.6 Wytwórnice naturalnych wód mineralnych, naturalnych wód źródlanych i stołowych

W 2019 r. na terenie województwa dolnośląskiego nadzorem objęto 13 zakładów. We wszystkich zakładach wdrożono procedury GHP/GMP oraz system HACCP.

Zakłady produkujące naturalną wodę mineralną lub naturalną wodę źródlaną znajdują się przede wszystkim na terenie powiatu kłodzkiego, ponadto działają też zakłady w powiecie dzierzoniowskim, jeleniogórskim, jaworskim, trzebnickim, świdnickim, wałbrzyskim, złotoryjskim.

W roku sprawozdawczym w zakładach przeprowadzono 28 kontroli, w tym 2 interwencyjne dot. jakości naturalnych wód mineralnych. Między innymi wpłynęła informacja otrzymana od PPIS w Gostyniu dotycząca niewłaściwej jakości naturalnej wody mineralnej „STAROPOLANKA” niegazowana o pojemności 1,5 l. W trakcie kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości w w/w zakresie, ponadto dokonano poboru do badań do laboratorium w PSSE w Kłodzku próbki kwestionowanej wody (1 butelka z próbek archiwalnych), uzyskany wynik potwierdził prawidłową jakość.

Dokonywano również oceny jakości zdrowotnej produkowanych wyrobów gotowych – do badania pobrano 15 próbek wody mineralnej, z których żadnej nie zdyskwalifikowano.

W wyniku przeprowadzonych kontroli stwierdzono nieprawidłowości w zakresie nieprawidłowego stanu technicznego pomieszczeń zakładów oraz nieprawidłowego znakowania produktów gotowych. W celu wyegzekwowania powyższych nieprawidłowości wszczęto postępowanie administracyjne i wydano 10 decyzji.

Stwierdzić należy, że stan zakładów w 2019 r. ulegał sukcesywnie poprawie w stosunku do lat poprzednich, w związku z prowadzoną przez właścicieli modernizacją pomieszczeń, zakupem nowego sprzętu produkcyjnego, co wpływało pozytywnie na proces produkcyjny, a tym samym na jakość wyrobu gotowego.

16.1.7 Zakłady garmażeryjne

W 2019 r. nadzorem objęto 53 zakłady, w tym na wniosek przedsiębiorców zatwierdzono 12. W roku sprawozdawczym skontrolowano 48 obiektów produkcji garmażeryjnej, w których przeprowadzono 88 kontroli, w tym 7 interwencyjnych. W celu wyegzekwowania poprawy stanu sanitarno-technicznego wydano 24 decyzje administracyjne i nałożono 5 mandatów na kwotę 1600 złotych. Zasady systemu HACCP i dobre praktyki produkcyjne i higieniczne GMP/GHP zostały wdrożone w 51 nadzorowanych zakładach.

Zakłady prowadziły działalność w zakresie produkcji i wprowadzania do obrotu wyrobów garmażeryjnych mięsnych (tj. pierogów z różnymi farszami (ruskie, z kapustą, pieczarkami, ze szpinakiem itp.), krokietów, naleśników, kopytek, klusek śląskich), wyrobów garmażeryjnych z udziałem mięsa surowego (np. pierogów, gołąbków, krokietów, kotletów,

klusek z mięsem, galaretek, pasztecików z mięsem, flaków, bigosu, kartaczy) oraz wyrobów garmażeryjnych z udziałem ryb i różnego rodzaju sałatek.

W większości nadzorowanych zakładów procesy produkcyjne mają charakter rzemieślniczy, nie są zautomatyzowane, większość czynności wykonywanych jest ręcznie.

Stan sanitarno-techniczny zakładów garmażeryjnych jest dobry. Obiekty są zmodernizowane i nowe, zlokalizowane w nowych obiektach, często w budynkach mieszkalnych oraz w starej, zabytkowej zabudowie z nowoczesnym sprzętem i wyposażeniem. Ponadto powstają małe zakłady garmażeryjne z działalnością często jednoosobową, w których produkcja ma charakter jednorodny asortymentowo, m.in. pierogi, zupy, kanapki, sushi.

Produkcja i sprzedaż odbywa się przy zakładzie produkcyjnym, ponadto pod zamówienie internetowe lub telefoniczne klientów indywidualnych oraz do biur i firm w ramach usług cateringowych. Istniejące zakłady garmażeryjne prowadzą różnorodną produkcję asortymentową, dostosowując się do oczekiwań klientów i nowych trendów żywnościowych, np. produkcja serów roślinnych z orzeszków ziemnych. W ofercie zakładów wyroby sprzedawane są luzem lub pakowane w opakowania jednostkowe wykonane z materiałów przeznaczonych do kontaktu z żywnością z etykietą informacyjną.

Transport wyrobów garmażeryjnych do punktów sprzedaży detalicznej odbywa się środkami transportu przystosowanymi do utrzymania właściwej temperatury przewożonej żywności z możliwością stałego monitoringu temperatur w części ładunkowej. Właściciele zakładów garmażeryjnych składają sukcesywnie wnioski o wydanie decyzji zatwierdzających środki transportu i wpisywane samochody charakteryzują się już dobrym standardem i są przystosowane do rodzaju przewożonej żywności. Rażących nieprawidłowości co do stanu sanitarno-higienicznego lub warunków transportu produkowanej w tej grupie żywności nie stwierdzono.

W zakładach produkcji wyrobów garmażeryjnych stosowane są pośrednio dodatki do żywności w postaci przypraw, koncentratów spożywczych, przetworów owocowo-warzywnych.

Najczęściej powtarzające się nieprawidłowości wykazane w protokołach kontroli sanitarnych to:

- brak udokumentowanych szkoleń wewnętrznych zatrudnionych pracowników;
- nieprawidłowy stan techniczny pomieszczeń produkcyjnych, magazynowych oraz socjalno-sanitarnych;
- nieprawidłowy stan techniczny urządzeń i sprzętu produkcyjnego;
- nieprawidłowe znakowanie produkowanych i wprowadzanych do obrotu handlowego opakowanych gotowych wyrobów garmażeryjnych;
- brak wyników badań przeprowadzanych w ramach kontroli właścicielskiej;
- niezachowana segregacja asortymentowa przechowywanych surowców i półproduktów.

W ramach nadzoru pobrano do badań laboratoryjnych 10 próbek wyrobów garmażeryjnych – żadna próbka nie została zdyskwalifikowana.

W ramach nadzoru sanitarnego w związku z występowaniem w Polsce przypadków afrykańskiego pomoru świń (ASF) kontynuowany jest wzmożony nadzór w zakładach garmażeryjnych nad legalnością wprowadzanej do obrotu żywności pochodzenia zwierzęcego oraz zagospodarowywania odpadów pochodzenia zwierzęcego.

W zakładach garmażeryjnych produkowane są wyroby garmażeryjne z udziałem mięsa np.: pierogi, gołąbki, krokiety, kotlety, kotlety mielone, steki, kluski śląskie z mięsem, galaretka wołowa, paszteciki z mięsem. W skontrolowanych zakładach każdy zakup mięsa surowego oraz środków spożywczych pochodzenia zwierzęcego jest udokumentowany.

16.2 OBIEKTY OBROTU ŻYWNOŚCIĄ

16.2.1 Sklepy spożywcze

Ilość sklepów w 2019 r. w porównaniu do roku ubiegłego zmniejszyła się o 88, za to o 49 wzrosła liczba super i hipermarketów. W dalszym ciągu obserwuje się częste zmiany właścicieli małych sklepów.

W okresie sprawozdawczym na terenie województwa dolnośląskiego skontrolowano 4730 sklepów tj. 49,8% w stosunku do zakładów wykazanych w rejestrze, w tym 541 super i hipermarketów. W zakładach tych przeprowadzono 7488 kontrole, w tym 1468 kontroli interwencyjnych (19,6%). W 2019 r. przeprowadzono o 10% mniej kontroli interwencyjnych w porównaniu z rokiem poprzednim.

Kontrole interwencyjne przeprowadzono po przyjęciu skarg od konsumentów głównie na: nieprawidłową jakość zdrowotną zakupionych środków spożywczych, niewłaściwe warunki sanitarno-porządkowe, niewłaściwe ich przechowywanie.

Duża liczba kontroli interwencyjnych wynikała z systemu wczesnego ostrzegania o niebezpiecznej żywności RASFF.

Powtarzające się nieprawidłowości stwierdzone podczas kontroli sklepów to:

- zły stan sanitarno-techniczny ścian, podłóg i sufitów, urządzeń chłodniczych oraz sprzętu;
- wprowadzanie do obrotu artykułów spożywczych: bez znakowania, po upływie daty minimalnej trwałości i terminu przydatności do spożycia, niewłaściwej jakości zdrowotnej,
- brak dostępu do ciepłej bieżącej wody;
- przechowywanie produktów żywnościowych w nieodpowiedniej temperaturze, poza urządzeniami chłodniczymi,
- brak aktualnych orzeczeń do celów sanitarno-epidemiologicznych,
- nieprzestrzeganie procedur i instrukcji GHP i GMP,
- brak zachowanej segregacji asortymentowej żywności,
- brak zabezpieczenia zakładu przed dostępem szkodników,
- brak zachowania czystości urządzeń chłodniczych, regałów, podłóg oraz sprzętów,
- brak mydła i ręczników przy umywalkach,
- brak segregacji odzieży ochronnej i odzieży prywatnej pracowników w szafach,
- brak zapisów z kontroli wyznaczonych punktów krytycznych HACCP,
- brak szkoleń pracowników,
- brak weryfikacji systemu HACCP.

Z uwagi na stwierdzone uchybienia zagrażające zdrowiu lub życiu człowieka – wydano 12 decyzji unieruchomienia obiektów i 32 decyzji zakazujących wprowadzania produktu do obrotu. We wszystkich uzasadnionych przypadkach osoby odpowiedzialne i winne zaniedbań ukarano mandatem karnym - 790 mandatów na kwotę 194850,00 zł. Wydano łącznie 1718 decyzji administracyjnych. Skierowano 12 wniosków do DPWIS o nałożenie kary pieniężnej.

Pobrano do badań laboratoryjnych w ramach urzędowej kontroli żywności i monitoringu 4130 prób żywności, różnych asortymentowo, w tym 2473 próby pobrano w marketach. Zdyskwalifikowano 103 próby żywności, w tym 75 pobranych w supermarketach.

16.2.2 Kioski

W zakładach tych prowadzona jest sprzedaż środków spożywczych tj. m.in. mięsa, drobiu, wędlin, mleka i produktów mlecznych, warzyw i owoców, napojów oraz innych artykułów spożywczych w opakowaniach jednostkowych nie wymagających warunków chłodniczych.

W roku 2019 r. przez kolejny rok z rządu obserwowano tendencję do zmniejszania się liczby kiosków w stosunku do roku ubiegłego (zmniejszenie liczby kiosków o ok. 4% w stosunku do roku poprzedniego).

W 2019 r. nadzorem objęto 675 kiosków, w tym na targowiskach 40 kiosków sprzedających mięso i 179 wprowadzających do obrotu inne środki spożywcze. Skontrolowano 198 zakładów podczas łącznie 228 kontroli (w tym 20 kontroli interwencyjnych, co stanowi 8,7% wszystkich przeprowadzonych kontroli). W celu wyegzekwowania poprawy stanu sanitarno-technicznego wydano 40 decyzji administracyjnych, w tym jednej decyzji unieruchomienia.

W 662 kioskach wdrożono zasady GHP/GMP, a w 592 wdrożono procedury oparte na zasadach systemu HACCP.

Najczęściej stwierdzane nieprawidłowości to:

- niewłaściwy stan sanitarno-techniczny ścian, sufitów, posadzki, urządzeń chłodniczych i regałów,
- brak orzeczeń do celów sanitarno-epidemiologicznych,
- brak segregacji asortymentowej żywności,
- wprowadzanie do obrotu środków spożywczych: po upływie terminu przydatności do spożycia / daty minimalnej trwałości, bez oznakowania;
- niewłaściwe zabezpieczenie przed szkodnikami;
- przechowywanie żywności w nieodpowiedniej temperaturze;
- brak opracowanych i wdrożonych instrukcji GHP/GMP oraz systemu HACCP,
- brak aktualnego udokumentowania jakości zdrowotnej wody pod względem parametrów mikrobiologicznych.

Za stwierdzone uchybienia ukarano osoby odpowiedzialne, nakładając w sumie 19 mandatów karnych na łączną sumę 4.850 zł.

16.2.3 Magazyny hurtowe

W tej grupie obiektów znajdują się 834 zakłady, z których 54 to hurtownie suplementów diety. W roku sprawozdawczym skontrolowano 425 magazynów hurtowych. Przeprowadzono w sumie 747 kontroli, w tym 204 kontrole interwencyjne obejmujące kontrole przeprowadzone w ramach działania systemu RASFF.

W nadzorowanych hurtowniach działalność prowadzona jest w zakresie sprzedaży środków ogólnospożywczych oraz mięsa i wędlin, mleka i przetworów mleczarskich, przetworów rybnych, owoców i warzyw, alkoholi, zbóż, wyrobów cukierniczych, mrożonek, dodatków do żywności.

System HACCP wdrożono w 803 zakładach, co stanowi 96% wszystkich magazynów hurtowych. W znacznej części obiektów opracowano i wdrożono system na zasadach warunków wstępnych, tj. zapewnienie bezpieczeństwa żywności poprzez stosowanie zasad Dobrej Praktyki Higienicznej rozszerzonej o monitorowanie punktów kontrolnych. Najczęściej jako punkty kontrolne wyznaczano przyjęcie towaru i przechowywanie środków spożywczych.

W ramach przeprowadzanych kontroli w magazynach hurtowych szczególną uwagę zwracano na: warunki przechowywania środków spożywczych, znakowanie żywności – w szczególności produktów mięsnych, wdrożenie i przestrzeganie instrukcji dobrej praktyki produkcyjnej, stan sanitarno-higieniczny oraz kondycję techniczną pomieszczeń, źródła pochodzenia środków spożywczych i identyfikowalność żywności.

Najczęściej stwierdzane uchybienia:

- niewłaściwy stan sanitarno-techniczny pomieszczeń magazynowych,
- niezachowanie ciągłości łańcucha chłodniczego,
- niewłaściwy stan sanitarno-higieniczny podłóg, regałów magazynowych,
- środki spożywcze po upływie terminu przydatności do spożycia i dacie minimalnej trwałości,
- brak realizacji instrukcji i procedur GHP/GMP,
- brak orzeczeń lekarskich do celów sanitarno-epidemiologicznych,
- niewłaściwe znakowanie produktów spożywczych, w tym suplementów diety.

We wszystkich uzasadnionych przypadkach osoby odpowiedzialne i winne zaniedbań ukarano mandatem karnym - 26 mandatów na kwotę 7100 zł. W celu uzyskania poprawy stanu sanitarno-technicznego zakładów prowadzono postępowanie administracyjne. Wydano 101 decyzji administracyjnych, w tym 1 nakazującą unieruchomienie zakładu oraz 4 zakazujące wprowadzania do obrotu suplementu diety przez hurtownię.

W ramach nadzoru nad obiektami w 2019 roku pobrano do badań laboratoryjnych 341 próbek żywności i materiałów przeznaczonych do kontaktu z żywnością, z których zakwestionowano 24 próbki.

16.3 OBIEKTY ŻYWIENIA ZBIOROWEGO

16.3.1 Zakłady żywienia zbiorowego otwartego

W 2019 r. na terenie woj. dolnośląskiego skontrolowano 3272 zakłady żywienia zbiorowego otwartego (restauracje i bary) tj. 49% w stosunku do 6667 zapisanych w rejestrze zakładów. Zasady GHP/GMP wdrożono w 6496 zakładach, czyli w 97%, a systemu HACCP w 6279 zakładach tj. 94% wg ewidencji zakładów.

Stan sanitarny zakładów żywienia zbiorowego nie uległ większej poprawie w porównaniu z rokiem ubiegłym. Przyczyną tego był m.in.: brak świadomości i zaangażowania pracowników zakładów, w tym kierownictwa.

W roku sprawozdawczym przeprowadzono w sumie 4870 kontroli zakładów, w tym 228 interwencyjnych.

Najczęściej stwierdzone uchybienia sanitarne to m. in.:

- nieprawidłowy stan sanitarno-techniczny pomieszczeń, w tym posadzek, ścian, okien,
- wyeksploatowane wyposażenie pomieszczeń, w tym urządzenia, sprzęt, naczynia,
- nieprawidłowe usytuowanie pomieszczeń,
- za małą przestrzeń roboczą,
- nieprawidłowo prowadzone procesy produkcyjne,
- wykorzystywanie pomieszczeń niezgodnie z przeznaczeniem,
- brak czystości i porządku w pomieszczeniach,
- brak warunków do mycia rąk,
- nieprawidłowo przechowywana żywność w tym: w niewłaściwej temperaturze, bez właściwej segregacji,
- przeterminowane środki spożywcze,

- samowolne mrożenie mięsa i wcześniej przygotowanych potraw,
- brak udostępnienia konsumentom w sposób widoczny informacji o występujących składnikach w wyprodukowanych wyrobach ze szczególnym uwzględnieniem składników mogących powodować alergię lub reakcje nietolerancji,
- brak wdrożenia i utrzymania systemu HACCP i instrukcji GHP/GMP
- brak aktualnych orzeczeń z badań do celów sanitarno-epidemiologicznych zatrudnionego personelu,
- brak prawidłowego zabezpieczenia zakładu przed dostępem szkodników .

Osoby winne zaniedbań sanitarno-porządkowych zostały ukarane 540 mandatami na kwotę 157 560 zł.

Do czasu usunięcia nieprawidłowości zostało unieruchomionych decyzjami PPIS 20 zakładów żywienia zbiorowego otwartego, w których stwierdzono poważne zaniedbania sanitarne.

Poprawę stanu sanitarno-technicznego egzekwowano poprzez m.in. wydanie decyzji administracyjnych z nakazem wykonania obowiązków w określonym terminie. Ogółem wydano 1558 decyzji. W czasie kontroli sprawdzających w większości przypadków stwierdzano ich wykonanie.

Ponadto wystosowano do DPWIS we Wrocławiu 3 wnioski o nałożenie kary pieniężnej.

W tej grupie obiektów pobrano do badań laboratoryjnych 151 próbek, z których zakwestionowano 15.

16.3.2 Zakłady żywienia zbiorowego zamkniętego

W 2019 r. skontrolowanych zostało 2341 stołówek i bloków żywienia w zakładach żywienia zbiorowego zamkniętego tj. 64% w stosunku do 3657 zarejestrowanych.

Kontrolą objęto:

- 101 stołówek pracowniczych,
- 65 bufety przy zakładach pracy,
- 223 stołówek w domach czasowych,
- 112 bloki żywienia w szpitalach,
- 4 kuchnie niemowlęcych,
- 46 bloków żywienia w sanatoriach,
- 109 bloki żywienia w domach opieki społecznej,
- 176 stołówek w żłobkach,
- 623 stołówek w przedszkolach,
- 471 stołówek szkolnych,
- 23 stołówek w bursach i internatach,
- 85 stołówek na koloniach, półkoloniach, zimowiskach, obozach,
- 36 stołówek w domach dziecka i młodzieży,
- 7 stołówek studenckich,
- 42 stołówek w zakładach specjalnych i wychowawczych,
- 71 zakładów usług cateringowych,
- 147 innych zakładów żywienia.

Ogółem przeprowadzono 3103 kontroli sanitarnych.

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami wydanych zostało 790 decyzji administracyjnych m.in. z nałożonymi obowiązkami do wykonania.

Stwierdzone uchybienia w części skontrolowanych obiektów dotyczyły m.in.:

- niewłaściwego stanu sanitarno-technicznego pomieszczeń,
- złego stanu sanitarno-technicznego wyposażenia pomieszczeń,
- nieprawidłowego przechowywania artykułów żywnościowych, w tym: bez zachowania segregacji lub w niewłaściwej temperaturze,
- przeterminowanych środków spożywczych,
- braku bieżących zapisów wynikających z opracowanej dokumentacji GHP/GMP, HACCP,
- braku w jadłospisach informacji dla konsumentów o substancjach i produktach powodujących alergie lub reakcje nietolerancji.

Za stwierdzone nieprawidłowości sanitarno-porządkowe osoby winne zaniedbań zostały ukarane mandatami karnymi. Ogółem nałożono 207 mandatów na kwotę 54800 zł. W 10 przypadkach PPIS wystosowali wnioski do DPWIS we Wrocławiu o nałożenie kary pieniężnej.

W tej grupie obiektów pobrano do badań laboratoryjnych 27 próbek, z których zakwestionowano 10.

17 ZAGROŻENIE ŚRODOWISKA PRACY Z UWZGLĘDNIENIEM CHOROÓB ZAWODOWYCH

17.1 OCENA ŚRODOWISKA PRACY

W 2019 roku pion higieny pracy 26 powiatowych stacji sanitarno-epidemiologicznych województwa dolnośląskiego oraz WSSE we Wrocławiu jako I instancji objął nadzorem 8074 zakłady. Zakłady te zatrudniały łącznie 398347 pracowników, z czego 51,36 % zatrudnionych było w zakładach przetwórstwa przemysłowego (obejmujących rodzaje działalności ujęte w działach od 10 do 33 według Polskiej Klasyfikacji Działalności), w górnictwie (działy PKD od 05 do 09) zatrudnionych było 4,77%, a w opiece zdrowotnej 8,80% ogółu zatrudnionych. Przeważającą część (82,58 %) nadzorowanych przez pion higieny pracy obiektów stanowiły zakłady małe – zatrudniające do 49 osób.

W roku 2019 przeprowadzono 3042 kontrole w 2441 zakładach. Przeciętna częstotliwość kontroli obiektu wynosiła 1,25.

Kontrole prowadzone w nadzorowanych zakładach wykazały nadal szereg uchybień higieniczno-sanitarnych w zakresie warunków higieny pracy oraz w zakresie wprowadzania do obrotu i stosowania w działalności zawodowej substancji i mieszanin chemicznych oraz produktów biobójczych.

Szkodliwe warunki pracy, tzn. takie, gdzie pomiarami stwierdzono stężenia i natężenia czynników szkodliwych w środowisku pracy przekraczające wartości ustalonych normatywów higienicznych, wystąpiły w 10,10% nadzorowanych zakładów (w 816 zakładach).

Do innych ważnych nieprawidłowości należały:

- brak aktualnych pomiarów czynników szkodliwych w środowisku pracy – w 18,02% skontrolowanych zakładów (440 zakładów),
- niewłaściwy stan sanitarno-higieniczny pomieszczeń – 11,02% (269 zakładów),
- brak oceny ryzyka zawodowego lub niepełna ocena ryzyka zawodowego – 9,01% (220 zakładów),
- uchybienia w zakresie stosowania i wprowadzania do obrotu chemikaliów 8,07% (197 zakładów),
- brak rejestru czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy – 7,25% (177 zakładów),
- brak aktualnych badań lekarskich pracowników – 1,76% (43 zakłady),
- uchybienia w zakresie czynników biologicznych w środowisku pracy – 1,52% (37 zakładów),
- uchybienia w zakresie czynników rakotwórczych lub mutagennych w środowisku pracy – 1,35% (33 zakłady),
- uchybienia w zakresie produktów biobójczych – 0,7% (17 zakładów).

W związku z powyższym Państwowi Inspektorzy Sanitarni wydali łącznie 985 decyzji administracyjnych.

17.2 CHEMIKALIA – WPROWADZANIE DO OBROTU I STOSOWANIE W DZIAŁALNOŚCI ZAWODOWEJ

W ramach nadzoru nad chemikaliami przeprowadzono:

- 1334 kontrole w ramach nadzoru nad wprowadzaniem do obrotu oraz stosowaniem w działalności zawodowej substancji i mieszanin chemicznych,

- 364 kontrole w ramach nadzoru nad wprowadzaniem do obrotu i stosowaniem w działalności zawodowej produktów biobójczych,
- 86 kontroli w ramach nadzoru nad wprowadzaniem do obrotu i stosowaniem w działalności zawodowej chemicznych prekursorów narkotyków kategorii 2 i 3,
- 40 kontroli w ramach nadzoru nad wprowadzaniem do obrotu i stosowaniem w działalności zawodowej detergentów.

Kontrole wykazały nieprawidłowości w 6,0% skontrolowanych podmiotów (184 podmioty). Do najważniejszych uchybień należały: niepoinformowanie Inspektora do Spraw Substancji Chemicznych o wprowadzaniu do obrotu mieszaniny chemicznej niebezpiecznej/stwarzającej zagrożenie na terytorium RP, brak lub nieprawidłowe karty charakterystyk niebezpiecznych/stwarzających zagrożenie substancji i mieszanin chemicznych, nieprawidłowe oznakowanie opakowań chemikaliów, brak aktualnego spisu wprowadzanych do obrotu/stosowanych niebezpiecznych/stwarzających zagrożenie substancji i mieszanin chemicznych.

17.3 OCENA NARAŻENIA ZAWODOWEGO

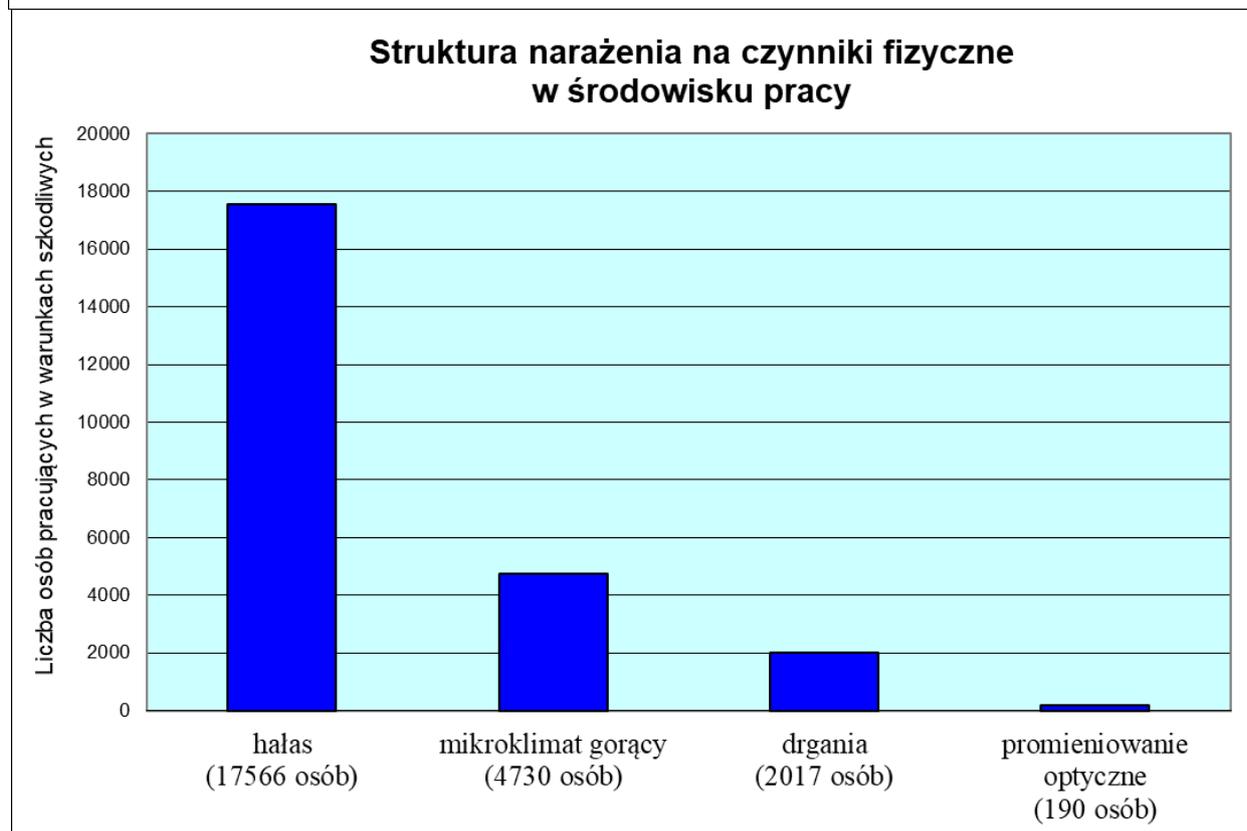
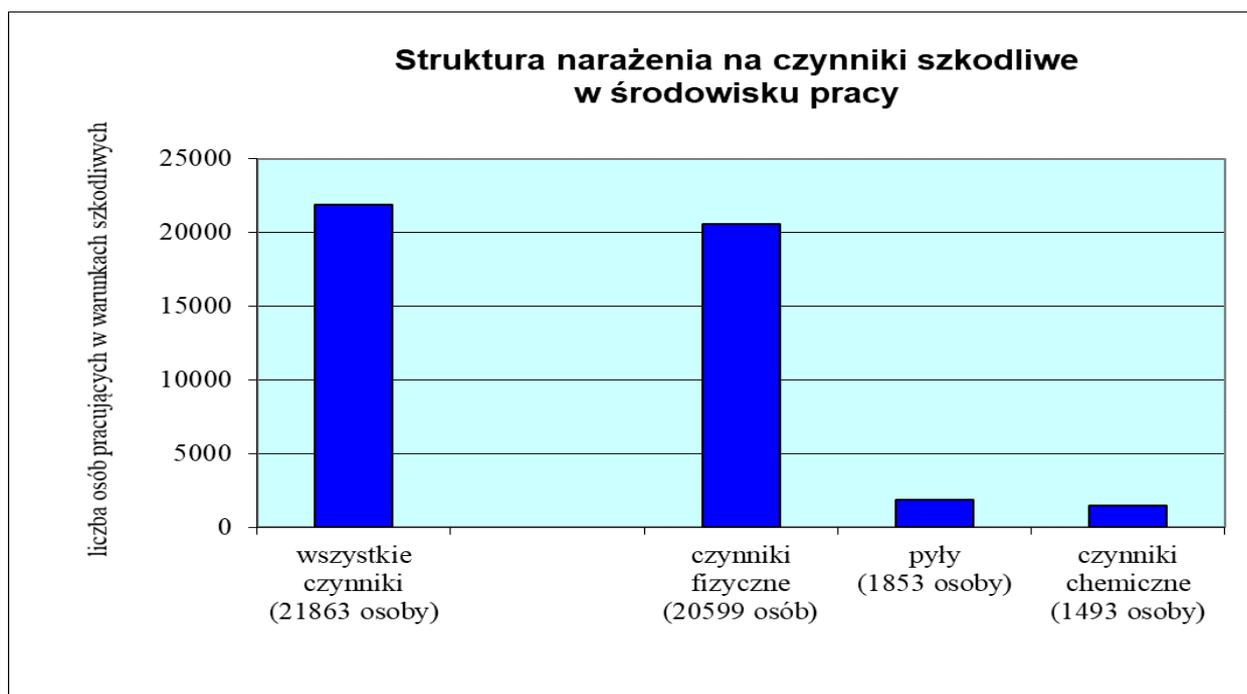
Kontrołowano poziom narażenia na czynniki szkodliwe dla zdrowia w środowisku pracy, mogące powodować u pracowników następstwa zdrowotne w postaci chorób zawodowych.

Z danych stacji sanitarno-epidemiologicznych województwa dolnośląskiego wynika, że w szkodliwych warunkach pracy, tj. takich, w których stwierdzono stężenia i natężenia czynników szkodliwych dla zdrowia przekraczające dopuszczalne normy pracowało łącznie 21863 osoby, co stanowiło 5,49% wszystkich osób zatrudnionych w zakładach objętych nadzorem. Są to osoby liczone 1 raz – niezależnie od liczby czynników szkodliwych, w przekroczeniu których pracowała dana osoba.

Występowanie przekroczeń stężeń i natężeń czynników szkodliwych w środowisku pracy stwierdzono w 816 nadzorowanych zakładach pracy i w 325 zakładach pracy skontrolowanych w 2019 roku.

Narażenie na poszczególne grupy czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy, dla których stwierdzono stężenia i natężenia przekraczające normatywy higieniczne, przedstawiało się następująco:

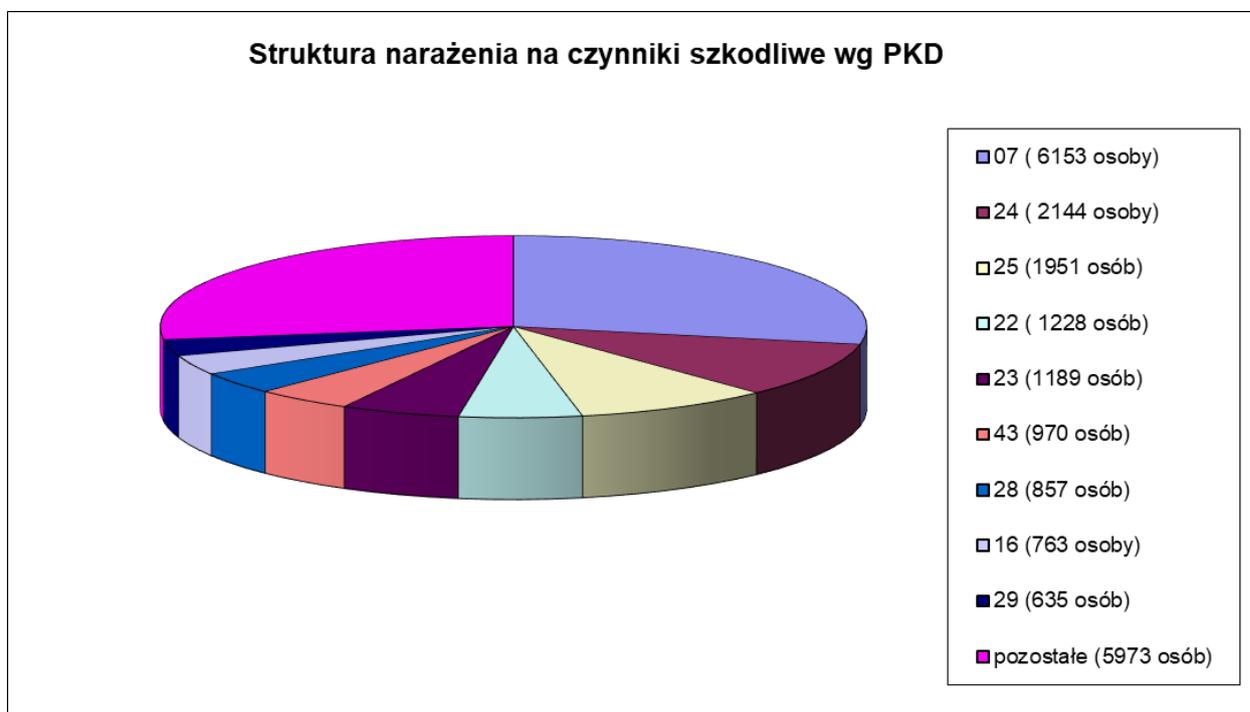
- czynniki chemiczne, w tym głównie metale i ich związki (ołów, arsen, miedź, nikiel) – 1493 osoby;
- pyły (w przeważającej większości pyły o działaniu zwłókniającym stwarzające ryzyko pylicy płuc) – 1853 osoby;
- czynniki fizyczne – 20599 osób, w tym:
  - hałas – 17566 osób;
  - drgania – 2017 osób;
  - mikroklimat gorący – 4730 osób;
  - promieniowanie optyczne – 190 osób.

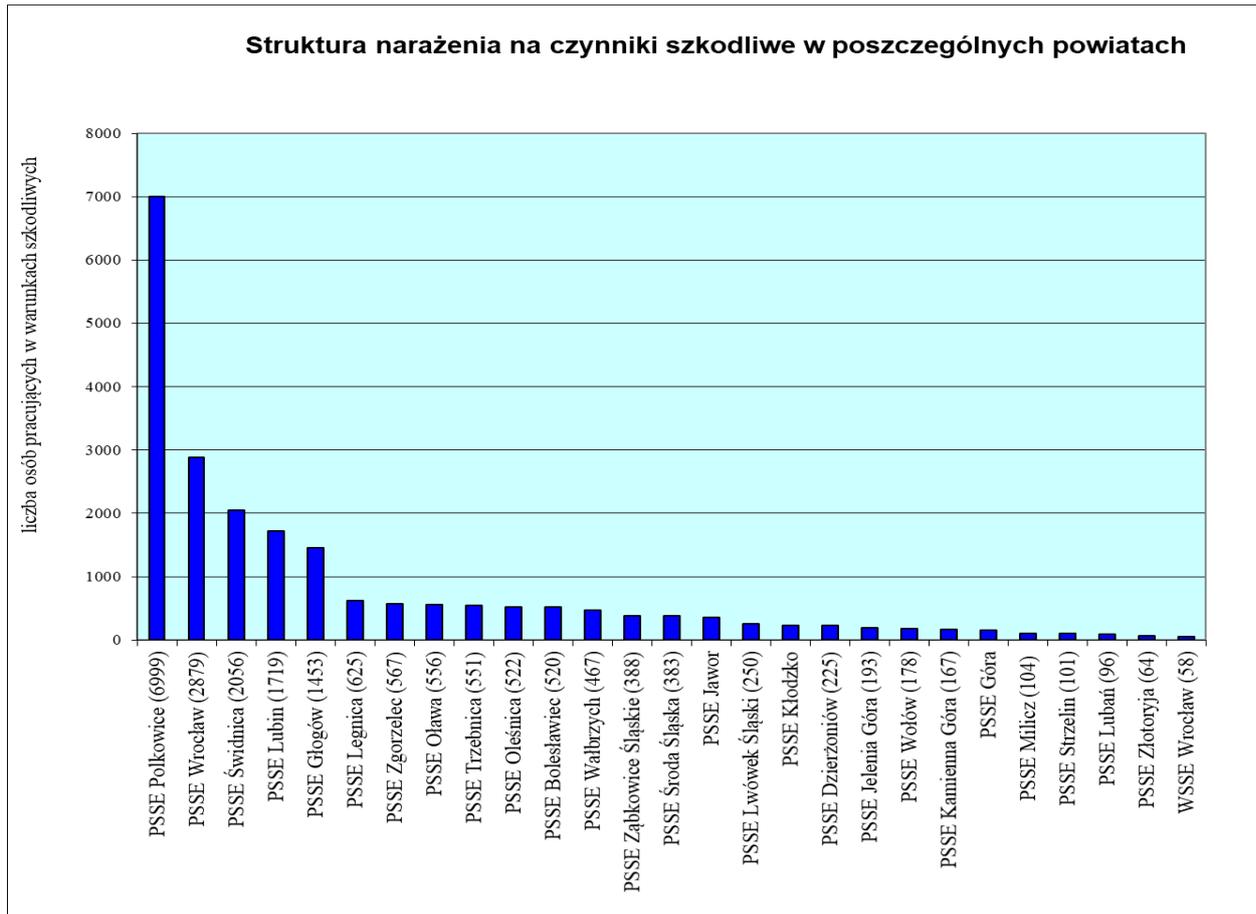
Największe zagrożenia zdrowotne w środowisku pracy występowały w zakładach pracy zajmujących się:

- górnictwem rud metali (PKD 07), narażenie na hałas, pyły, drgania, mikroklimat gorący – łącznie 6153 osoby;
- produkcją metali (ołów, arsen, miedź, nikiel), (PKD 24), narażenie na hałas, pyły, czynniki chemiczne, promieniowanie optyczne, mikroklimat gorący – łącznie 2144 osoby;

- produkcją metalowych wyrobów gotowych (PKD 25), narażenie na hałas, pyły, czynniki chemiczne, drgania, mikroklimat gorący 1951 osób;
- produkcją wyrobów z tworzyw sztucznych i gumy (PKD 22), narażenie na hałas, pyły, czynniki chemiczne, mikroklimat gorący – łącznie 1228 osób;
- produkcją wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych (PKD 23), narażenie na hałas, pyły, czynniki chemiczne, drgania, mikroklimat gorący – łącznie 1189 osób;
- budownictwem (PKD 43), narażenie na hałas i pyły – łącznie 970 osób;
- produkcją maszyn i urządzeń (PKD 28), narażenie na hałas i pyły – 857 osób.
- produkcją wyrobów z drewna (PKD 16), narażenie na hałas, pyły drewna – 763 osoby;
- produkcją pojazdów samochodowych, przyczep i naczep, z wyłączeniem motocykli (PKD 29), narażenie na hałas, pyły – łącznie 635 osób.

Największą liczbę pracowników pracujących w warunkach szkodliwych odnotowano w powiecie polkowickim.

Dominującym czynnikiem szkodliwym w środowisku pracy województwa dolnośląskiego pozostawał, podobnie jak w latach ubiegłych, ponadnormatywny hałas.

W związku ze stwierdzonymi przekroczeniami wydano 76 decyzji administracyjnych dotyczących obniżenia stężeń i natężeń czynników szkodliwych.

Do głównych działań podejmowanych przez pracodawców w celu zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy należały:

- opracowanie i wdrożenie programu działań technicznych i organizacyjnych, mających na celu najskuteczniejsze ograniczenie narażenia pracowników na hałas i drgania mechaniczne,
- zmiana organizacji pracy, poprzez wprowadzenie dodatkowych przerw w pracy i rotacji pracowników,
- wydzielenie stanowisk pracy związanych z występowaniem przekroczeń, oznakowanie stref zagrożenia,
- remonty lub wymiana starych, zużytych maszyn i urządzeń na nowe, wymiana filtrów, stosowanie zraszania,
- konserwacja lub wykonanie nowej instalacji wentylacji odciągowej miejscowej na stanowiskach pracy,
- zapewnienie skutecznej wentylacji pomieszczeń i stanowisk pracy,
- zaopatrzenie pracowników w indywidualne ochronniki słuchu dobrane co do wielkości charakteryzujących hałas i do cech indywidualnych pracowników,
- zaopatrzenie pracowników w rękawice antywibracyjne, maski przeciwpyłowe, maski z pochłaniaczami dobranymi do rodzaju i poziomu stężeń czynników chemicznych,
- szkolenie pracowników w zakresie poprawnego i bezpiecznego posługiwania się środkami pracy,

- skrócenie czasu narażenia,
- zastosowanie nowych materiałów niezawierających zanieczyszczeń pyłowych,
- wdrożenie nowych maszyn,
- wyposażenie pracowników w specjalistyczne kombinezony,
- obniżenie stężenia czynników szkodliwych do obowiązujących norm,
- zamontowanie urządzeń kontrolno-pomiarowych do wykrywania gazów szkodliwych i niebezpiecznych,
- wprowadzenie ciągłego monitoringu stanu urządzeń odpylających,
- zamontowanie ekranów dźwiękochłonnych i wyciszenie urządzeń,
- wyposażenie kabin suwnicowych w dodatkowe obudowy celem zmniejszenia oddziaływania mikroklimatu gorącego,
- wprowadzenie ciągłego monitoringu stanu urządzeń odpylających,
- zmiana profilu produkcji,
- wyposażenie kabin suwnicowych w dodatkowe obudowy celem zmniejszenia oddziaływania mikroklimatu gorącego,
- zastosowanie nowych materiałów nie zawierających zanieczyszczeń pyłowych,
- regularne zraszanie/zmywanie posadzek w celu ograniczenia zapylenia wtórnego,
- regularne odkurzanie konstrukcji, maszyn i powierzchni z pyłu.

Ponadto, w wyniku postępowania prowadzonego przez Państwowych Powiatowych Inspektorów Sanitarnych ulega poprawie stan higieniczny środowiska pracy pracowników, a także stan sanitarny pomieszczeń produkcyjnych i zaplecza socjalno-sanitarnego.

W 2019 roku do Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej we Wrocławiu wpłynęło 10 wniosków od Ministra Środowiska o wydanie opinii w sprawie warunków higieny pracy w zakładach inżynierii genetycznej, w których ma być prowadzone zamknięte użycie organizmów lub mikroorganizmów genetycznie modyfikowanych (GMO lub GMM) niezbędnych do uzyskania zgody na zamknięte użycie GMO i GMM. Kontrole w ww. obiektach zostały przeprowadzone na wnioski Ministra Środowiska działającego na podstawie art. 15c ust. 1 ustawy. 3 ustawy z dnia 22 czerwca 2001 r. o mikroorganizmach i organizmach genetycznie zmodyfikowanych (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 806). W wyniku przeprowadzonych kontroli zostało wydanych ogółem 10 pozytywnych opinii w zakresie warunków higieny pracy w zakładach inżynierii genetycznej: GMO kategorii I – 2 opinie, GMM kategorii I – 6 opinii, GMM kategorii II – 2 opinie.

17.4 CHOROBY ZAWODOWE

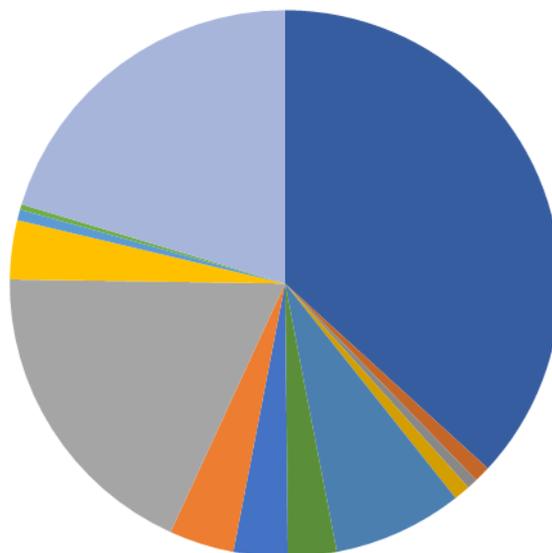
Następstwem pracy w warunkach szkodliwych dla zdrowia są choroby zawodowe. W 2019 roku w województwie dolnośląskim dokonano 681 zgłoszeń podejrzeń chorób zawodowych, z czego stwierdzono 315 chorób zawodowych. W roku poprzednim stwierdzono 213 chorób zawodowych.

W strukturze zachorowalności na choroby zawodowe w 2019 roku czołowe miejsce zajmują następujące jednostki chorobowe:

1. pylice płuc (poz. 3) – 116 przypadków (37% ogółu stwierdzonych chorób zawodowych),
2. choroby zakaźne lub pasożytnicze i ich następstwa (poz. 26) – 64 przypadki (20%),
3. przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego (poz. 20) – 58 przypadków (18%),
4. przewlekłe choroby narządu głosu (poz. 15) – 24 przypadki (8%),
5. przewlekłe choroby układu ruchu (poz. 19) – 12 przypadków (4%).

Choroby te stanowią 87% wszystkich stwierdzonych chorób zawodowych w województwie dolnośląskim w 2019 roku; w różnych latach zmienia się kolejność dominujących jednostek chorobowych.

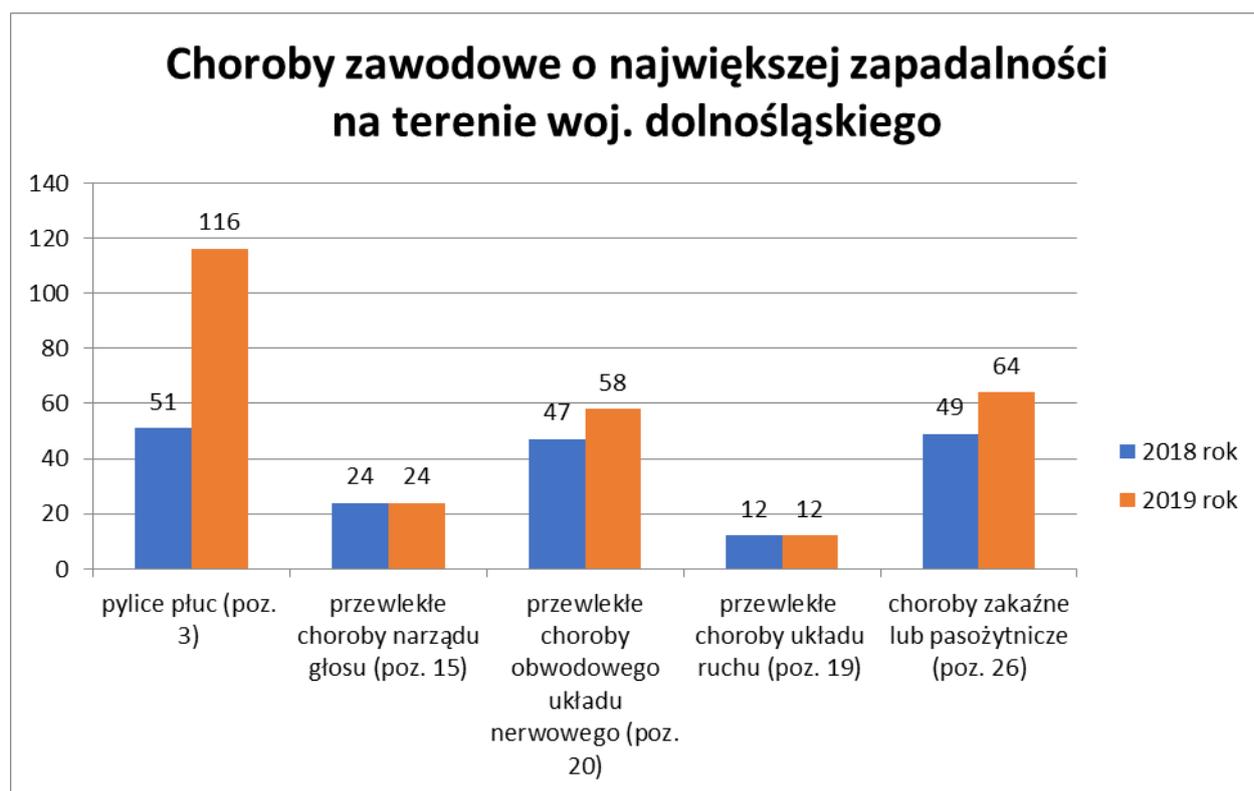
Choroby zawodowe stwierdzone w woj. dolnośląskim w 2019 roku

- pylice płuc (poz. 3)
- Choroby opłucnej lub osierdzia (poz. 4)
- astma oskrzelowa (poz. 6)
- alergiczny nieżyt nosa (poz. 12)
- przewlekłe choroby narządu głosu (poz. 15)
- nowotwory złośliwe (poz. 17)
- choroby skóry (poz. 18)
- przewlekłe choroby układu ruchu (poz. 19)
- przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego (poz. 20)
- zawodowe uszkodzenie słuchu (poz. 21)
- zespół wibracyjny (poz. 22)
- choroby układu wzrokowego (poz. 25)
- choroby zakaźne lub pasożytnicze (poz. 26)

Choroby zawodowe o najwyższej zapadalności na terenie województwa dolnośląskiego w 2019 roku w porównaniu z rokiem 2018.

Lp.	Rok 2019		Rok 2018	
	Nazwa choroby i pozycja w wykazie	Liczba stwierdzonych chorób	Nazwa choroby i pozycja w wykazie	Liczba stwierdzonych chorób
1	Pylice płuc (poz. 3)	116	Pylice płuc (poz. 3)	51
2	Choroby zakaźne lub pasożytnicze (poz. 26)	64	Choroby zakaźne lub pasożytnicze (poz. 26)	49
3	Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego (poz. 20)	58	Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego (poz. 20)	47
4	Przewlekłe choroby narządu głosu (poz. 15)	24	Przewlekłe choroby narządu głosu (poz. 15)	24

W roku 2019 ogółem stwierdzono 64 przypadki chorób zakaźnych lub pasożytniczych (poz. 26). Wśród ww. chorób dominowała borelioza – stwierdzono 57 przypadków tej choroby (44 w roku 2018). Drugą najczęściej stwierdzaną chorobą zakaźną było WZW typu C – 1 przypadek (2 w roku 2018), ponadto stwierdzono także 1 przypadek zachorowania na gruźlicę (również 1 przypadek stwierdzono w roku 2018).

W poszczególnych rodzajach działalności w gospodarce narodowej dominowały następujące choroby zawodowe:

- w ochronie zdrowia i opiece społecznej oraz w leśnictwie, działalności weterynaryjnej i w rolnictwie – choroby zakaźne lub pasożytnicze;
- w górnictwie i kopalnictwie – pylice płuc;
- w edukacji – przewlekłe choroby narządu głosu związane z nadmiernym wysiłkiem głosowym;
- w przemyśle produkcyjnym – przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego oraz przewlekłe choroby układu ruchu.

Reasumując, w województwie dolnośląskim najczęściej stwierdzanymi chorobami zawodowymi w roku 2019 były: pylice płuc, choroby zakaźne lub pasożytnicze i ich następstwa, przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego oraz przewlekłe choroby narządu głosu. Wzrosła liczba stwierdzanych przypadków pylic płuc, chorób zakaźnych lub pasożytniczych i ich następstw, oraz przewlekłych chorób obwodowego układu nerwowego w porównaniu z rokiem poprzednim. W przypadku pylic płuc, które zaliczane są od lat do jednych z najczęściej stwierdzanych chorób zawodowych, nastąpił znaczny wzrost, aż o 65 przypadków, z kolei liczba rozpoznanych chorób narządu głosu utrzymała się na tym samym poziomie.

18 ŚRODKI ZASTĘPCZE

W 2019 roku PIS woj. dolnośląskiego w ramach nadzoru nad przestrzeganiem zakazu wprowadzania do obrotu środków zastępczych przeprowadziła we współpracy z Policją 13 kontrole, podczas których nie ujawniono podejrzanych produktów, jednakże w dalszym ciągu organy inspekcji sanitarnej odnotowują wzrost liczby spraw przekazywanych przez organy ścigania w celu prowadzenia postępowań administracyjnych wraz z zabezpieczonymi przez ww. organy produktami.

W przypadku gdy dochodzi do uzasadnionego podejrzenia, iż podmiot/osoba fizyczna łamie zakaz wprowadzania do obrotu i/lub wytwarzania środków zastępczych PPIS woj. dolnośląskiego prowadzą postępowania administracyjne w sprawie wstrzymania wytwarzania / wprowadzania do obrotu produktów i ich zatrzymania oraz nakazania zaprzestania prowadzenia działalności w pomieszczeniach lub obiektach służących wytwarzaniu lub wprowadzaniu tych produktów do obrotu na czas niezbędny do usunięcia zagrożenia, nie dłuższy niż 3 miesiące, zgodnie z art. 44c ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Ponadto w ramach prowadzonego postępowania dokonuje się szeregu czynności procesowych, a jeżeli podejrzone produkty okażą się środkami zastępczymi wszczyna się i prowadzi kolejne postępowania administracyjne, tj.:

- postępowanie w sprawie zakazania wytwarzania/wprowadzania do obrotu produktów i nakazania ich zniszczenia na podstawie art. 44c ust. 4 u.p.n.
- postępowanie w sprawie wymierzenia kary pieniężnej za wprowadzanie do obrotu środków zastępczych na podstawie art. 52a u.p.n.,
- postępowania w sprawie obciążenia strony kosztami prowadzonego postępowania i badań, w wyniku których stwierdzono, że badany produkt jest środkiem zastępczym art. 44c ust. 6 u.p.n.
- postępowanie w sprawie obciążenia opłatą za czynności kontrolne z art. 36 ust. 1 ustawy o PIS.

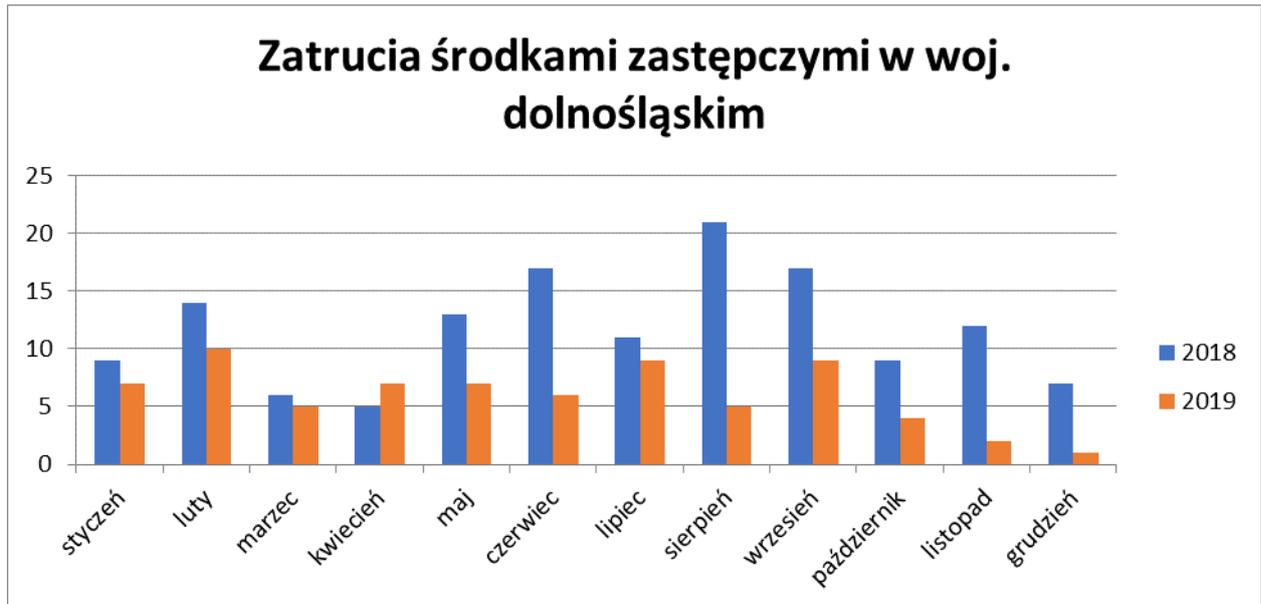
W ramach ww. postępowań PIS woj. dolnośląskiego w omawianym okresie wydała 315 decyzji administracyjnych (w analogicznym okresie w roku ubiegłym 208).

W konsekwencji współpracy z organami ścigania:

- zabezpieczono 30 opakowań produktów, o łącznej masie 40,8 gram;
- nałożono kary pieniężne o łącznej wartości 195 000 zł.

Ponadto PIS woj. dolnośląskiego w ramach współpracy z Ministerstwem Zdrowia gromadzi informacje od podmiotów leczniczych o liczbie osób zgłaszających się z objawami zatruc środkami zastępczymi oraz podejrzeniami zatruc środkami zastępczymi.

W 2019 roku zgłoszono do Państwowej Inspekcji Sanitarnej woj. dolnośląskiego 72 przypadki podejrzeń zatruc (dane z Systemu Monitorowania Informacji o Dopalaczach). W porównaniu z analogicznym okresem minionego roku zanotowano spadek, bowiem w roku ubiegłym stwierdzono 141 takich przypadków. W rozbiciu na miesiące przedstawia się to następująco:

W porównaniu z innymi województwami, woj. dolnośląskie znajduje się na 10 miejscu w Polsce (9 miejsce w analogicznym okresie ubiegłego roku) pod względem zgłoszonych przez podmioty lecznicze przypadków podejrzeń zatruc.

19 ZAPOBIEGAWCZY NADZÓR SANITARNY

- 1) Na terenie województwa dolnośląskiego zapobiegawczy nadzór sanitarny sprawuje 26 Państwowych Powiatowych Inspektorów Sanitarnych i Dolnośląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny we Wrocławiu. W ramach wykonywanych zadań sprawowano nadzór nad warunkami higieny środowiska, higieny wypoczynku i rekreacji, higieny radiacyjnej, higieny pracy, higieny nauczania i wychowania, warunkami zdrowotnymi żywności, żywienia i przedmiotów użytku oraz warunkami higieniczno-sanitarnymi udzielania świadczeń zdrowotnych. Działania podejmowano na etapie planowania, projektowania i dopuszczania do użytkowania obiektów budowlanych, zgodnie z zakresem określonym w ustawie o Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Zadania wykonywano współdziałając w postępowaniu administracyjnym prowadzonym w sprawach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, w sprawach oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, czy współdziałając w postępowaniu innym prowadzonym przez organ administracji architektoniczno - budowlanej. Ponadto realizowano zadania wynikające z przepisów ustawy Prawo budowlane, Prawo ochrony środowiska, Prawo atomowe, o działalności leczniczej, o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, o żegludze śródlądowej, a także wynikające z rozporządzeń wykonawczych do tych ustaw. Stanowiska zajmowano na podstawie dokonanej oceny warunków sanitarnych i zdrowotnych. Poprzez takie działanie sprawowano nadzór zapobiegawczy nad stanem sanitarnym terenu objętego kontrolą. Celem nadzoru była ochrona zdrowia ludzi przed niekorzystnym wpływem szkodliwości i uciążliwości środowiskowych oraz zapobieganie powstawaniu chorób.
- 2) W 2019 roku, w ramach działania Państwowej Inspekcji Sanitarnej w województwie dolnośląskim, w dziedzinie zapobiegawczego nadzoru sanitarnego, zajęto m.in.:
  - **96** stanowisk w sprawach projektów studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
  - **800** stanowisk w sprawach projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w tym **4** stanowiska negatywne,
  - **775** stanowisk w sprawach dotyczących potrzeby przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, w tym **103** stwierdzające taką potrzebę,
  - **69** stanowisk w sprawach środowiskowych uwarunkowań realizacji przedsięwzięcia, w tym **5** stanowisk negatywnych,
  - **352** stanowiska w sprawach dokumentacji projektowej, w tym **10** stanowisk negatywnych,
  - **2055** stanowisk w sprawach dopuszczenia do użytkowania obiektów budowlanych, w tym **12** stanowisk negatywnych,
  - **16** stanowisk w sprawach projektów polityk, strategii, planów czy programów,
  - **296** stanowisk w sprawach odstępstw od przepisów techniczno-budowlanych, w tym **26** odmawiających zgody na odstępstwo,
  - **176** stanowisk w sprawach projektów pracowni z aparatem rentgenowskim,
  - **667** stanowisk w sprawach niewymienionych powyżej m.in. dotyczących warunków zabudowy czy lokalizacji inwestycji celu publicznego, zastosowania materiałów do dystrybucji wody, w sprawach inwestorów starających się o dofinansowanie z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, lokalizacji zbiorników bezodpływowych, lokalizacji miejsc do czasowego gromadzenia odpadów stałych, dopuszczenia do eksploatacji statków itp.
- 3) Wykonując zadania w zakresie zapobiegawczego nadzoru sanitarnego przeprowadzono **1884** kontrole obiektów budowlanych.

20 STAN SANITARNY ZAKŁADÓW NAUCZANIA I WYCHOWANIA

W 2019 roku pracownicy pionu Higieny Dzieci i Młodzieży Państwowej Inspekcji Sanitarnej województwa dolnośląskiego obejmowali nadzorem 3097 stałych placówek oświatowo-wychowawczych, w których przeprowadzono 3023 kontrole sanitarne.

Ponadto przeprowadzono ogółem 813 turnusów zimowego i letniego wypoczynku dzieci i młodzieży zgłoszonych do elektronicznej bazy Ministra Edukacji Narodowej, w tym 545 w formie wyjazdowej i 268 w miejscu zamieszkania uczestników.

W wyniku przeprowadzonych kontroli w 2019 roku wydano ogółem 505 decyzji administracyjnych w tym zmieniających termin wykonania obowiązków – 204. Wyegzekwowano ogółem 141 decyzji w tym z lat ubiegłych 93. Ponadto nałożono 15 mandatów karnych na kwotę 1700 złotych.

W ramach bieżącego nadzoru sanitarnego prowadzono kontrole uwzględniały zagadnienia w zakresie oceny:

- stanu sanitarno-technicznego budynków i pomieszczeń;
- stanu technicznego podstawowych urządzeń sanitarnych;
- warunków sanitarnych do utrzymania higieny osobistej uczniów;
- bezpiecznego użytkowania bloków sportowych;
- warunków stosowania niebezpiecznych substancji chemicznych i ich mieszanin w szkolnych pracowniach chemicznych;
- dostosowania mebli szkolnych/przedszkolnych do zasad ergonomii;
- higieny pracy umysłowej uczniów-oceny tygodniowych rozkładów zajęć lekcyjnych;
- oceny warunków sanitarnych w gabinetach profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej;
- warunków zdrowotnych w pracowniach komputerowych;
- warunków do praktycznej nauki zawodu;
- dożywiania uczniów;
- warunków wypoczynku i rekreacji;
- przestrzegania ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych.

20.1 SZKOŁY PODSTAWOWE, GIMNAZJA I SZKOŁY PONADGIMNAZJALNE

Z 1091 objętych ewidencją szkół skontrolowano 780. Najczęściej powtarzające się nieprawidłowości stwierdzone podczas kontroli dotyczyły między innymi:

- stanu sanitarno-technicznego sal lekcyjnych i innych sal dla dzieci i młodzieży (pracowni: komputerowych, chemicznych, zawodowych);
- stanu sanitarno-higienicznego toalet, w tym sprawności technicznej armatury oraz wyposażenia w środki higieniczne;
- niezachowania standardów dostępności do urządzeń sanitarnych;
- ciągów komunikacyjnych w budynkach (nawierzchni, schodów, zabezpieczenia kaloryferów itp.) i szatni;
- stanu sanitarno-technicznego dróg, dojść i ogrodzeń;
- placów zabaw, rekreacyjnych, boisk szkolnych i bloków sportowych;
- warunków do prowadzenia zajęć wf.
- złego stanu drzwi wejściowych do budynku szkoły;
- nieprawidłowego natężenia oświetlenia sztucznego pomieszczeń;
- złego stanu sanitarno-technicznego schodów i balustrad przy wejściu do szkoły;

- braku osłon na grzejnikach c.o.;
- zabezpieczenia okien przed nadmiernym nasłonecznieniem;
- niezabezpieczenia otwartych przestrzeni między biegami schodów.

W wyniku kontroli wykazano 22 budynki w złym stanie technicznym pomieszczeń (najwięcej dotyczyło szkół podstawowych – 14 i zespołów szkół - 7) oraz 10 szkół w złym stanie higieniczno-sanitarnym oraz technicznym.

W skontrolowanych szkołach sprawdzano również warunki do utrzymania higieny osobistej oceniając dostępność do mydła w dozownikach, suszarek do rąk lub ręczników jednorazowych, papieru toaletowego. Wszystkie skontrolowane szkoły zapewniały uczniom podstawowe środki higieny osobistej. We wszystkich skontrolowanych szkołach zapewnia się ciepłą wodę w sanitariatach. W województwie dolnośląskim nie ma ustępów zewnętrznych. W 23 szkołach odnotowano ponadnormatywną liczbę uczniów w stosunku do posiadanych urządzeń sanitarnych (umywalk i oczek ustępowych). W 13 szkołach odnotowano niewłaściwy stan techniczny pomieszczeń. Za stwierdzone nieprawidłowości wszczynano postępowania administracyjne zakończone wystawieniem decyzji. W 4 placówkach stwierdzono uchybienia sanitarno-porządkowe, osoby winne zaniedbań ukarano mandatami karnymi.

Organy prowadzące mimo słabej kondycji finansowej wspierają swoje placówki w remontach i modernizacjach na różnych poziomach ich potrzeb. Ponadto dużym wsparciem dla placówek oświatowych są nadal środki z UE przeznaczone na przeprowadzanie prac związanych z termomodernizacją budynków: ocieplanie budynków, remont elewacji, wymiana stolarki drzwiowej i okiennej, wymiana grzejników c.o., remonty kotłowni.

Należy jednak zaznaczyć, że szczególnym utrudnieniem jest prowadzenie prac remontowych w czasie funkcjonowania placówek. Państwowa Inspekcja Sanitarna stara się każdą informację o toczącym się remoncie w szkole rozpatrywać indywidualnie pod względem zapewnienia bezpiecznych warunków pobytu dzieci i również utrzymania wzmożonego reżimu sanitarnego.

Ponadto:

1. Podczas przeprowadzanych kontroli nie stwierdzano łamania ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych.
2. Oceniono również stopień realizacji § 4 a rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach, który zobowiązuje szkoły do zapewnienia uczniom możliwość pozostawienia w placówce części podręczników i przyborów szkolnych. Kontrole wykazały, że na 765 skontrolowanych w tym zakresie placówek 1 Szkoła Podstawowa nie zapewniła uczniom miejsca na pozostawianie w szkole części podręczników i przyborów szkolnych zgodnie z ww. rozporządzeniem.
3. Poprawę odnotowano w zakresie dostępności do gabinetów profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej. Na 780 skontrolowanych placówek, odnotowano brak gabinetów w 227 szkołach. Szkoły nie posiadające gabinetów profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej zapewniają uczniom opiekę pielęgniarską w wymaganym zakresie w pomieszczeniach zastępczych na terenie placówek, w gabinecie innej szkoły lub poza szkołą w podmiotach leczniczych, przez lekarzy rodzinnych na podstawie deklaracji wyboru lekarza podstawowej opieki zdrowotnej. Skontrolowane gabinety spełniały wymagania higieniczno-sanitarne tj.: pomieszczenia wyposażone były w punkty poboru bieżącej, ciepłej i zimnej wody, przy umywalkach ściany wyłożone były materiałami gładkimi, nienasiąkliwymi, odpornymi na działanie środków myjąco-dezynfekcyjnych, podłogi wykonane z materiałów trwałych, zmywalnych. Stan sanitarno-techniczny gabinetów nie budził zastrzeżeń.

W celu poprawy warunków pobytu dzieci i młodzieży w placówkach wydawano decyzje administracyjne zobowiązujące dyrektorów tych placówek do usunięcia uchybień w określonych terminach, wystosowano do organów prowadzących szkoły wystąpienia o stwierdzanych podczas kontroli nieprawidłowościach.

Dyrektorzy placówek często występowali do organu PIS z wnioskami o prolongatę terminu wykonania obowiązków, nałożonych decyzjami administracyjnymi uzasadniając niewykonanie nakazów w określonych terminach trudnościami finansowymi. Tylko uzasadnione wnioski były rozpatrywane przez PIS pozytywnie.

20.2 OCENA WARUNKÓW POBYTU DZIECI I MŁODZIEŻY W PLACÓWKACH NAUCZANIA I WYCHOWANIA

1. Pomiary natężenia oświetlenia sztucznego.

Podczas bieżących kontroli sprawdzano wyniki pomiarów natężenia oświetlenia sztucznego pomieszczeń w placówkach. Większość skontrolowanych szkół posiadała prawidłowe wyniki pomiarów natężenia oświetlenia sztucznego. W przypadkach w których stwierdzono brak lub nieprawidłowe wyniki pomiarów oświetlenia, wszczynano postępowania administracyjne i wydawano decyzje nakazując dyrektorom szkół wykonanie obowiązku dotyczącego zapewnienia właściwego natężenia oświetlenia w określonych terminach. Ocenie podlegało również oświetlenie naturalne w pomieszczeniach. W większości placówek oświetlenie naturalne było dostateczne.

2. Higiena procesu nauczania - Ocena tygodniowych rozkładów zajęć lekcyjnych.

W ramach nadzoru bieżącego oceniany był tygodniowy rozkład zajęć lekcyjnych pod kątem zachowania zasad higieny. Dokonując oceny tygodniowego rozkładu zajęć lekcyjnych zwracano uwagę na potrzebę równomiernego obciążenia zajęciami w poszczególnych dniach tygodnia, rozpoczynanie zajęć o stałej porze. W 2019 roku oceniono rozkłady zajęć szkolnych w 630 szkołach w 6348 oddziałach. Nieprawidłowe rozkłady zajęć lekcyjnych wykazano w 9 szkołach w 24 oddziałach najwięcej w szkołach podstawowych – 8. Stwierdzane nieprawidłowości w pojedynczych oddziałach klasowych były omawiane na bieżąco z dyrektorami szkół. Dyrektorzy szkół mając świadomość zapewnienia higienicznych warunków pracy ucznia w szkole po kontrolach wprowadzali działania korygujące w tygodniowych rozkładach zajęć lekcyjnych w celu wyeliminowania stwierdzanych nieprawidłowości. Aby zapewnić uczniom higieniczne warunki odpoczynku między lekcjami eliminuje się w szkołach przerwy 5 minutowe, zwiększa się ilość przerw dziesięciominutowych. Z przeprowadzonych kontroli wynika, że w większości szkół dyrektorzy zapewnili higieniczne warunki odpoczynku między lekcjami, długości przerw uzgadniane były z Radą Rodziców i Samorządami Uczniowskimi.

3. Ocena dostosowania mebli edukacyjnych do zasad ergonomii.

W ramach sprawowanego nadzoru dokonywano oceny dostosowania mebli szkolnych do wzrostu uczniów. Wśród przyczyn niewłaściwego dostosowania mebli szkolnych do wzrostu uczniów wskazywano: przemieszczanie się uczniów z sal dydaktycznych (brak własnych klas, przeznaczonych tylko dla jednego oddziału), brak zróżnicowania mebli szkolnych (np. tylko jedna wielkość mebli w salach lekcyjnych), nieodpowiednie zestawienie stołów i krzeseł, brak odpowiednich nawyków i samokontroli uczniów, nieprzestrzeganie prawidłowego doboru mebli w klasie przez nauczycieli, wyposażenie szkół w stare meble bez certyfikatów. Ocenie poddano 812 placówek nauczania i wychowania w tym 38428 stanowisk. Nieprawidłowości wykazano w 4 przedszkolach – na 79 stanowiskach i 3 szkołach podstawowych na 83 stanowiskach. Tam, gdzie stwierdzano nieprawidłowości wszczynano postępowanie administracyjne oraz wydawano decyzje administracyjne.

4. Ocena infrastruktury do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego.

Na 795 skontrolowanych w tym zakresie szkół, większość placówek tj. 401 posiada wystarczające warunki do prowadzenia zajęć z wychowania fizycznego. Były to placówki, które posiadały sale gimnastyczne, sale rekreacyjne oraz boiska sportowe. W większości szkół, niezależnie od posiadanej infrastruktury do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego zorganizowano dodatkowo uczniom zajęcia m.in. na basenach, na stadionach sportowych, w halach sportowych. W dalszym ciągu 53 szkoły nie posiadają infrastruktury do prowadzenia zajęć z wychowania fizycznego. W większości szkoły te korzystały z obiektów sportowych znajdujących się poza placówką. Zdarza się też, że zajęcia z wychowania fizycznego odbywają się na korytarzach lub w holach. Na terenie woj. dolnośląskiego w wielu powiatach stan infrastruktury do prowadzenia zajęć z wychowania fizycznego w szkołach nie ulega poprawie. Ponadto coraz częściej podczas kontroli w placówkach oświatowych stwierdza się zły stan nawierzchni boisk szkolnych. W wyniku dużej eksploatacji pogarsza się też stan sanitarno-techniczny pomieszczeń bloków sportowych.

Problemem pozostaje w szkołach utrzymanie higieny po zajęciach z wychowania fizycznego. Pomimo zapewnienia przez placówki coraz lepszych warunków, dzieci i młodzież szkolna nie korzysta z urządzeń natryskowych regularnie po tych zajęciach. Powodem tego stanu są m.in. zbyt krótkie przerwy po zajęciach z wychowania fizycznego. Najczęściej natryski przy blokach sportowych wykorzystywane są po dodatkowych zajęciach sportowych

5. Dożywianie uczniów w szkołach.

W placówkach szkolnych prowadzone jest dożywianie uczniów w formie posiłków obiadowych. Większość placówek zapewnia posiłki dostarczane przez firmy zewnętrzne w formie cateringu. Szkoły uczestniczą w programie „Program dla szkół” w ramach którego uczniowie klas I-V otrzymują owoce i warzywa oraz mleko i przetwory mleczne. Program ten ma na celu kształtowanie nawyków żywieniowych uczniów i zwiększenie spożycia owoców, warzyw, mleka i jego przetworów. W szkołach funkcjonują również dystrybutory wody. Ponadto w wielu szkołach zainstalowane są „poidełka” do korzystania z wody wodociągowej. W placówkach, które nie posiadały wyniku badania wody z „poidełek” wydawano zalecenia pokontrolne obligujące do ich przeprowadzania. W sytuacji nie spełnienia wymaganych parametrów wody, wyłączano „poidełka” z użytku do czasu uzyskania prawidłowego wyniku.

20.3 NADZÓR NAD SUBSTANCJAMI CHEMICZNYMI W SZKOŁACH

W szkołach posiadających na stanie niebezpieczne substancje chemiczne i ich mieszaniny, podczas kontroli szczególną uwagę zwracano na zagadnienia dotyczące właściwego oznakowania, zabezpieczania, przechowywania substancji i mieszanin niebezpiecznych, posiadania wymaganych kart charakterystyki substancji i preparatów niebezpiecznych. W szkołach, w których stwierdzono nieprawidłowości wszczynano postępowania administracyjne - wydawano decyzje administracyjne bądź zalecenia doraźne.

Od kilku lat obserwuje się, że szkoły rezygnują ze stosowania niebezpiecznych substancji chemicznych i mieszanin z uwagi na brak właściwych i bezpiecznych warunków. W większości szkół, które posiadają substancje i mieszaniny niebezpieczne zajęcia przygotowywane i prowadzone są przez nauczycieli chemii tylko w formie pokazowej bez bezpośredniego udziału uczniów. Ponadto szkoły korzystają z dostępnych na rynku programów multimedialnych.

W czasie kontroli informowano przedstawicieli szkół o konieczności przekazywania przeterminowanych niebezpiecznych substancji chemicznych i ich mieszanin do utylizacji (np. w powiecie średzkim stwierdzono przeterminowane substancje niebezpieczne w 3 szkołach podstawowych i 1 zespole szkół).

Ponadto w czasie kontroli informowano przedstawicieli szkół o zakazie stosowania do nauki chemii w szkołach benzenu jako substancji i jako składnika innych substancji lub mieszanin.

20.4 ŻŁOBKI/KLUBY DZIECIĘCE, PRZEDSZKOLA/INNE FORMY WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO.

W 2019 roku skontrolowano 254 żłobki/ kluby dziecięce. W skontrolowanych placówkach w wyniku dokonanej oceny stanu sanitarno-technicznego stwierdzano nieprawidłowości między innymi: niewłaściwe warunki do utrzymania higieny osobistej w zakresie niewłaściwego stanu technicznego urządzeń sanitarnych (mieszacze wody) w łazienkach dla dzieci, zaniedbania czystości i porządku w pomieszczeniach sanitarnych, brak dokumentacji medycznej pracowników, brak certyfikatów na sprzęt meblowy dla dzieci, nieprawidłowe przechowywanie pościeli, brak osłon na grzejnikach c.o. brak dokumentów potwierdzających wymianę piasku do piaskownic. W placówkach, w których stwierdzano nieprawidłowości wszczynano postępowania administracyjne - wydawano decyzje administracyjne. Za zaniedbania czystości i porządku nakładano mandaty karne.

Skontrolowano 665 przedszkoli i punktów przedszkolnych. Przedmiotem oceny w przedszkolach były również place zabaw i tereny rekreacyjne. Sprawdzano stan sanitarno-techniczny urządzeń zabawowych, zabezpieczenia placów zabaw. Sprawdzano czy urządzenia rekreacyjne posiadają obowiązujące certyfikaty, czy konstrukcje zabawowe są mocne, stabilne, osłonięte siatką zabezpieczającą, zjeżdżalnie gładkie, zabawki oznaczenia CE, czy konstrukcje przechodzą okresowe przeglądy techniczne. W okresie wiosennym przeprowadzono kontrole placów zabaw pod kątem zabezpieczenia piaskownic przed dostępem zwierząt, czystości piasku (wymagano udokumentowania wymiany piasku).

Ponadto w przedszkolach oceniano wyposażenie pomieszczeń przedszkolnych m.in. czy zabawki spełniają wymagania bezpieczeństwa, czy nabywane do pomieszczeń meble i sprzęt posiada certyfikaty i atesty. Niestety zdarza się, że dyrektorzy placówek nie zawsze pozyskują certyfikaty lub atesty nabytych wyrobów. Dopiero w wyniku działań pokontrolnych PIS, zarządzający placówką pozyskują brakujące certyfikaty, atesty, tabliczki znamionowe oraz etykiety.

Nadal obserwuje się duże zapotrzebowanie społeczne na placówki przedszkolne publiczne. Rosnąca z roku na rok liczba dzieci przyjmowanych do przedszkoli przyczynia się do pogorszenia warunków pobytu dzieci w placówkach. Kontrole wykazały, że w kilkunastu powiatach w placówkach przedszkolnych nadal utrzymuje się zagęszczenie dzieci w oddziałach przedszkolnych. W większości przedszkoli zrezygnowano z leżaków służących dzieciom do wypoczynku, likwiduje się sale do rytmiki dla dzieci i przeznacza się na sale zajęć dla dodatkowych grup przedszkolnych. Również część oddziałów przedszkolnych należących do przedszkoli przeniesiono do budynków szkolnych.

20.5 PLACÓWKI OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZE - DOMY DZIECKA

Przedmiotem kontroli objęto warunki sanitarno-higieniczne dotyczące pomieszczeń mieszkalnych, wypoczynkowych i pokoi do nauki, oświetlenia jak również warunki prania, suszenia i przechowywania pościeli, bielizny pościelowej i odzieży dla dzieci. Ponadto oceniano warunki przechowywania żywności w aneksach kuchennych oraz dostępność produktów żywnościowych i napojów dla wychowanków. Stan sanitarny tych placówek nie budził większych zastrzeżeń.

20.6 INTERNATY I BURSRY ZAKŁADY Z POBYTEM CAŁODOBOWYM ORAZ Z POBYTEM DZIENNYM I CAŁODOBOWYM

Zakresem kontroli objęto stan sanitarno-techniczny pomieszczeń mieszkalnych, magazynowych, węzłów sanitarnych, kuchni, pokoi do nauki oraz wszystkich innych pomieszczeń, z których korzystali mieszkańcy (świetlice, siłownie, pralnie, suszarnie itp.).

Przedmiotem kontroli były również: stan i ilość pościeli i bielizny pościelowej oraz sposób jej przechowywania jak również stan oświetlenia sztucznego, w szczególności w pokojach mieszkalnych i do nauki. Przeprowadzone kontrole nie wykazały nieprawidłowości.

20.7 SZKOŁY WYŻSZE

W 2018 roku skontrolowano 10 publicznych i 5 niepublicznych szkół wyższych. Zakres kontroli obejmował stan sanitarno-techniczny budynków, pomieszczeń dydaktycznych tj. sal wykładowych, seminaryjnych/ćwiczeniowych, bibliotek, pracowni i laboratoriów bloków sportowych i ich wyposażenia, węzłów sanitarnych oraz stan natężenia oświetlenia sztucznego. W roku sprawozdawczym na terenie województwa dolnośląskiego kontrole w obiektach szkół wyższych nie wykazały nieprawidłowości w zakresie złego stanu sanitarno-technicznego budynków jak i utrzymania bieżącej czystości w pomieszczeniach dydaktycznych i sanitarnych. Poprzez wykonywane remonty w obiektach wyższych uczelni, w 2018 r. znacznie poprawiły się warunki nauki studentów. publicznych i 24 uczelni niepublicznych. Zakres kontroli obejmował m. in. stan sanitarno-techniczny budynków, pomieszczeń dydaktycznych, bibliotek i ich wyposażenia, węzłów sanitarnych oraz stan natężenia oświetlenia sztucznego pomieszczeń. Przedmiotem kontroli była również dokumentacja medyczna do celów sanitarno-epidemiologicznych pracowników szkół wyższych. W wyniku przeprowadzonych kontroli stwierdzono, że w większości pomieszczenia uczelni oraz ich wyposażenie utrzymywane są w dobrym stanie sanitarnym i technicznym, a studenci mają zapewnione bezpieczne i higieniczne warunki korzystania z zajęć dydaktycznych. Bieżący stan sanitarno-porządkowy obiektów nie budził zastrzeżeń. W obiektach znajdowały się odpowiednie zapasy środków do utrzymania higieny osobistej studentów. W jednej uczelni w 1 budynku kontrola wykazała brak ciepłej wody przy umywalkach, wydano zalecenie pokontrolne obligujące do usunięcia uchybienia. Pełnomocnik rektora złożył wyjaśnienia do protokołu, w których poinformował o awarii sieci gazowej zasilającej ogrzewanie i prowadzonych pracach naprawczych. Kontrola sprawdzająca potwierdziła usunięcie usterki i zapewnienie ciepłej wody. W 2 obiektach szkół wyższych kontrole wykazały nieprawidłowości w zakresie: wentylacji, stanu sanitarno-technicznego pomieszczeń dydaktycznych i ich wyposażenia, natężenia oświetlenia sztucznego. Wszczęto postępowania administracyjne zakończone wystawieniem decyzji nakazujących wykonanie obowiązków w zakresie stwierdzonych nieprawidłowości.

20.8 WYPOCZYNEK DZIECI I MŁODZIEŻY

W sezonie zimowym 2019 r. kontrole placówek wypoczynku zimowego prowadzili pracownicy WSSE we Wrocławiu i PSSE województwa dolnośląskiego, korzystając z elektronicznej bazy wypoczynku. W rejestrach tych odnotowano 607 turnusów wypoczynku dla dzieci i młodzieży w formie wyjazdowej.

Z wyjazdowej formy wypoczynku w okresie ferii skorzystało 7620 dzieci i młodzieży. Skontrolowano 227 turnusów. W ramach nadzoru sanitarnego pracownicy Państwowej Inspekcji Sanitarnej Dolnego Śląska przeprowadzili 227 kontroli sanitarnych. Wypoczynek w formie wyjazdowej odbywał się w obiektach, które są pod całorocznym nadzorem pionu Higieny Dzieci i Młodzieży, Higieny Komunalnej oraz Higieny Żywności i Przedmiotów Użytku. W większości wypoczynek odbywał się w obiektach hotelowych lub innych obiektach, w których świadczone są usługi hotelarskie m.in.: w szkolnych schroniskach młodzieżowych, w obiektach agroturystycznych, w domach wycieczkowych, w ośrodkach sportu i rekreacji, internatach oraz w pensjonatach. Przeprowadzone kontrole w obiektach hotelowych wykazały na ogół, że udostępnione pomieszczenia utrzymane były w czystości i w porządku.

Ponadto dla uczestników wypoczynku zimowego organizowane były turnieje, gry i zabawy ruchowe, wycieczki piesze, treningi, wyjscia do kina na basen i na kręgielnie.

Podczas kontroli wycieczki przekazywano materiały informacyjno-edukacyjne w ramach akcji oświatowej dotyczące bezpiecznych zachowań w czasie ferii zimowych, zapobiegania wypadkom i udzielania pierwszej pomocy przedlekarskiej oraz materiały dotyczące bezpieczeństwa osób przebywających w górach czy higieny zimowych dni. Pozostawiano również materiały oświatowo-zdrowotne dotyczące między innymi profilaktyki HIV/AIDS, „Stop dopalaczom”, „Wiem jak dbać o zdrowie”, „wszawica”, „czy skutki zdrowotne związane z paleniem tytoniu oraz biernym paleniem”.

Do elektronicznej bazy wycieczki zgłoszono 247 turnusów wycieczki w miejscu zamieszkania uczestników. W czasie tegorocznych ferii zimowych z tej formy wycieczki skorzystało 3594 dzieci. Skontrolowano 96 turnusów. Przeprowadzono 96 kontroli. Na terenie powiatu legnickiego przeprowadzono kontrolę tzw. „dzikiego” turnusu, który nie został zgłoszony do Kuratorium Oświaty we Wrocławiu i nie figurował w elektronicznej bazie wycieczki. Powyższą sprawę zgłoszono do Kuratorium Oświaty we Wrocławiu. Organizatorami zimowego wycieczki były między innymi: fundacje, kluby sportowe, szkoły podstawowe, gminy, parafie, stowarzyszenia i centra sportowe. Do organizacji tego wycieczki wykorzystywano również bazę lokalową placówek oświatowych. Kontrole wykazały, że

w większości placówek stan sanitarno-higieniczny i techniczny pomieszczeń przeznaczonych na pobyt dzieci nie budził zastrzeżeń.

Dla dzieci korzystających z wycieczki w budynkach szkolnych udostępniono świetlice, sale komputerowe, oraz sale gimnastyczne. Na terenie wszystkich kontrolowanych placówek obowiązywał zakaz palenia tytoniu i papierosów elektronicznych, podczas kontroli nie stwierdzano łamania tego zakazu. Wszystkie skontrolowane placówki w ramach realizacji programów zapewniały uczestnikom wiele atrakcyjnych form wycieczki. Uczestnicy wycieczki korzystali z wolnych wstępów do świetlic, klubów, sal gimnastycznych, basenów. Dzieciom organizowano różnego rodzaju zajęcia świetlicowe, zajęcia plastyczne, techniczne, teatralne, gry i zabawy, a także wycieczki krajoznawcze. Wszystkie zajęcia prowadzone były pod nadzorem pedagogów.

Pracownicy PIS Dolnego Śląska podczas przeprowadzanych kontroli stwierdzali nieprawidłowości:

Na terenie powiatu jeleniogórskiego w pionie HŻŻ i PU wystawiono dwa mandaty karne na kwotę 450 zł. i wydano dwie decyzje merytoryczne i dwie decyzje płatnicze. Nieprawidłowości dotyczyły braku aktualnego wyniku badania wyrobu gotowego nietrwałego mikrobiologicznie oraz złego stanu sanitarnego kuchni. W pionie HK wystawiono jedną decyzję merytoryczną, która dotyczyła braku przedstawienia dokumentu potwierdzającego właściwą jakość wody ciepłej z zakresu parametru *Legionella*. Na terenie powiatu kamiennogórskiego wszczęto postępowanie administracyjne z uwagi na uchybienia techniczne w bloku żywienia. Wydano jedną decyzję merytoryczną i jedną decyzję płatniczą. Podczas kontroli wycieczki zimowego dzieci i młodzieży na terenie powiatu kłodzkiego wydano siedem mandatów na kwotę 1200 zł. i wydano cztery decyzje merytoryczne i osiem płatniczych. Nieprawidłowości stwierdzone podczas kontroli dotyczyły między innymi: brak książeczek zdrowia, brak pojemników na przyprawy, ściany i sufity w pomieszczeniach zmywalni naczyń oraz w kuchni właściwej brudne, z zaciekami. Na terenie powiatu legnickiego podczas kontroli kuchni, gdzie stołowali się uczestnicy wycieczki zimowego stwierdzono zły stan bieżący sanitarno-higieniczny. Za stwierdzone nieprawidłowości nałożono mandat karny w wysokości 200 zł. Na terenie powiatu lubańskiego stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły m.in.: wprowadzania do obrotu środków spożywczych po upływie terminu przydatności do spożycia oraz nieprzestrzegania wdrożonych procedur systemu HACCP. W pionie HŻŻ i PU nałożono trzy mandaty karne na kwotę 600 zł. i wydano trzy decyzje merytoryczne i trzy decyzje płatnicze. W pionie HK wydano jedną decyzję merytoryczną i jedną decyzję płatniczą. Nieprawidłowości stwierdzone podczas kontroli dotyczyły przekroczenia zawartości wolnego chloru w wodzie

basenowej z którego korzystała młodzież będąca na wycieczce zimowej. Podczas kontroli wycieczki zimowej na terenie powiatu trzebnickiego w pionie HŻŻ i PU nałożono jeden mandat karny na kwotę 500 zł. Nieprawidłowości stwierdzone podczas kontroli dotyczyły złego stanu sanitarnego tj. braku czystości i porządku w pomieszczeniach produkcyjnych i braku zapisów dotyczących utrzymania instrukcji GHP i HACCP. W czasie trwania wycieczki zimowej szkoły, ośrodki kultury prowadziły zajęcia, tzw. „drzwi otwarte” dla chętnych dzieci i młodzieży udostępniając sale gimnastyczne i boiska szkole.

Zanotowano dwie nieuzasadnione interwencje na terenie powiatu jeleniogórskiego, dotyczące zbyt słonych potraw i zbyt dużej ilości uczestników w stosunku do liczby ujętej w opinii Straży Pożarnej. Na terenie powiatu legnickiego przeprowadzono kontrolę tzw. „dzikiego” turnusu, który nie został zgłoszony do Kuratorium Oświaty we Wrocławiu i nie figurował w elektronicznej bazie wycieczki. Powyższą sprawę zgłoszono do Kuratorium Oświaty we Wrocławiu. Kontrola została przeprowadzona na wniosek rodzica, dotyczącego wyczuwalnego zapachu spalin w obiekcie, w którym odbywały się zajęcia z dziećmi. Kontrola potwierdziła nieprawidłowości. Prace związane z wydzielanym się spalin zostały wstrzymane na czas prowadzenia zajęć dla dzieci, a pomieszczenia zostały przewietrzone. Na terenie powiatu lubańskiego została przeprowadzona kontrola interwencyjna w związku z informacją telefoniczną od organizatora wycieczki w sprawie intensywnego zapachu chloru w basenie oraz ze stwierdzoną wysypką u dzieci. Kontrola potwierdziła nieprawidłowości. W wyniku stwierdzenia reakcji alergicznych u dzieci i przekroczenia zawartości wolnego chloru w wodzie basenowej wszczęto postępowanie administracyjne. Basen został zamknięty, aż do przedstawienia prawidłowych wyników badania wody basenowej przez właściciela obiektu.

Wycieczki letni

Według wykazu elektronicznej bazy wycieczki do dnia 30.08.2019 r. na terenie województwa zarejestrowano 1675 turnusów (w tym w 751 form w miejscu zamieszkania i 924 form wyjazdowych). Do dnia 30.08.2019 r. na terenie województwa dolnośląskiego wycieczki letni przebiegał bezpiecznie. Nie odnotowano sytuacji kryzysowych.

Wykazano 2 tzw. „dzikie” turnusy nie zgłoszone do elektronicznej bazy wycieczki.

Niezgłoszony wycieczki dla dzieci i młodzieży odbywał się w formie wyjazdowej. Kontrola sanitarna wycieczki nie wykazała nieprawidłowości.

Pracownicy Państwowej Inspekcji Sanitarnej od początku wakacji do 30.08.2019 r. przeprowadzili 471 kontroli. Skontrolowano 471 turnusów, których liczba uczestników wynosiła 17850.

Obiekty w zdecydowanej większości zostały prawidłowo przygotowane do przyjęcia wycieczających dzieci i młodzieży.

W większości przypadków wycieczki letni był organizowany w obiektach będących pod stałym nadzorem Powiatowych Stacji Sanitarno-Epidemiologicznych.

Wycieczki w formach wyjazdowych organizowany był w hotelach, pensjonatach, domach wczasowych, domach wycieczkowych, ośrodkach wycieczkowych, ośrodkach turystycznych, centrach turystyczno-sportowych, schroniskach.

Podczas przeprowadzanych kontroli brano pod uwagę warunki higieniczno-sanitarne zapewnione przez organizatorów w miejscu wycieczki. Oceną stanu sanitarnego obejmowano pomieszczenia, z których korzystali uczestnicy wycieczki, zwracając uwagę m.in. na wyposażenie techniczne, mikroklimat pomieszczeń, stan sanitarno-techniczny pokoi mieszkalnych, sal zajęć, pomieszczeń sanitarnych, warunki do uprawiania sportu i rekreacji, żywienie, przestrzeganie zakazu palenia tytoniu oraz otoczenie obiektu wycieczki. Stan sanitarny pomieszczeń oraz otoczenia zdecydowanej większości obiektów nie budził większych zastrzeżeń. Niekiedy drobne usterki usuwane były w trakcie kontroli.

Jednakże zdarzały się zaniedbania i nieprawidłowości, w związku z czym wszczynano postępowania administracyjne i wydawano decyzje, nakładano mandaty karne.

Najczęściej przeprowadzane kontrole wypoczynku wykazywały nieprawidłowości dotyczące złego stanu sanitarnego w pomieszczeniach mieszkalnych oraz w sanitariatach.

W elektronicznej bazie wypoczynku zarejestrowano 47 formy wyjazdowe – obozy pod namiotami - kontrolą objęto 15 turnusów.

Obozy pod namiotami ze stałą infrastrukturą komunalną posiadały stałe elementy infrastruktury – bloki żywienia, jadalnie, natryskownie, sanitariaty w budynku lub domkach drewnianych czy murowanych. Uczestnicy mieszkali w namiotach.

Obozy pod namiotami bez stałej infrastruktury komunalnej organizowane były pod namiotami, na terenach leśnych lub obok zabudowań mieszkalnych, zakonów, skąd doprowadzana była woda pitna.

Skontrolowane obozy pod namiotami ze stałą infrastrukturą komunalną i bez stałej infrastruktury komunalnej nie wykazały rażących uchybień i nieprawidłowości. Organizowane były zgodnie z „Instrukcją Głównego Inspektora Sanitarnego w sprawie wymogów higieniczno-sanitarnych dla stacjonarnych obozów pod namiotami”.

W bazie wypoczynku MEN na terenie województwa dolnośląskiego wykazano 751 placówek wypoczynku w miejscu zamieszkania uczestników. Do organizacji tego wypoczynku wykorzystywano głównie bazę lokalową placówek oświatowych. W mniejszym zakresie wypoczynek w miejscu zamieszkania organizowano w domach kultury, ośrodkach społeczno-kulturalnych, ośrodkach sportu i rekreacji, świetlicach wiejskich, środowiskowych i parafialnych.

Programy wypoczynku w miejscu zamieszkania adresowano głównie do dzieci i młodzieży szkół podstawowych, miały na celu m.in. zapewnienie uczestnikom możliwości wszechstronnego rozwoju, kształtowania nawyku zdrowego i aktywnego spędzania wolnego czasu. Placówki te, oferowały atrakcyjne zajęcia rekreacyjne, sportowe, świetlicowe, wycieczki turystyczne po Dolnym Śląsku, wyjścia do kina, teatru, na basen, itp. Wszystkie zajęcia prowadzono pod nadzorem pedagogów.

Kontrolą objęto 173 turnusy wypoczynku w miejscu zamieszkania uczestników. Przeprowadzono 173 kontrole, które wykazały, że w większości stan sanitarno-higieniczny i techniczny pomieszczeń był zachowany – nie stwierdzono rażących uchybień i nieprawidłowości sanitarnych. Wypoczynek dzieci i młodzieży w tych placówkach przebiegał spokojnie i bez poważniejszych zakłóceń.

Organizatorzy wypoczynku posiadali właściwą dokumentację dotyczącą organizacji wypoczynku tj. potwierdzenie zgłoszenia wypoczynku, karty kwalifikacyjne uczestników.

Opieka medyczna zapewniona była na miejscu lub w pobliskich przychodniach.

Odnotowano 27 przypadków chorób oraz 22 wypadków i urazów.

W czasie kontroli wypoczynku stwierdzono nieaktualną dokumentację zdrowotną personelu. Wydano odpowiednie zalecenia, które zostały wykonane.

Ponadto nieprawidłowości stwierdzane podczas kontroli placówek wypoczynku dotyczyły warunków sanitarno-higienicznych bloków żywienia.

W związku z powyższym w pionie Higieny Żywności Żywienia i Przedmiotów Użytku wydano decyzje administracyjne a także nakładano mandaty karne. Nieprawidłowości dotyczyły m.in.: weryfikacji systemu HACCP, usterek technicznych – pomieszczeń, urządzeń i sprzętu oraz badania wyrobu gotowego nietrwałego mikrobiologicznie, braku do wglądu aktualnego wyniku badania próbek wody w zakresie parametrów mikrobiologicznych i fizykochemicznych,

Dzieci i młodzież korzystająca z form wyjazdowych objęta była całodziennym wyżywieniem. Żywnienie uczestników wypoczynku w miejscu zamieszkania było bardzo różnicowane. Organizatorzy zapewniali uczestnikom posiłek w formie drugiego śniadania lub drugiego śniadania z obiadem. W wielu przypadkach dzieciom i młodzieży gwarantowano dożywianie całodziennym tj.: śniadanie, obiad dwudaniowy i podwieczorek. Uczestnikom wypoczynku zapewniono wyżywienie w zakładach żywieniowych czynnych przez cały rok, w blokach żywienia lub stołówkach znajdujących się w szkołach, świetlicach-jadalniach objętych

nadzorem sanitarnym przez pracowników HŻŻiPU Powiatowych Stacji Sanitarno-Epidemiologicznych. Wypoczywającym zapewniano też stały i nieograniczony dostęp do wody niegazowanej, zakupywana w handlu detalicznym lub hurtowym. W trakcie kontroli bloków żywienia pracownicy Higieny Żywności Żywienia i Przedmiotów Użytku przeprowadzali również oceny jadalnościsów.

W pionie Higieny Komunalnej przeprowadzane kontrole wypoczynku wykazywały nieprawidłowości, które dotyczyły m.in.: wyników wody w kierunku Legionelli, złego stanu technicznego ścian i sufitów w siłowni. W związku z powyższym wszczynano postępowanie administracyjne, wydano decyzje administracyjne oraz nakładano mandaty karne.

Podczas wypoczynku dzieci i młodzieży prowadzono działalność edukacyjną podejmując tematy związane z: bezpieczeństwem podczas wakacji, podstawowymi zasadami higieny, przestrzeganiem zakazu palenia tytoniu, zdrowym żywieniem, środkami zastępczymi - tzw. dopalaczy, profilaktyką grypy, antybiotykoopornością, chorobami przenoszonymi przez kleszcze, wszawicą, profilaktyką zatruc pokarmowych - salmonella, zasadami bezpiecznego spożycia owoców i warzyw, wszawicą, ukąszeniami przez żmije profilaktyką HIV/AIDS, unikaniem przygodnych kontaktów seksualnych, zachorowaniami na WZW typu A, B, profilaktyką raka piersi i raka szyjki macicy. Podczas kontroli organizatorom wypoczynku pozostawiano materiały oświatowo-zdrowotne dotyczące omawianych ww. tematów.

W trakcie kontroli na wszystkich turnusach każdej z form wypoczynku nie stwierdzono faktu palenia tytoniu i papierosów elektronicznych wśród uczestników i kadry opiekującej się dziećmi i młodzieżą.

W kolejnym już sezonie wypoczynku dzieci i młodzieży w trakcie kontroli sanitarnych towarzyszyli przedstawiciele Komendy Powiatowej Policji np.: w powiecie milickim, w powiecie świdnickim, którzy włączali się do działań edukacyjnych skierowanych do uczestników wypoczynku. Tematem pogadank policjantów były zasady bezpiecznego zachowania na drogach, w miejscach kąpieli, w kontaktach z osobami nieznanymi, bezpiecznego spędzania czasu wolnego oraz zagrożeń prawnych wynikających z zażywania narkotyków i dopalaczy.

Ogólnie przebieg wypoczynku letniego na terenie Dolnego Śląska oceniono pozytywnie. Wyniki przeprowadzonych kontroli pozwalają stwierdzić, iż w większości organizatorzy oraz kierownicy wypoczynku zapewnili dzieciom bezpieczne i higieniczne warunki pobytu. Organizatorzy wypoczynku dbali także, aby był on interesujący dla uczestników. Oferowany uczestnikom program był ciekawy, różnorodny i bogaty w atrakcje.

21 WYCHOWANIE ZDROWOTNE I PROMOCJA ZDROWIA

Działania oświatowo-zdrowotne realizowano na terenie województwa dolnośląskiego w oparciu o współczesne koncepcje promocji zdrowia, wytyczne Głównego Inspektoratu Sanitarnego, cele operacyjne Narodowego Programu Zdrowia, oraz własną analizę sytuacji epidemiologicznej naszego regionu i oceny zagrożeń zdrowotnych mieszkańców województwa dolnośląskiego. Zadania profilaktyczne realizowano we współpracy z jednostkami samorządowymi, placówkami nauczania i wychowania, organizacjami pozarządowymi i podmiotami wykonującymi działalność leczniczą. Lokalna społeczność na bieżąco była informowana o działaniach prozdrowotnych na stronach internetowych Państwowej Inspekcji Sanitarnej województwa dolnośląskiego. Celem poprawy stanu zdrowotnego, zwiększenia jakości życia oraz kreowania zdrowego stylu życia społeczności naszego regionu realizowano następujące programy:

Ogólnopolski Program Zapobiegania Zakażeniom HIV i Zwalczenia AIDS

W 2019 roku działania z zakresu profilaktyki HIV/AIDS na terenie województwa dolnośląskiego były realizowane w oparciu o cele i zadania Krajowego Programu Zapobiegania Zakażeniom HIV na lata 2017-2021. Podejmowane przedsięwzięcia kierowane były do społeczności lokalnej ze szczególnym uwzględnieniem pracowników ochrony zdrowia, pracowników socjalnych, funkcjonariuszy policji, służby więziennej, osób bezdomnych, młodzieży akademickiej oraz kształcenia ponadpodstawowego. Przeprowadzono liczne zajęcia edukacyjne wśród młodzieży akademickiej oraz szkół średnich, gimnazjalnych i zawodowych, kontynuowano zajęcia warsztatowe, informowano o działalności Punktów Konsultacyjno-Diagnostycznych. Organizowano szkolenia dla środowiska szkolnego oraz funkcjonariuszy Policji. Zagadnienia dotyczące profilaktyki HIV/AIDS stanowiły obszerny element bloków tematycznych w realizowanych programach lokalnych. Na terenie województwa dolnośląskiego prowadzono szereg działań profilaktycznych m.in.: cykl się 7 spotkań w powiecie złotoryjskim pod hasłem „Czy w moim życiu zdarzyło się coś co mogło mnie narazić na zakażenie HIV”, w trakcie których prowadzono edukację z zakresu profilaktyki zakażeń ze szczególnym uwzględnieniem HIV/AIDS oraz uzależnień. W powiecie legnickim zorganizowano Rejonową Olimpiadę Wiedzy o Uzależnieniach i Chorobie AIDS, propagowano wykonywanie badań w kierunku zasięgiem objęto 746 odbiorców. WSSE we Wrocławiu we współpracy IMSA przeprowadziło akcję „Tramwaj zwany Pożądaniem”, gdzie zasięgiem objęto 600 osób oraz wykład dla studentów wydziału lekarskiego Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu- zasięg to 60 osób. Na terenie powiatu wołowskiego od kilku lat organizowany jest konkurs na sztukę teatralną pt:”Wiedza ratuje życie”, w którym uczestniczą również pracownicy WSSE we Wrocławiu. Prowadzono przedsięwzięcia na terenie województwa dolnośląskiego takie jak organizacja konferencji, happeningów, konkursów, punktów informacyjno-konsultacyjnych i bezpłatne testowanie w kierunku HIV- „Coś Was łączy. Zrób test na HIV”, rozdawnictwo materiałów informacyjno-edukacyjnych, emisje spotów kampanijnych #mamczasrozmawiać#, instruktaże, poradnictwo, wystawy i nagłośnienie problematyki w mediach, popularyzacja tematyki na stronach internetowych Państwowej Inspekcji Sanitarnej woj. dolnośląskiego w mediach społecznościowych/na facebooku/pozwoliły dotrzeć do szerokiej rzeszy adresatów

uczulając ich na ryzyko związane z aktywnością seksualną. **Na terenie województwa dolnośląskiego zasięgiem działań objęto około 44 000 osób.**

Program „Trzymaj formę”

W 2019 r. zakończyła się XIII edycja oraz rozpoczęła XIV edycja Ogólnopolskiego Programu Edukacyjnego „Trzymaj Formę!” skierowanego do uczniów szkół podstawowych (klasy V – VIII) oraz ich nauczycieli i rodziców. Celem programu była edukacja w zakresie trwałego kształtowania prozdrowotnych nawyków wśród młodzieży szkolnej i ich rodzin poprzez promocję zasad aktywnego stylu życia i zbilansowanej diety. Realizacja programu oparta jest na metodzie projektu, dzięki której uczniowie wspólnie z nauczycielami, rodzicami i środowiskiem lokalnym opracowują własne metody propagowania zasad zdrowego stylu życia, zarówno w szkole, jak i w swojej rodzinie i wychodząc do społeczeństwa. Program „Trzymaj formę” współorganizowany jest przez Główny Inspektorat Sanitarny, Polską Federację Producentów Żywności oraz Związek Pracodawców, w ramach realizacji strategii WHO dotyczącej diety, aktywności fizycznej i zdrowia. W ramach projektu prowadzono edukacje w celu kształtowania prozdrowotnych nawyków, dystrybucję materiałów oświatowo - edukacyjnych, narady dla szkolnych koordynatorów programu podczas, których udzielono im instruktażu dot. realizacji programu, punkty informacyjne, pogadanki dla dzieci i młodzieży nt. zdrowego odżywiania i konsekwencji medycznych mogących nieść za sobą złe nawyki żywieniowe. Poprzez udział w programie mieli możliwość zwiększenia wiedzy w zakresie prawidłowo zbilansowanej diety, roli aktywności fizycznej dla zdrowia człowieka oraz korzystania z informacji zamieszczonych na etykietach produktów spożywczych. W ramach programu rozpowszechniono ogólnopolski konkurs wiedzy o zdrowym stylu życia „Trzymaj Formę” w którym wzięło udział 130 szkół, 1266 uczniów z województwie dolnośląskim), dzięki któremu zintegrowano działania klasowe, nauczycieli i rodziców. Do finału konkursu zakwalifikowało się 18 uczestników w tym uczniowie z województwa dolnośląskiego. Zwycięzcą VIII edycji konkursu został uczeń z powiatu lubińskiego. W ramach działań min.: na terenie powiatu wołowskiego po raz X zorganizowano Olimpiadę Zdrowia „Trzymaj Formę”, gdzie wzięło udział 11 szkół podstawowych oraz 7 oddziałów gimnazjalnych- około 200 osób. **W roku szkolnym 2018/2019 w programie łącznie na terenie województwa dolnośląskiego wzięło udział 413 szkół, w tym 48 641 uczniów.**

Program „Bieg po zdrowie”

W roku szkolnym 2018/2019 przystąpiono do realizacji III edycji programu profilaktyki palenia tytoniu „Bieg po zdrowie” opracowanego przez Główny Inspektorat Sanitarny we współpracy z ekspertami. Program został objęty patronatem Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz Rzecznika Praw Dziecka. Grupą docelową programu są uczniowie klas IV (grupa wiekowa 9-10 lat). Głównym celem programu jest opóźnienie jak i również przeciwdziałanie inicjacji tytoniowej wśród dzieci i młodzieży, uświadomienie atrakcyjności życia wolnego od dymu tytoniowego, poszerzenie wiedzy oraz kompetencji uczniów na temat szkodliwości palenia tytoniu. Podczas zajęć przekazywano dzieciom wiedzę na temat zachowań prozdrowotnych oraz kształtowania odpowiednich umiejętności i postaw przyczyniających się do zdrowego stylu życia, który uważany jest za główny czynnik wpływający na zdrowie. Program został zrealizowany w szkołach podstawowych przez nauczycieli przy wsparciu i

pomocy merytorycznej pracowników oświaty zdrowotnej, a jego realizacja była zgodna organizacją zajęć zaproponowanych przez organizatorów i oparta na ćwiczeniach, dyskusjach uczestników aktywizujących edukację. Realizacja przedsięwzięcia odbyła się przy współpracy na poziomie lokalnym z samorządami, placówkami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, funkcjonariuszami policji i lokalnymi mediami. W ramach programu organizowano wiele działań edukacyjnych m.in.: w powiecie górowskim PSSE przy współpracy z Towarzystwem Przyjaciół Dzieci w Górze oraz Towarzystwem Przyjaciół Dzieci i Młodzieży „Spełnione marzenia” w Górze, zorganizowano konkurs plastyczny pod hasłem „Papieros szkodzi”. **Do programu na terenie województwa dolnośląskiego przystąpiło 8195 uczniów oraz 7349 rodziców/opiekunów uczniów realizujących program z 233 szkół podstawowych.**

Program „Czyste Powietrze Wokół Nas”

Program ten stanowi pierwszy etap nabywania wiedzy na temat szkodliwości dymu tytoniowego. Przedsięwzięcie tego typu przyczynia się znacząco do szerzenia profilaktyki antynikotynowej wśród najmłodszych - dzieci poznają konsekwencję palenia tytoniu, wiedzą o skutkach biernej ekspozycji na dym tytoniowy. Program uzyskał rekomendację Ministra Edukacji Narodowej, a honorowy patronat nad nim objął Rzecznik Praw Dziecka. Celem programu jest wzrost kompetencji rodziców w zakresie ochrony dzieci przedszkolnych przed ekspozycją na dym tytoniowy oraz nauka asertywności wśród dzieci – jak powinny się zachować gdy ktoś przy nich pali lub gdy przebywają w zadymionych pomieszczeniach. Program adresowany jest do najmłodszych, czyli dzieci 5 i 6-letnich, uczęszczających do przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych. W ramach realizacji programu przeprowadzono zajęcia edukacyjne z dziećmi, a także spotkania z rodzicami w czasie których przekazywano rodzicom i opiekunom wiedzę na temat zdrowotnych następstw palenia tytoniu ze szczególnym zwróceniem uwagi na skutki biernego palenia dzieci. Przekazano materiały edukacyjne, udzielano wsparcia metodycznego i merytorycznego. W ramach programu zorganizowano szereg działań min.: na terenie powiatu trzebnickiego w szkołach przeprowadzono konkurs plastyczny pod hasłem „Nie pal przy mnie” pod patronatem Starostwa Powiatowego w Trzebnicy. Na terenie powiatu wrocławskiego wiele placówek realizujących program „Czyste powietrze wokół nas” łączy te działania z upowszechnianiem wiedzy, kształtowaniem postaw proekologicznych i prozdrowotnych, zarówno wśród dzieci jak i dorosłych (niespalanie w piecach śmieci, plastików, złej jakości paliw energetycznych, niewypalanie traw/ściernisk, śledzenie alertów o jakości powietrza i stosowne do komunikatów zachowania, dbałość o ogródki przy przedszkolach – sadzenie sezonowych i wieloletnich roślin). **W 2019 roku udział w programie wzięło 336 przedszkoli, oddziałów przedszkolnych oraz innych form wychowania przedszkolnego– łącznie 16 090 dzieci oraz 10 444 rodziców.**

Program „Profilaktycznego programu w zakresie przeciwdziałania uzależnieniu od alkoholu, tytoniu i innych środków psychoaktywnych”

W ramach programu zrealizowano w szkołach ponadgimnazjalnych kolejną edycję programu edukacyjnego „ARS, jak dbać o miłość?”, którego celem było dostarczenie uczestnikom programu wiedzy pomocnej w kształtowaniu zdrowego stylu życia, kształtowanie umiejętności, kompetencji i postaw pomocnych w unikaniu używania substancji psychoaktywnych. Program edukacyjny „ARS, czyli jak dbać o miłość?” na terenie

województwa dolnośląskiego jest dobrze postrzegany, zarówno przez koordynatorów szkolnych jak i uczniów. O pozytywnym odbiorze programu przez uczniów świadczą wysokie oceny różnych jego parametrów w ankiecie ewaluacyjnej. **Na terenie województwa dolnośląskiego w realizacji VI edycji programu uczestniczyło 166 szkół ponadgimnazjalnych. Działaniami programowymi objęto ogółem 8749 uczniów oraz 1984 rodziców.**

Na terenie województwa realizowano również III edycje Konkursu „Szkoła wolna od używek” na film krótkometrażowy do WSSE we Wrocławiu wpłynęło 7 prac. Praca uczniów z powiatu wrocławskiego zakwalifikowała się do etapu na poziomie centralnym kraju. W 2019 roku prowadzono działania informacyjno-edukacyjne w zakresie kampanii „Nie pozwól odlecieć swojemu szczęściu” w ramach których na bieżąco informowano lokalną społeczność o zagrożeniach zdrowotnych wynikających z używania substancji psychoaktywnych. Organizowano zajęcia warsztatowe z użyciem alkogogli i narkogogli, punkty informacyjno – edukacyjne gdzie promowano program i udzielano porad w zakresie profilaktyki uzależnień od alkoholu, tytoniu, wykonywano pomiary stężenia tlenu węgla w wydychanym powietrzu i rozdawano ulotki i broszury na temat szkodliwości biernego palenia i palenia w ciąży. W powiecie Wrocławskim podczas cyklicznych, plenerowych imprez środowiskowych zorganizowano event profilaktyczno-charytatywny „Daję głowę” na rzecz osób z chorobą nowotworową akcja promując badania profilaktyczne w kierunku wczesnego wykrywania chorób nowotworowych i zaangażowanie w charytatywną pomoc dla osób chorych na nowotwory oraz liczne festyny rodzinne. Łącznie udział w 5 imprezach, z oferty punktu PSSE we Wrocławiu, prowadzonego we współpracy z Dolnośląskim Wojewódzkim Ośrodkiem Medycyny Pracy we Wrocławiu, skorzystało 210 osób dorosłych.

Program „Wybierz Życie - Pierwszy Krok”

Program „Wybierz Życie – Pierwszy Krok” realizowany we współpracy z Fundacją MSD dla Zdrowia Kobiet. Jest on skierowany do uczniów klas I szkół ponadgimnazjalnych, rodziców uczniów oraz kadry pedagogicznej. Głównym celem programu jest stworzenie świadomości zagrożenia rakiem szyjki macicy i innych chorób wywoływanych zakażeniem wirusem brodawczaka ludzkiego (HPV) u młodych ludzi. Kształtowanie świadomości na temat zachowań zwiększających ryzyko raka szyjki macicy a także motywowanie kobiet do regularnego poddawania się badaniom profilaktycznym. Problem raka szyjki macicy nie może być kwestią wstydlivą i unikaną, ponieważ wiedza o istnieniu zagrożenia zakażeniem HPV i jego konsekwencji oraz dostępne obecnie szczepienia ochronne mogą skutecznie ochronić zdrowie kobiet. Biorąc pod uwagę założenia i wynikające z nich cele podjęto w kolejnym roku szkolnym realizację w tym zakresie edukacji, aby skutecznie zmniejszyć wśród tej grupy występowania raka szyjki macicy. Program realizowali szkolni koordynatorzy przy współpracy i wsparciu merytorycznym koordynatorów powiatowych oraz pomocy pielęgniarek szkolnych. W roku szkolnym 2018/2019 program realizowany był w **121 szkołach, zasięgiem objęto 16517 osób w tym: 11 270 uczniów, 222 nauczycieli, 46 pielęgniarek oraz społeczność lokalną.**

Interwencja nieprogramowa „Akcja Zimowa”

W ramach realizacji interwencji nieprogramowej „Akcja zimowa” prowadzono działania informacyjno-edukacyjne ukierunkowane na profilaktykę grypy, rozważne stosowanie antybiotykoterapii – zgodnie z zaleceniami lekarskimi, promowanie zachowań korzystnych dla zdrowia, w tym przeciwdziałanie używaniu różnych substancji psychoaktywnych, promowanie

bezpieczeństwa podczas wycieczki zimowej. Działania skierowane były do dzieci i młodzieży, rodziców dzieci uczęszczających do żłobków, przedszkoli i szkół różnego poziomu kształcenia, opiekunów i wychowawców; pacjentów korzystających z usług podmiotów leczniczych; klientów biur podróży, petentów Urzędów Miast i Gmin oraz Powiatowych Stacji Sanitarno-Epidemiologicznych, społeczności lokalnej Dolnego Śląska. Do placówek oświatowo - wychowawczych oraz zorganizowanego wycieczki zimowej rozprowadzono materiały edukacyjne (film, ulotki, scenariusze zajęć dla młodzieży, rodziców dotyczące szkodliwości środków psychoaktywnych, profilaktyki grypy). Informacje dotyczące profilaktyki grypy zamieszczono na stronach internetowych Państwowej Inspekcji Sanitarnej woj. dolnośląskiego, w mediach społecznościowych na facebooku. W ramach akcji zimowej na terenie powiatów zorganizowano szereg działań min.: konkurs wiedzy pt. „Wolni od uzależnień”, w którym wzięło udział 20 uczniów z pięciu szkół podstawowych z terenu Gminy Lubin. Łącznie na terenie województwa dolnośląskiego **działaniami objęto ponad 69 000 mieszkańców województwa podczas 851 działań.**

Interwencja nieprogramowa „Akcja Letnia”

Celem akcji było zmniejszenie zagrożeń zdrowotnych w okresie letnim, upowszechnienie informacji na temat profilaktyki zatruc pokarmowych, profilaktyki uzależnień, bezpiecznych zachowań, profilaktyki chorób zakaźnych (HIV/AIDS, HCV), zagrożeń występujących podczas wycieczki letniej. Propagowano bezpieczne zachowania zdrowotne, podkreślano zagrożenia wynikające z zażywania nowych substancji psychoaktywnych. W ramach realizacji akcji przeprowadzono pogadanki dla dzieci i młodzieży, opracowano artykuły do prasy. Tematyka spotkań edukacyjnych z dziećmi i młodzieżą dotyczyła chorób przenoszonych przez kleszcze, zasad bezpiecznego zachowania się podczas pobytu nad akwenami wodnymi i w lesie, szkodliwości nadmiernej ekspozycji na promieniowanie UV, profilaktyki nikotynizmu i podejmowanych ryzykownych zachowań, popularyzowania aktywności fizycznej i racjonalnego odżywiania w tym profilaktyki zatruc pokarmowych. Dodatkowo przeprowadzono dystrybucję materiałów edukacyjnych na koloniach, półkoloniach i obozach, udzielano instruktaży opiekunom dzieci, zorganizowano punkty informacyjno – edukacyjne podczas imprez masowych. Adresatami akcji były: dzieci, młodzież i ich opiekunowie, rodzice, pracownicy placówek oświatowo-wychowawczych, pracownicy ochrony zdrowia, lokalna społeczność. Podczas Akcji Letniej rozpropagowano ulotki „Bezpieczne wakacje” Państwowej Inspekcji Sanitarnej. **Rozdystrybuowano również ponad 15 000 szt. materiałów edukacyjnych/profilaktycznych podejmujących różną tematykę w 270 obiektach. Łącznie działania swoim zasięgiem objęły około 30 100 osób.**

Interwencja nieprogramowa „Światowy Dzień Zdrowia”

Światowy Dzień Zdrowia w 2019 roku, odbył się pod hasłem „Powszechne ubezpieczenie zdrowotne – Zdrowie dla wszystkich, wszędzie”. Najwyższy możliwy poziom zdrowia dla wszystkich ludzi, to wyzwanie dla światowych liderów i motyw przewodni wspierania krajów w dążeniu do Uniwersalnej Opieki Zdrowotnej (UHC). W ramach rozpropagowania akcji przeprowadzono narady ze współrealizatorami interwencji, dokonano dystrybucji materiałów edukacyjnych, wykonano wystawiennictwo, zorganizowano punkty informacyjno-konsultacyjne, współorganizowano zajęcia warsztatowe, konkursy,

opublikowano informacje na stronach internetowych. Pracownicy Wojewódzkiej Stacji Sanitarno Epidemiologicznej we Wrocławiu we współpracy z Politechniką Wrocławską zorganizowali i przeprowadzili punkt edukacyjno-badawczy podczas Tygodnia Zdrowia na Politechnice Wrocławskiej. W ramach stoiska chętne osoby mogły skorzystać z badania kierowanego do osób palących, czyli pomiaru CO (tlenku węgla) w wydychanym powietrzu oraz wykonać proste zadania przy użyciu alko i narkogogli. Łączny zasięg akcji ok. 200 osób. **Podczas obchodów Światowego Dnia Zdrowia w województwie dolnośląskim w 2019 roku wykonano 486 działań wśród 18 566.**

Interwencja nieprogramowa „Światowy Dzień bez Tytoniu”

Światowy Dzień bez Tytoniu w maju 2019 roku przebiegł pod hasłem „Tytoń a zdrowe płuca”. Celem ich było zwrócenie uwagi na zagrożenia wynikające z palenia tytoniu oraz ich wyniszczający wpływ na nasze zdrowie i samopoczucie. Działania w tym zakresie powinny być traktowane w sposób priorytetowy w celu dążenia do zmniejszenia przedwczesnej umieralności z powodu chorób odtytoniowych. Podejmowano działania mające na celu zapobieganie palenia tytoniu wśród dzieci i młodzież oraz społeczeństwa lokalnego. Prowadzono pogadanki nt. szkodliwości palenia, zorganizowano punkt informacyjny z ulotkami, broszurami nt. szkodliwości palenia, wykonywano badania spirometryczne, prowadzono dystrybucję materiałów oświatowo -edukacyjnych, umieszczono na stronach internetowych informacje edukacyjne, wykonano ekspozycję wizualną, opracowano listy intencyjne do szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. **Łącznie na terenie województwa dolnośląskiego działaniami informacyjno-edukacyjno zostało objęte około 29 800 osób.**

Interwencja nieprogramowa „Światowy Dzień Rzucania Palenia”

„Światowy Dzień Rzucania Palenia” obchodzony każdego roku ma na celu zachęcenie wszystkich palaczy, aby przynajmniej na jeden dzień podjęli próbę zaprzestania palenia i zadbali o własne zdrowie. W ramach rozpropagowania akcji przeprowadzono narady ze współrealizatorami, wystosowano pisma intencyjne, zorganizowano punkty informacyjno-konsultacyjne połączone z demonstracją alkogogli i narkogogli, happening, akcje profilaktyczne, dokonywano pomiaru smokerlyzerem poziomu tlenku węgla w wydychanym powietrzu, rozdystrybuowano materiały oświatowo-zdrowotne. Prowadzono rozmowy indywidualne z każdą badaną osobą. Do akcji prozdrowotnych zaangażowano szkoły podstawowe, gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne. Dystrybuowano materiały edukacyjne (plakaty, ulotki) o skutkach czynnego i biernego palenia. Działania zostały ukierunkowane na dzieci i młodzież oraz społeczność lokalną. W ramach działań min.: w powiecie oławskim w ramach obchodów „Światowego Dnia bez Tytoniu” został zorganizowany w Gminnej Szkole Podstawowej w Oławie VI Powiatowy Konkurs Profilaktyczny pod hasłem „ Nie daj się wkręcić, zakręcić i wykręcić”. Pracownicy WSSE we Wrocławiu zorganizowali punkt infomacyjno-edukacyjny na terenie firmy Volvo Polska we Wrocławiu oraz we współpracy z Politechniką Wrocławską zorganizowali i przeprowadzili punkt edukacyjno-badawczy podczas Tygodnia Zdrowia na Politechnice Wrocławskiej- zasięgiem objęto 350 około osób. **Łączna liczba odbiorców na terenie województwa dolnośląskiego wyniosła około 15 474 w ciągu 519 działań.**

Interwencja nieprogramowa „Światowy Dzień Seniora”

W ramach obchodów „Światowego Dnia Seniora” podjęto działania mające na celu zwrócenie uwagi na osoby starsze, wytworzenie klimatu międzypokoleniowej solidarności oraz promowanie wśród nich zdrowej, pogodnej jesieni życia. Celem akcji jest uświadamianie społeczeństwu problemów osób starszych informowanie o barierach jakie napotykają na swojej drodze oraz wyrabianie międzypokoleniowej solidarności. Aktywizacja osób starszych oraz podnoszenie poziomu wiedzy uczestników obchodów Światowych Dni Seniora na tematy związane ze zdrowiem. W ramach realizacji interwencji nieprogramowej „Światowego Dnia Seniora” w dniu 20 września 2019 r. w Świdnicy odbyły się „Wojewódzkie Obchody Światowego Dnia Seniora”, które w tym roku zostały połączone z obchodami 100-lecia istnienia Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Z tej okazji w sali Teatru Miejskiego w Świdnicy odbyła się uroczysta Gala. Obchody rozpoczęły się „Defiladą Uśmiechu”, której uczestnicy wraz z Państwowym Powiatowym Inspektorem Sanitarnym w Świdnicy oraz przedstawicielami Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej we Wrocławiu, na czele z orkiestrą dętą: „Music Label” przeszli wokół świdnickiego rynku. Po uroczystej defiladzie nastąpiła część oficjalna, podczas której głos zabrali: pani Prezydent Miasta Świdnica, Przewodniczący Rady Seniorów oraz zastępca Dolnośląskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego we Wrocławiu, następnie Seniorom wręczono symboliczny klucz do bram Miasta Świdnica. Inicjatywy na poziomie lokalnym pomagają seniorom nie tylko się rozwijać, ale przede wszystkim zająć ich czas i często zapomnieć o chorobach oraz samotności. **Podczas działań na terenie województwa dolnośląskiego zasięgiem objęto około 7000 osób.**

Interwencja nieprogramowa „Światowy Dzień Walki z AIDS”

Prowadzono działania informacyjno - edukacyjne mające na celu wzrost poziomu wiedzy na temat HIV/AIDS i innych zakażeń krwiopochodnych, zmniejszanie poziomu zachowań ryzykownych, kształtowanie postaw prozdrowotnych ze szczególnym uwzględnieniem odpowiedzialności za zdrowie własne i innych oraz życzliwości i akceptacji społecznej wobec osób żyjących z HIV, zwiększenie poziomu świadomości dot. konieczności wykonywania testów w kierunku HIV, w tym przez kobiety planujące ciążę i będące w ciąży. Popularyzowano ideę obchodów Światowego Dnia Walki z AIDS oraz przekaz społecznej kampanii dotyczącej profilaktyki HIV/AIDS #mamczasrozmawiac# na stronach internetowych Państwowej Inspekcji Sanitarnej województwa dolnośląskiego, w mediach społecznościowych/na facebooku. W ramach obchodów zaplanowano szereg działań, na terenie powiatu środy śląskiej włączono się do XXVIII edycji Ogólnopolskiej Olimpiady Promocji Zdrowego Stylu Życia Polskiego Czerwonego Krzyża adresowanej do uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. **Łącznie działaniami na terenie województwa dolnośląskiego objęto ponad 46 000 osób.**

Profilaktyka zażywania nowych substancji psychoaktywnych tzw. „dopalaczy”

W 2019 roku organy PIS prowadziły działania profilaktyczne, oświatowo-informacyjne, promocyjne oraz inne z tej dziedziny podejmowane w związku z prowadzonym nadzorem nad środkami zastępczymi w województwie dolnośląskim. Działania kierowane były głównie do uczniów szkół gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych, rodziców, opiekunów i nauczycieli oraz za pośrednictwem mediów lokalnych do społeczności lokalnych. Inicjatywy profilaktyczne prowadzone były we wszystkich powiatach województwa dolnośląskiego podczas „Akcji

zimowej” i „Akcji letniej” dystrybucja ulotek dla rodziców do placówek, w których organizowano zimowy i letni wypoczynek dzieci, do miejsc rekreacji/wypoczynku przedstawicieli społeczności lokalnej, pogadanki z uczestnikami zimowych/letnich półkolonii, podczas imprez środowiskowych oraz organizacji punktów informacyjno-edukacyjnych. Wszystkie działania podejmowane w województwie są raportowane w comiesięcznych sprawozdaniach. **Łącznie działaniami objęto około 43 700 osób.**

Projekt KIK/35 „Zapobieganie zakażeniom HCV”

Projekt KIK/35 „Zapobieganie zakażeniom HCV” porusza tematykę dotyczącą profilaktyki zakażeń HPV oraz WZW typu C. Skierowany jest do pracowników sektora ochrony zdrowia, pracowników sektora usług pozamedycznych – wykonujących zabiegi z naruszeniem ciągłości tkanek, które stanowią ryzyko transmisji zakażeń krwiopochodnych (np. studia tatuażu, salony kosmetyczne). W ramach realizacji projektu oraz utrzymania trwałości jego efektów współfinansowanego przez Szwajcarię w ramach szwajcarskiego programu współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej. Na terenie województwa dolnośląskiego prowadzono dystrybucje materiałów informacyjno-edukacyjnych w szkołach, gabinetach fryzjerskich, kosmetycznych, studiach tatuażu oraz placówkach medycznych.

Programy antynikotynowe: „Czyste Powietrze Wokół Nas”, „Nie pal przy mnie proszę”, „Znajdź właściwe rozwiązanie”

Programy te stanowią etapy nabywania wiedzy na temat szkodliwości dymu tytoniowego. Przedsięwzięcia tego typu przyczyniają się znacząco do szerzenia profilaktyki antynikotynowej wśród dzieci i młodzieży, którzy poznają konsekwencję palenia tytoniu, wiedzą o skutkach biernej ekspozycji na dym tytoniowy. Celem tych programów jest wzrost wiedzy, kształtowanie odpowiednich zachowań wśród dzieci i młodzieży. Program „Czyste Powietrze Wokół Nas” adresowany jest do najmłodszych, czyli dzieci 5 i 6-letnich, uczęszczających do przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych. Program „Nie pal przy mnie proszę” kierowany jest do uczniów klas I-III, natomiast program „Znajdź właściwe rozwiązanie” dedykowany jest uczniom klas IV - VI szkoły podstawowej oraz uczniom szkół gimnazjalnych. W ramach realizacji programów przeprowadzono zajęcia edukacyjne z dziećmi, a także spotkania z rodzicami w czasie których przekazywano rodzicom i opiekunom wiedzę na temat zdrowotnych następstw palenia tytoniu. Przekazano materiały edukacyjne, udzielano wsparcia metodycznego i merytorycznego.

Na terenie województwa dolnośląskiego realizowano szereg dodatkowych działań nieprogramowych oraz programów:

- Profilaktyka grypy.

W ramach profilaktyki grypy na terenie województwa dolnośląskiego rozdystrybuowano materiały informacyjno-edukacyjne informujące o faktach na temat grypy oraz przekonujące do szczepień ochronnych.

- **Promocja szczepień ochronnych**

W ramach promocji szczepień ochronnych na terenie województwa dolnośląskiego w dwóch inicjatywach „Zaszczep w sobie chęć szczepienia” oraz „Europejski Tydzień Szczepień” wykonywano działania informacyjno-edukacyjne.

- **Profilaktyka wszawicy**

Podjęmowano działania mające na celu ograniczenie rozprzestrzeniania się wszawicy. W ramach realizacji interwencji nieprogramowej udzielono instruktaży przedstawicielom szkół oraz prowadzono rozdawnictwo materiałów informacyjno-edukacyjnych nadesłanych przez Główny Inspektorat Sanitarny oraz Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego.

- **Laurka dla mamy**

Interwencja nieprogramowa „Badajcie się drogie Mamy, bo my dzieci Was kochamy” to laurki na Dzień Matki z zaproszeniem na cytologię – realizowane w celu zwiększenia liczby kobiet korzystających z badań profilaktycznych we wczesnym wykrywaniu raka szyjki macicy.

- **Różnorodne dodatkowe działania profilaktyczne dotyczące tematyki mmin.:** grypy, ospy, pedikulozy, higieny, profilaktyki zakażeń antybakteryjnych, profilaktyki zakażeń bakteryjnych, ekologii, zatruc pokarmowych min.: grzybami, bezpieczeństwa w sieci, profilaktyki wad postawy, depresji, nowotworów, wiedzy o antybiotykach.

- **Akcja „#ZasadźSięNaZdrowie”**

W dniu 29.10.2019 roku z okazji jubileuszu 100-lecia istnienia służb Państwowej Inspekcji Sanitarnej oraz jubileuszu 95-lecia Państwowego Gospodarstwa Leśnego odbyła się akcja #zasadź się na zdrowie. Dzięki współpracy Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej we Wrocławiu oraz Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych we Wrocławiu w Leśnictwie Trzebnickim miejscowości Malin powiększono tereny zielone naszych dolnośląskich lasów. W akcji wzięło udział około 70 pracowników Państwowej Inspekcji Sanitarnej z całego województwa dolnośląskiego wraz z pracownikami Lasów Państwowych. Podczas całej akcji zasadzono około 2 tysiące drzewek jawor i dąb na terenie 0,3500ha.

- Na terenie województwa prowadzono stały monitoring sytuacji epidemiologicznej i zgodnie z występującymi zagrożeniami podejmowano natychmiastowe działania informacyjno-edukacyjne dotyczące profilaktyki grypy.
- Na szkolenia wdrażające oraz podsumowania programów, uroczyste zakończenia konkursów oraz imprezy środowiskowe zapraszano przedstawiciele lokalnych władz samorządowych i instytucji aby ułatwić w przyszłości budowanie koalicji dla zdrowia i zyskać sojuszników do działań.

22 DZIAŁALNOŚĆ KONTROLNO – REPRESYJNA

W 2019 r. służby sanitarne woj. dolnośląskiego dokonały 53 566 kontroli sanitarnych nadzorowanych obiektów oraz środków transportu. Wykonano 72 220 badań wybranych elementów środowiska, badań i pomiarów substancji chemicznych w środowisku pracy, a także badań materiału biologicznego pobranego od ludzi. W ramach badań dokonano 271 809 oznaczenia, w tym 123 450 oznaczenia chemiczne, 60 593 fizycznych i 87 766 oznaczeń mikrobiologicznych. W postępowaniu administracyjnym wydano 31 117 decyzji, w tym 17 808 decyzji merytorycznych w I instancji, 13 230 decyzje płatnicze w I instancji, 79 decyzje merytoryczne w II instancji. Wydano 2 829 postanowień. W postępowaniu karno-administracyjnym nałożono 1 857 mandatów na łączną kwotę 492 410 zł. Nałożono 48 kar pieniężnych na łączną kwotę 461 750 zł. Sporządzono 21 wniosków o ukaranie za wykroczenia sanitarne. Wydano 219 tytułów wykonawczych.

23 WNIOSKI

1. W 2019 roku na terenie województwa dolnośląskiego nie odnotowano zachorowań na choroby szczególnie niebezpieczne i wysoce zakaźne, o których mowa w art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (z 2013 r. Dz. U. poz. 947 z późn. zm.), a więc chorób zakaźnych łatwo rozprzestrzeniających się, o wysokiej śmiertelności, powodujących szczególnie zagrożenie dla zdrowia publicznego i wymagających specjalnych metod zwalczania.
2. W województwie dolnośląskim podobnie jak w roku poprzednim utrzymywała się tendencja wzrostowa liczby zachorowań na odrę, w 2019 r. odnotowano ponad 3 – krotny wzrost liczby zachorowań na odrę w porównaniu do roku 2018. Większość zachorowań potwierdzono badaniami laboratoryjnymi – 61,9%.
3. W 2019 r. zanotowano znaczny wzrost nowo wykrytych zakażeń, zgłoszono o 75 zakażeń HIV więcej niż w roku poprzednim. Nowo wykryte zakażenia HIV w naszym województwie wyniosły 11,0% wszystkich przypadków odnotowanych na obszarze kraju. Liczba zachorowań na AIDS w roku 2019 w województwie dolnośląskim była nieznacznie niższa niż w 2018 roku, przypadki AIDS stanowiły 8,9% ogółu zachorowań zgłoszonych w Polsce.
4. W 2019 r. podobnie jak w roku poprzednim utrzymywała się tendencja wzrostowa liczby zachorowań na wirusowe zapalenie wątroby typu A, odnotowano ponad 4-krotny wzrost liczby zachorowań. W większości przypadków były to zachorowania rodzime.
5. Zapadalność na gruźlicę w ostatnich latach w województwie dolnośląskim ma tendencję stabilną i spadkową od 2016 r.
6. W roku sprawozdawczym 2019 w stosunku do roku 2018 zaobserwowano ponowny wzrost liczby ognisk epidemicznych wywołanych przez *Clostridium difficile*. Ogniska epidemiczne wywołane ww. biologicznym czynnikiem chorobotwórczym w liczbie 17 (w roku 2018 - 14), stanowiły 41% (w roku 2018 - 50%) wszystkich zarejestrowanych ognisk epidemicznych w podmiotach leczniczych w województwie dolnośląskim w 2019 r.
7. Nie stwierdzono pogorszenia, utrzymującego się od wielu lat na wysokim poziomie, wykonawstwa szczepień ochronnych, chociaż od kilku lat coraz częściej występują przypadki uchylania się rodziców od przeprowadzania szczepień obowiązkowych u dzieci. Z ramienia Dolnośląskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego we Wrocławiu oraz państwowych powiatowych inspektorów sanitarnych województwa dolnośląskiego, kontynuowano wszystkie niezbędne działania, przeciwdziałające temu negatywnemu zjawisku, włącznie z postępowaniem egzekucyjnym w administracji. Nie jest to jednak działanie skuteczne.
8. Sytuację epidemiologiczną województwa dolnośląskiego w 2019 roku należy uznać za pomyślną.
9. W 2019 r. działalność pionu higieny komunalnej województwa dolnośląskiego, podobnie jak w roku ubiegłym, była ukierunkowana na zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego ludności przez wzmożenie nadzoru sanitarnego nad obiektami użyteczności publicznej, jakością wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, w kąpieliskach, miejscach okazjonalnie wykorzystywanych do kąpieli i w pływalniach.
10. Na obszarze województwa dolnośląskiego, według ewidencji, znajdują się ogółem 492 wodociągi zbiorowego zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi, dostarczające wodę 2 769 870 mieszkańcom Dolnego Śląska oraz 315 urządzeń wodociągowych zarządzanych przez tzw. inne podmioty, zaopatrujące w wodę 20 878 osób.

- Podobnie jak w latach poprzednich utrzymywała się tendencja do przyłączania wodociągów sieciowych o najmniejszej produkcji wody do dużych wodociągów, które charakteryzowały się lepszą jakością surowca oraz większą wydajnością ujęć wód.
11. W przypadkach kwestionowania mikrobiologicznej jakości wody w wodociągach, zarządcy urządzeń podejmowali natychmiastowe działania zmierzające do poprawy jakości wody.
  12. Na obszarze województwa dolnośląskiego obowiązują wydane w 2018 r. dwie zgody na odstępstwo od dopuszczalnych wartości parametrów od wymaganej jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi.
  13. Część wyników badań ciepłej wody w obiektach podmiotów leczniczych udzielających całodobowych stacjonarnych świadczeń zdrowotnych, użyteczności publicznej i zamieszkania zbiorowego wykazała przekroczenia dopuszczalnej liczby bakterii *Legionella* sp. Właściciele obiektów podejmują niezwłocznie działania w celu doprowadzenia jakości wody do zgodności z wymaganiami sanitarnymi.
  14. Grupa obiektów służących rekreacji wodnej; działających w ramach pomocy społecznej; świadczących usługi hotelarskie; świadczących usługi upiększające ciało była w 2019 r. na zadowalającym poziomie bezpieczeństwa sanitarnego.
  15. Stan sanitarny obiektów obsługi pasażerskiej utrzymał się na poziomie podobnym jak w 2018 r.
  16. Narażenie ludności na naturalne źródła promieniowania na terenie Dolnego Śląska jest na bardzo niskim poziomie, nie przekraczającym poziomu tła naturalnego.
  17. Narażenie pracowników zatrudnionych w warunkach narażenia na promieniowanie jonizujące jest poniżej wartości dawek granicznych.
  18. Nie stwierdzono rażących naruszeń w zakresie przekroczeń dopuszczalnych poziomów natężeń pól elektromagnetycznych w środowisku naturalnym ludności oraz w zakładach pracy.
  19. Stan sanitarny zakładów żywnościowo-żywnościowych oraz kosmetycznych systematycznie poprawia się poprzez przeprowadzanie w nich remontów i modernizacji oraz poprzez wdrażanie systemów zapewniających bezpieczeństwo.
  20. W celu zapewnienia właściwego poziomu bezpieczeństwa zdrowotnego żywności, żywienia, materiałów i wyrobów do kontaktu z żywnością oraz produktów kosmetycznych w dalszym ciągu będzie kontynuowany nadzór sanitarny szczególnie w zakresie:
    - wdrażania i skutecznego stosowania systemów kontroli wewnętrznej w obiektach żywności i żywienia, zwłaszcza systemu HACCP wraz z niezbędną dokumentacją,
    - właściwego stosowania substancji dodatkowych,
    - zachowania ciągłości łańcucha chłodniczego na całej drodze od surowca do gotowego produktu, co ma szczególne znaczenie w przypadku środków spożywczych łatwo psujących się,
    - prawidłowego znakowania wyrobów, w tym środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego, suplementów diety oraz środków spożywczych wzbogaconych witaminami, składnikami mineralnymi lub innymi substancjami,
    - identyfikowalności surowców i półproduktów wykorzystywanych do produkcji wyrobów gotowych ze szczególnym uwzględnieniem oznakowania mięsa i przetworów mięsnych głównie w związku z ryzykiem rozprzestrzeniania się ASF.
    - dalszego nadzoru podmiotów zajmujących się produkcją pierwotną,
    - przestrzegania wymagań dot. materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością,
    - przestrzegania wymagań dot. produktów kosmetycznych.

21. Ponadto kontynuowane będzie:
  - Wzmoczenie nadzoru sanitarnego w obiektach, w których stwierdzono nieprawidłowy stan sanitarny w 2019 roku.
  - Prowadzenie działań oświatowych celem kształtowania prozdrowotnych postaw żywieniowych szczególnie wśród dzieci i młodzieży.
  - Przeprowadzanie kontroli zgodnie z planem, pomimo utrudnień związanych z nieplanowanymi kontrolami w ramach systemu RASFF, na wnioski przedsiębiorców dot. rejestracji i zatwierdzania zakładów oraz na wnioski konsumentów.
  - Uczestniczenie w szkoleniach organizowanych przede wszystkim przez GIS i prowadzenie szkoleń kaskadowych dla pracowników PSSE w celu zapewnienia właściwego poziomu wiedzy z zakresu bezpieczeństwa żywności.
22. Kontrole warunków środowiska pracy przeprowadzone w nadzorowanych zakładach wykazały uchybienia higieniczno-sanitarne. Do najważniejszych nieprawidłowości w zakresie warunków higieny pracy, należały: stwierdzenie stężeń i natężeń czynników szkodliwych przekraczających normatywy higieniczne na stanowiskach pracy (w 10,10% zakładów będących w ewidencji i w 13,31% zakładów skontrolowanych), brak aktualnych pomiarów czynników szkodliwych w środowisku pracy 18,02% zakładów skontrolowanych), niewłaściwy stan sanitarno-higieniczny pomieszczeń (11,02% zakładów skontrolowanych) brak lub nieprawidłowa ocena ryzyka zawodowego (9,01% zakładów skontrolowanych).
23. Stwierdzono uchybienia (6,0% skontrolowanych podmiotów) w zakresie wprowadzania do obrotu i stosowania w działalności zawodowej substancji i mieszanin chemicznych, w tym produktów biobójczych – niepoinformowanie Inspektora do Spraw Substancji Chemicznych o wprowadzaniu do obrotu mieszaniny chemicznej niebezpiecznej/stwarzającej zagrożenie na terytorium RP, brak lub nieprawidłowe karty charakterystyk niebezpiecznych/stwarzających zagrożenie substancji i mieszanin chemicznych, nieprawidłowe oznakowanie opakowań chemikaliów, brak aktualnego spisu wprowadzanych do obrotu/stosowanych niebezpiecznych/stwarzających zagrożenie substancji i mieszanin chemicznych.
24. Największe zagrożenia zdrowotne w środowisku pracy województwa dolnośląskiego wystąpiły w zakładach pracy zajmujących się górnictwem rud metali, produkcją metali, produkcją metalowych wyrobów gotowych, produkcją wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych, produkcją wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych, budownictwem, produkcją maszyn i urządzeń, produkcją wyrobów z drewna, produkcją pojazdów samochodowych.
25. Dominującym czynnikiem szkodliwym w środowisku pracy województwa dolnośląskiego pozostawał w dalszym ciągu ponadnormatywny hałas. Do istotnych czynników należały również pyły, głównie pyły o działaniu zwłókniającym, stwarzające ryzyko pylicy płuc, a także czynniki chemiczne (głównie ołów, arsen, miedź, kadm).
26. Liczba osób pracujących w warunkach szkodliwych, tj. w warunkach, w których stwierdzono stężenia i natężenia czynników szkodliwych dla zdrowia przekraczające dopuszczalne normy (NDS i NDN) 21863 osoby, co stanowiło 5,49% osób zatrudnionych w zakładach objętych nadzorem Państwowej Inspekcji Sanitarnej województwa dolnośląskiego w 2019 roku. Likwidacja przekroczeń stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, zwłaszcza w przypadku przekroczeń hałasu, jest często niemożliwa ze względów technicznych. W przypadkach, gdy ze względów technicznych nie jest możliwa eliminacja nadmiernego hałasu wymaga się od pracodawcy wdrożenia programu działań organizacyjno-technicznych zmierzających do ograniczenia narażenia na hałas, w tym zaopatrzenia pracowników w odpowiednio dobrane indywidualne ochronniki słuchu oraz ograniczenia czasu ekspozycji na ten czynnik.

27. Zagrożenia zdrowotne w środowisku pracy mają odzwierciedlenie w chorobach zawodowych.
28. W 2019 roku znacznie wzrosła liczba stwierdzonych chorób zawodowych w porównaniu do roku poprzedniego.
29. W 2019 roku choroby zawodowe najczęściej stwierdzane były w następujących rodzajach działalności:
  - Wydobywanie węgla (PKD 05; 81 przypadków chorób zawodowych);
  - Uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt (PKD 01; 31);
  - Leśnictwo i pozyskiwanie drewna (PKD 02; 25);
  - Edukacja (PKD 85; 23);
  - Produkcja wyrobów (PKD 13; 20).
30. W 2019 roku najczęściej stwierdzanymi chorobami zawodowymi były: pylice płuc, choroby zakaźne lub pasożytnicze i ich następstwa, przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego oraz przewlekłe choroby narządu głosu.
31. Wśród chorób zakaźnych w stosunku do roku 2018 wzrosła liczba rozpoznanych przypadków boreliozy. Borelioza jest zdecydowanie najczęściej rozpoznawaną chorobą zawodową spośród stwierdzanych chorób zakaźnych i pasożytniczych w woj. dolnośląskim. Nadmienić należy, że łączna liczba chorób z poz. 26 również wzrosła (64 przypadki w roku 2019, 49 przypadków w roku 2018).
32. W roku 2019 znacznie wzrosła liczba stwierdzonych pylic płuc (poz. 3) i stanowiła 116 przypadków (w roku 2018 – 51 przypadków). Pylica płuc znajduje się kolejny rok na 1 miejscu pod względem najczęściej stwierdzanych chorób zawodowych w woj. dolnośląskim. Pylice płuc należą do tzw. „chorób rozwojowych”, co oznacza, że choroba może się rozwijać pomimo wcześniejszego zakończenia pracy w narażeniu. Oznacza to, że liczba zachorowań w danym roku nie odzwierciedla aktualnego stanu narażenia pracowników na zapylenie.
33. W 2019 roku o 11 przypadków wzrosła liczba stwierdzonych przewlekłych chorób obwodowego układu nerwowego (poz. 20).
34. W roku 2019 utrzymała się z kolei liczba stwierdzonych przewlekłych chorób narządu głosu (poz. 15) i wyniosła 24 przypadki.
35. W związku z faktem, iż przy obecnej regulacji prawnej zakazane jest wytwarzanie i wprowadzanie do obrotu środków zastępczych, a co za tym idzie nie można legalnie prowadzić takiej działalności jako działalności gospodarczej, brak jest zatem możliwości zaplanowania przeprowadzenia kontroli w tym zakresie. PPIS woj. dolnośląskiego prowadzi działania kontrolne na podstawie napływających informacji o łamaniu ww. zakazu. Zatem liczba przeprowadzanych przez PPIS woj. dolnośląskiego kontroli w różnych okresach czasu jest zmienna, co prawda podczas prowadzonych czynności kontrolnych w omawianym okresie nie odnotowano łamania zakazu wprowadzania do obrotu środków zastępczych, jednak działania organów ścigania temu przeczą. Liczba otrzymywanych spraw jednoznacznie wskazuje, iż nadal środki zastępcze wprowadzane są do obrotu, tyle że proceder nie ma miejsca w sklepach stacjonarnych, a za pomocą tzw. punktów mobilnych oraz przez Internet.
36. PPIS woj. dolnośląskiego prowadzili postępowania administracyjne w sprawie wstrzymania wytwarzania / wprowadzania do obrotu produktów i ich zatrzymania oraz nakazania zaprzestania prowadzenia działalności w pomieszczeniach lub obiektach służących wytwarzaniu lub wprowadzaniu produktów do obrotu na czas niezbędny do usunięcia zagrożenia, nie dłuższy niż 3 miesiące, zgodnie z art. 44c ust. 1 u.p.n. Ponadto w ramach prowadzonego postępowania dokonywano szeregu czynności procesowych, a jeżeli podejrzane produkty okazywały się środkami zastępczymi prowadzono kolejne postępowania administracyjne, tj.: w sprawie zakazania wytwarzania/wprowadzania do obrotu produktów i nakazania ich zniszczenia na podstawie art. 44c ust. 4 u.p.n.; w sprawie

- wymierzenia kary pieniężnej za wprowadzanie do obrotu środków zastępczych na podstawie art. 52a u.p.n.; postępowania w sprawie obciążenia strony kosztami prowadzonego postępowania i badań, w wyniku, których stwierdzono, że badany produkt jest środkiem zastępczym w sprawie obciążenia opłatą za czynności kontrolne z art. 36 ust. 1 ustawy o PIS. Stąd też liczba prowadzonych postępowań administracyjnych w tym zakresie zależna jest od wyników przeprowadzonych kontroli, spraw przekazywanych przez organy ścigania w tym od wyników badań fizyko-chemicznych podejrzanych produktów.
37. Analiza zgłoszonych do PPIS woj. dolnośląskiego przypadków zatruc pozwala stwierdzić, iż na tle kraju woj. dolnośląskie plasuje się na 10 pozycji ze względu na liczbę zgłoszonych przez podmioty lecznicze pacjentów, u których podejrzewano lub potwierdzono zatrucie środkami zastępczymi.
  38. Liczba zgłaszanych przypadków podejrzeń zatruc środkami zastępczymi w 2019 roku wyniosła 72 i w porównaniu z analogicznym okresem roku poprzedniego zanotowano spadek o 69 przypadków.
  39. Na stan sanitarny regionu istotny wpływ ma sprawowanie zapobiegawczego nadzoru, do zadań którego należy kontrola przestrzegania wymagań higienicznych i zdrowotnych na poszczególnych etapach realizacji inwestycji. Udzielanie informacji i wyjaśnień na temat obowiązujących przepisów prawnych i wynikających z nich wymagań higienicznych i zdrowotnych miało wpływ na ogólną poprawę jakości realizowanych inwestycji w tym wzrost dbałości o kwestie higienicznosanitarne.
  40. Z dokonanych kontroli zagospodarowania przestrzennego określonego w projektach miejscowych planów oraz projektach studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy wynikało, że w większości opracowań (99,5 %) zostały zapewnione warunki ochrony zdrowia ludzi przed wpływem szkodliwości i uciążliwości środowiskowych.
  41. Z przeprowadzonych ocen oddziaływania przedsięwzięć na środowisko, dokonanych na podstawie informacji zawartych w kartach informacyjnych o przedsięwzięciu oraz w raportach o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko a także pozyskanych w toku postępowania wyjaśniającego wynikało, że w większości przypadków (92,7 %) negatywny wpływ inwestycji na poszczególne elementy środowiska został ograniczony do poziomu, który nie zagrażał zdrowiu ludzi. W 2019 r. znacznie wzrosła liczba realizowanych elektrowni fotowoltaicznych wykorzystujących energię słoneczną do wytwarzania energii elektrycznej, które są bezpieczne dla środowiska naturalnego i zdrowia ludzi.
  42. Z dokonanych kontroli rozwiązań technicznych i technologicznych zawartych w dokumentacjach projektowych wynikało, że w większości przypadków (97,2 %) projekty budowlane zostały opracowane z zachowaniem wymagań higienicznych i zdrowotnych. W projektach stosowano rozwiązania ograniczające szkodliwy wpływ procesów produkcyjnych na środowisko oraz poprawiające warunki pracy w zakładach.
  43. Ze sprawowanego nadzoru nad warunkami higienicznosanitarnymi w nowo zrealizowanych obiektach przekazywanych do użytkowania wynikało, że w większości obiektów budowlanych, zgłaszanych przez inwestorów do odbioru (99,4 %) spełnione były wymagania higieniczne i zdrowotne.
  44. Działania inwestycyjne na terenie województwa dolnośląskiego nie spowodowały zagrożenia dla środowiska i zdrowia ludzi a zatem nie stanowiły zagrożenia sanitarnego regionu.
  45. Na terenie województwa dolnośląskiego zdecydowana większość skontrolowanych placówek oświatowo-wychowawczych zapewnia dzieciom i młodzieży bezpieczne i higieniczne warunki. Zarządcy, we współpracy z organem prowadzącym, w miarę możliwości starają się realizować zalecenia i decyzje wydane przez organy PIS. Jednak

- środki przekazywane przez organy prowadzące szkoły i placówki na remonty obiektów są niewystarczające, stąd ustawiczne prośby dyrektorów placówek o przedłużenie terminu realizacji obowiązków wynikających z decyzji Inspektorów Sanitarnych nakazujących doprowadzenie tych obiektów do prawidłowego stanu sanitarno-technicznego zgodnego z obowiązującymi przepisami prawa.
46. Problemem pozostaje w szkołach utrzymanie higieny po zajęciach z wychowania fizycznego. Pomimo zapewnienia przez placówki coraz lepszych warunków, dzieci i młodzież szkolna nie korzysta z urządzeń natryskowych regularnie po tych zajęciach. Powodem tego stanu są m.in. zbyt krótkie przerwy po zajęciach z wychowania fizycznego.
  47. W związku ze zwiększoną liczbą dzieci przyjmowanych do przedszkoli, występuje problem zapewnienia dzieciom odpowiedniej przestrzeni, wskutek czego np. likwiduje się sale do rytmiki, czy przenosi się część oddziałów przedszkolnych do szkół podstawowych.
  48. W trakcie prowadzonych kontroli sanitarnych we wszystkich typach placówek prowadzono systematyczny monitoring w zakresie realizacji ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych. Podczas przeprowadzanych kontroli nie stwierdzano łamania ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych oraz papierosów elektronicznych.
  49. Działalność oświatowo – zdrowotna realizowana na terenie Dolnego Śląska przez Państwową Inspekcję Sanitarną zwłaszcza przez pion oświaty zdrowotnej i promocji zdrowia cieszyła się uznaniem zarówno wśród realizatorów jak i odbiorców do których działania były kierowane.
  50. Zadania podejmowane przez pion oświaty zdrowotnej i promocji zdrowia w całym województwie dolnośląskim obejmowały obszary tematyczne ujęte w Narodowym Programie Zdrowia, w tym: dieta i aktywność fizyczna jako czynniki kształtujące potencjał zdrowotny nastolatków, wśród młodzieży i osób dorosłych stylu życia wolnego od nałogów m.in. alkoholu, tytoniu i innych środków psychoaktywnych, profilaktyka chorób zakaźnych ze szczególnym uwzględnieniem zakażeń HIV.
  51. Na terenie województwa dolnośląskiego realizowano również programy lokalne/powiatowe m.in.: „Profilaktyka zakażeń bakteryjnych”, „Bezpieczni w sieci”, „Promocja zdrowia psychicznego – depresja”, „Wolność oddechu zapobiegaj astmie”, „Promocja zdrowia w sztuce teatralnej dziecięcej i młodzieżowej- wybieram zdrowie”, „Program profilaktyki zakażeń wirusem brodawczaka ludzkiego (HPV)”.
  52. Na terenie województwa dolnośląskiego realizowano szereg dodatkowych działań nieprogramowych oraz programów: